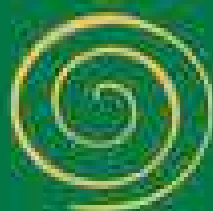


МОЯ МАЛА БАТЬКІВЩИНА: ТОПОНІМІЧНИЙ ЛАНДШАФТ ПОСЕЛЕННЯ

МАТЕРІАЛИ

**Обласної учнівської науково-практичної конференції
на пошанування пам'яті проф. Олега Шаблія
(Львів, 27 березня 2025 р.)**



МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КЗ ЛОР «ЛЬВІВСЬКА ОБЛАСНА МАЛА АКАДЕМІЯ НАУК УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ»
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
ГЕОГРАФІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

МОЯ МАЛА БАТЬКІВЩИНА: ТОПОНІМІЧНИЙ ЛАНДШАФТ ПОСЕЛЕННЯ

МАТЕРІАЛИ

обласної учнівської науково-практичної конференції
на пошанування пам'яті проф. Олега Шаблія
(Львів, 27 березня 2025 р.)

УДК [913(477.83):811.161.2'373.21](062)

Редакційна колегія: методист, керівник відділення Наук про Землю КЗ ЛОР «Львівська обласна Мала академія наук учнівської молоді» *Любомира Шевчук* (відп. ред.); директор КЗ ЛОР «Львівська обласна Мала академія наук учнівської молоді» *Іванна Бородчук*; декан географічного факультету ЛНУ ім. Івана Франка, доцент, к. геогр. н. *Володимир Біланюк*; доцент, к. геогр. н., кафедри географії України ЛНУ ім. Івана Франка *Галина Лабінська*; асистент кафедри економічної і соціальної географії імені професора Олега Шаблія ЛНУ ім. Івана Франка, керівник гуртка «Економічна географія» КЗ ЛОР «Львівська обласна Мала академія наук учнівської молоді» *Любов Котик* (відп. ред.).

Моя мала Батьківщина: топонімічний ландшафт поселень: матеріали обласної учнівської науково-практичної конференції на пошанування пам'яті проф. Олега Шаблія (м. Львів, 27 березня 2025 р.) / відп. ред. Л. Шевчук, Л. Котик. Львів: КЗ ЛОР «Львівська обласна МАН», 2025. 129 с.

У матеріалах конференції подані статті з широкого спектру топонімічних досліджень Львівської області і областей-сусідів: топонімічний ландшафт поселень, історико-топонімічні розвідки обласного і районного рівня, мікротопонімія поселень, взаємозв'язок топонімії й етнографії тощо. Автори збірника – здобувачі освіти 7-11 класів закладів середньої освіти Львівської області, учні-слухачі КЗ ЛОР «Львівська обласна МАН»; наукові керівники – вчителі географії, історії закладів освіти і викладачі географічного факультету Львівського університету.

Для широкого кола осіб, які цікавляться краєзнавством, топонімікою, географією й історією рідного краю.

УДК [913(477.83):811.161.2'373.21](062)

Тексти подано в авторській редакції, мовою оригіналу. Автори несуть повну відповідальність за зміст статей, добір, точність наведених фактів, цитат, власних імен, рисунків, світлин та інших відомостей.

Думка авторів статей може не збігатися з думкою організаторів науково-практичної конференції.

© КЗ ЛОР «Львівська обласна МАН», 2025

© Географічний факультет ЛНУ ім. Івана Франка, 2025

© Автори статей, 2025



Олег Шаблій

(1935 - 2023)

З тих перших кроків і дотепер завжди бачив себе як частку своєї малої Батьківщини та невід'ємний складник українського соціуму – передовсім громади рідного села (і навіть навколишніх поселень, де жили і трудилися близькі мені та далекі родичі – це напевно позивні крові!), також рідної Галичини – оригінального регіону на всеукраїнському і навіть міжнародному тлі. Та й всієї України. При тому з віком, навіть при зростанні обшарів пізнаного світу, і в душі, і на далекому горизонті, і за небокраєм потужним маяком світилася рідна оселя – як храм духу і буття, з яким вивіряв свій шлях, свої помисли і задуми!

Олег Шаблій

*«Село на золотому Поділлі:
земля і люди». Львів, 2011*

ПЕРЕДМОВА

ТОПОНІМІЧНИЙ ЛАНДШАФТ ПОСЕЛЕННЯ, ЯК АКТУАЛЬНИЙ НАПРЯМОК ДОСЛІДЖЕННЯ (НА ПРИКЛАДІ СЕЛА ЗАСТАВНЕ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

Галина Лабінська

Львівський національний університет імені Івана Франка, кафедра географії України

Halyna.labinska@lnu.edu.ua

Актуальність теми. Топоніміку – науку про географічні назви, не випадково називають літописом Землі. Географічні назви часто зберігають особливості географічного розташування об'єктів номінування (поселень, гір, лісів, річок, озер тощо), мовні характеристики етносів, які селилися поблизу, та особливості змін їх розселення й господарської діяльності крізь призму часу. Саме тому, топоніми завжди цікаві насамперед географам, лінгвістам та історикам, але у кожному випадку з відповідного ракурсу. Вирізняє топоніміку також потреба використання міждисциплінарного підходу у дослідженнях, бо як доводять наукові праці, етимологія топоніма далеко не завжди проста, як видається на перший погляд. Буває, що географічні назви живуть століттями, а то й тисячоліттями і доносять нам інформацію з сивої давнини, тому їх дослідження важливе для історії, археології, етнографії й етногеографії, краєзнавства, мовознавства, географії, демогеографії, ботаніки, зоології і т. д.

Географічні і топографічні особливості будь-якої території тісно пов'язані між собою і разом з назвами утворюють спільні природно-топонімічні системи. Не випадково у другій половині ХХ ст. у науковому обізі з'явилось поняття “*топонімічного ландшафту*”, під якими розуміють закономірно складену на території систему назв форм рельєфу, населених пунктів, водних об'єктів тощо. Професор О.І. Шаблій (1969) увів поняття “*первинного мікротопонімічного ареалу*”, маючи на увазі територію, де топоніми мають порівняно стабільного творця – жителів певного населеного пункту, які постійно користуються мікротопонімами у виробничо-суспільній діяльності, побуті тощо і який окреслений межами землеволодіння одного або декількох близьких поселень [15]. Нам видається цілком логічним той факт, що у першу чергу зацікавлення у дослідників викликає вивчення рідного поселення. І це, зокрема, гарно підтверджують дослідження львівських географів [1, 3, 6, 16], у яких і висвітлено топонімічні ландшафти тих поселень. Ми також спробували дослідити топонімічний ландшафт поселення, звідки походять мої батьки і прабатьки.

Мета дослідження. Аналіз формування топонімічного ландшафту села Заставне Львівської області крізь призму історії, географії, демо- й етнографії, картографії, мистецтва тощо.

Результати дослідження. Село Заставне (до 1946 р. *Ляшки Королівські*) – одне з сіл Львівської області з давньою історією. Село, розташоване за 42 км на схід від Львова, на березі Тимковецького Поточку, притоки Полтви, за 7 км від міста Глиняни. Численні археологічні знахідки засвідчують, що дана місцевість була обжитою за кілька тисяч років до н.е. Перша письмова згадка про село датована 1430 роком. За однією з версій, за часів існування Галицько-Волинського князівства село було перейменоване. У той час, на місці давнішого, знищеного поселення, хтось із князів оселив у своїх володіннях полонених поляків – ляхів. У ХVІІ ст. комонім трансформувався у *Laszki Królewskie*, оскільки на той час село належало до королівських володінь Яна ІІІ Собеського. У жовтні 1620 р. село було спалене татарами і відновили його вже в іншому місці. У земельній метриці 1787 р. зафіксована назва поля *Старі Ляшки*. Бабця моя казали, що власне на тому полі знаходилося давнє село. Зараз про це нагадує споруджена там капличка.

До слова, *Słownik geograficzny...*, 1884 р., налічує вісім поселень у Галичині з етнокомпонентою *Laszki*: *Ляшки Яворівського повіту; Ляшки Низькі і Високі* у Бібреському повіті на річці Вишня; *Ляшки Гостинцеві* у Мостиському повіті; *Ляшки Гранецькі; Ляшки Муровані* у

Львівському повіті; *Ляшки Муровані* у Староміському повіті; *Ляшки Зав'язанці* у повіті Рудківському; *Ляшки Королівські* у Перемишлянському повіті [17, С.94-96].

У 1631 р. король Сигізмунд III Ваза надав село у користування воєводі Янові Добросельському [10, С.137]. За часів володіння селом королем Яном Собеським (1672-1696 рр.) тут був збудований новий панський двір. За даними церковного обліку, який вважають найбільш достовірним, у 1765 р. у Ляшках Королівських мешкало 177 українців, здатних до сповіді, та 70 дітей віком до 7 років (табл. 1) [4, С.8]. У 1771 р. польський король Станіслав-Август дарує село своєму секретареві Станіславу Рембелінському.

У XVIII ст. селом володіють Анджей та Анна Потоцькі. Топонімічний ландшафт села у XVIII ст. формують наступні назви: *поле Острів* (островами колись називали укріплені валами місцини); *поле Язвиниська*, утворене на місці давніх ставків; *став Боброва* у *Бобровій долині*; *поле на Карбівщині* (можливо Скарбівщина, тобто скарбова (державна), бо податки з нього сплачували до державної скарбниці) [4, С.4].

Входження Галичини до складу Австрії у 1772 р. супроводив детальний облік земель та майна краю. Тому нам стає відомо, що у 1773 р. у селі було 73 номери, 68 господарств (табл. 1). У складі мешканців, переважно українців, було троє лісників, панський гайдук, 30 загородників, 7 халупників, 4 мельники. Вже у 1784 р. у селі налічували 86 хат. Тут був двір, фільварок, корчма, ставок, гребля з млином, гуральня, ліс *Липина* (352 морги), що на $\frac{2}{3}$ складався з дубини та на $\frac{1}{3}$ з грабини. Згадувано також ниву *на Копаніні*, або її іншу назву *Дике поле* [4, С.8]. Із 1784 р. село знову стає державним маєтком.

У 1816 р у селі спорудили кам'яну церкву з одним куполом, а ще за рік і кам'яний парафіяльний будинок. Бабця моя оповідала, що тогочасна власниця села зголосилася профінансувати будову храму до того рівня, коли муляр вже потребуватиме риштування. Громада не розгубилася і пошукала майстра якнайвищого зросту. Пані оцінила такий підхід мешканців села і слова дотримала. На відновленому пам'ятнику, на старому сільському кладовищі, вказано, що фундаторкою Церкви була Юліана-Людвіка Соколінська (яка померла у 1849 р. на 35-му році життя). Василь Лаба конкретизує, що у 1799 р. село від держави купила пані Ангела Старженська за 44181 золотий ринський, а з 1821 р. селом володіє вже Ян Баляс [4, С.11].

Таблиця 1

Зведені відомості про село *Ляшки Королівські / Заставне* [4, 10, 17, 7**, 2***]

| <i>Рік</i> | <i>Зведені відомості про людність села</i> |
|--------------|--|
| 1765 | 177 українців і 70 дітей |
| 1773 | 73 номери, 68 господарств |
| 1784 | 86 хат |
| 1799 | 101 господарство, 109 родин (разом 548 осіб) |
| 1820 | 104 господарства |
| 1821 | 674 мешканці |
| 1840 | 103 хати, 785 мешканців |
| 1880* | 854 мешканці і 51 особа при панському дворі, з них усіх 127 римо-католиків |
| 1901 | 840 українців, 140 поляків, 40 жидів, 2 німці – <i>церковні дані</i> |
| 1903 | 1024 особи, з них 77 при дворі та “3 жиди, які тримали усю торгівлю у селі” |
| 1930 | 750 українців, 120 поляків, 20 жидів – <i>церковні дані</i> |
| 1935 | 225 хат, з них 21 польська та 4 жидівські |
| 1943 | 1195 осіб |
| Перепис 1959 | постійне населення 955 осіб (у т.ч. чоловіки - 443, жінки - 512); наявне – 948 осіб (у т.ч. чоловіки - 440, жінки - 508) |
| 1967 | 293 двори, з яких 281 двір колгоспників та 12 дворів робітників і службовців. Загалом 887 осіб |
| Перепис 1970 | постійне населення 899 осіб (у т.ч. чоловіки - 404, жінки - 495); наявне – 899 осіб (у т.ч. чоловіки - 407, жінки - 492) |
| Перепис 1979 | постійне населення 849 осіб (у т.ч. чоловіки - 386, жінки - 463); наявне – 830 осіб (у т.ч. чоловіки - 372, жінки - 458) |
| Перепис 1989 | постійне населення 795 осіб (у т.ч. чоловіки - 347, жінки - 448); наявне – 783 осіб (у т.ч. чоловіки - 339, жінки - 444) |
| Перепис 2001 | постійне населення 711 осіб (у т.ч. чоловіки - 333, жінки - 378); наявне – 706 осіб (у т.ч. чоловіки - 330, жінки - 376) |
| 1.01.2021** | наявне населення: 603 особи |
| 1.01.2022** | наявне населення: 600 осіб |
| 2024*** | 657 мешканців, з них 406 осіб у віці 18-60 рр. |

У 1820 р. у селі було 104 господарства і корчма – традиційна складова галицького села. За селом числилося 1877 моргів землі, з них 204 морги (переважно пасовиська) належали громаді, третина земель – панському дворові. Як слушно зауважує Василь Лаба, у Ляшках Королівських були бідні, безземельні, але було й чимало заможних. Так, до прикладу 30 господарств (29%) мали 12-18 моргів землі, 12 господарств (12%) – 19-25 моргів. Середній наділ складав 9 моргів (56 господарств (54%)) [4, С.11].

У 1830-х рр. власницею сіл Ляшки Королівські та Женів була Ідалія Солтикова з роду князів Друцьких. Слід конкретизувати, що у 1840 р. у Ляшках, де проживало 785 мешканців, знаходилися суконна фабрика з англійською ткацькою машиною, великий бровар, збудований на англійський спосіб, два млини і сукновальня; а у Женові, з населенням 295 осіб, – парова гуральня. За описом, наведеним Василем Лабою з газети “*Lwowianin*” 1840 року, “панський двір стояв серед гарного парку, з якого було видно горби, що тягнулися пасмом з Підгірців до Брод. Нижче двору була оранжерея для рідкісних рослин” [4, С.12]. Візуалізує даний опис гравюра Антонія Ланге, датована 1830 р. (рис. 1).



Рис. 1. Гравюра Антонія Ланге “Ляшки Королівські”, 1830 р.

У ХІХ ст. згадували оповідку про велику “Сенаторську” могилу коло села [4, С.5; 10, С.16-17; 17, С.96]; інші джерела засвідчують письмову згадку про *Тимковецький потік* [12, 13, 17] (на рис. 2, 4 вказано *Тимчуківський*), *притоку Перегноївки*, яка впадає у *Полтву*; на західному березі ставка – групу будинків “*Na Diduwcze*” (*Дідівка*, як вживала дану назву моя бабуся); група будинків на південному сході від ставка – “*Chat za rzeką*” (сучасна форма: *Заріка*), а хутір, де знаходився млин, на межі з сусіднім селом Розворяни звали “*Na Mielnicach*” (*Мельникі*, на теперішній лад). На північному заході від села згадано ліс *Липина* [17, С.96]. Більшість із згаданих топонімів можемо відстежити на мапі села 1854 року (рис. 2). Ставок, який гарно видніється на гравюрі (рис. 1) і який відображений на мапі (рис. 2), як засвідчують історичні хроніки, спускали чотири рази на рік. З 1865 р. ставок, за згодою власників села, перебував у користуванні громади. Саме ставок, як ми розуміємо з описів, обрано за тогочасний місцевий орієнтир, навколо якого і сформувалася просторова структура поселення.

Як відображають дані 1880 р., у Ляшках Королівських проживало 854 постійних мешканці та ще 51 особа при дворі (табл. 1). Із загальної кількості мешканців виокремлюють 127 римокатоликів (14%) [4, С.13]. Власниками села вказані пани Ілярій та Юзеф Третери (могила їхніх нащадків Адама та Ядвіги Третерів збережена на сільському кладовищі до наших днів). І що цікаво: село на той час володіє громадською позиковою касою з капіталом 435 золотих ринських,

яку з часом постійно поповнювали, бо у 1901 р. вона складала вже 4260 корон (з 1896 р. у Галичині за один золотий ринський давали 2 корони – Г.Л.). Селяни мали змогу отримати позику у касі під 6%.

У 1901 р. у Ляшках Королівських, згідно церковних даних, мешкали 840 українців, 140 поляків, четверо жидів (такий етнічний офіційно вживали у Галичині у I половині XX ст. – Г.Л.), двоє німців (рис. 3). Жида Гляс, Райнгерц і Танненбаум курували всією торгівлею у селі.

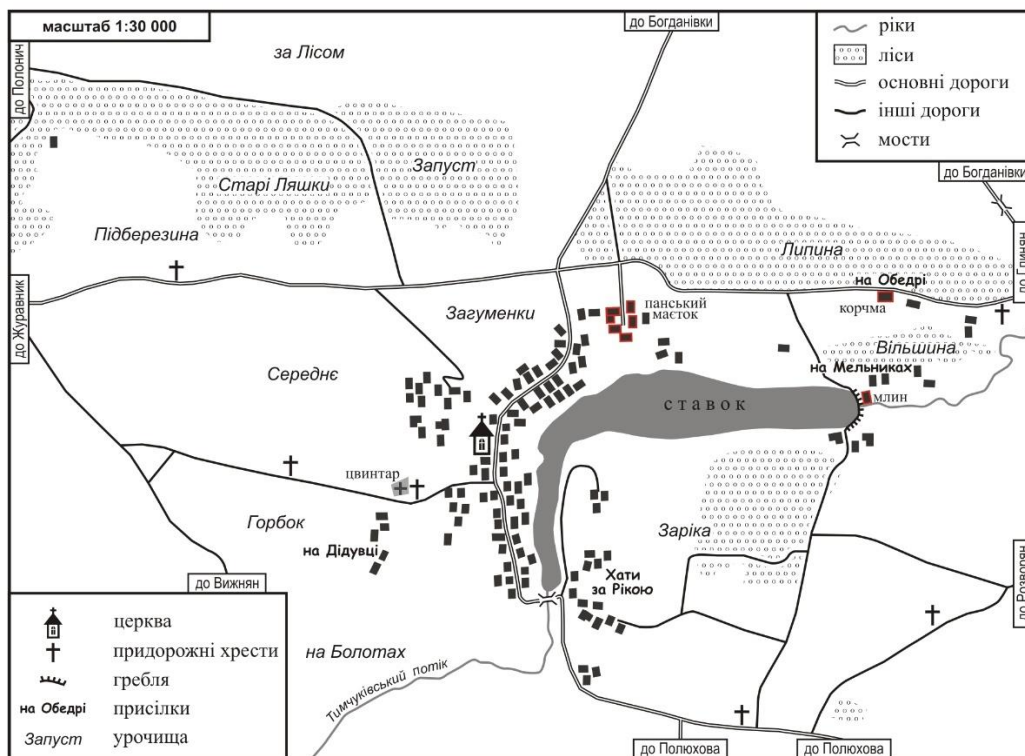


Рис. 2. Картохсхема села Ляшки Королівські та околиць, станом на 1854 рік

У 1903 р. влада побудувала шутровану дорогу Куровичі – Богданівка, яка проходила через село. У зв'язку з цим Церква у Ляшках Королівських отримала від уряду 164 корони компенсації за вилучені під дорогу церковні землі.

З 1911 р. у селі функціонував осередок господарського товариства “Сільський господар”.

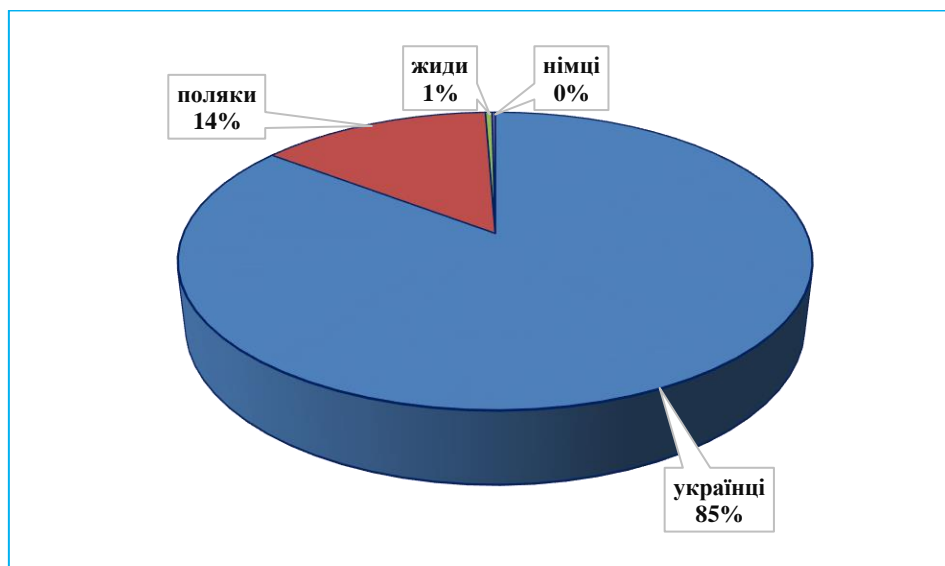


Рис. 3. Етнічна структура населення села Ляшки Королівські, станом на 1901 р. [4]

З перших років ХХ ст. у селі дедалі помітніший суб'єктивний вплив парохів місцевої Церкви Святих безсрібників Косми і Дам'яна. Ще з 1872 р. при Церкві діяло Братство тверезості (150 членів), функціонувало також Братство найсвятіших тайн (200 членів). Перед I Світовою війною парафіяни жертвували на церкву значні суми грошей, а також і земельні ділянки. У 1909 р. було розширено цвинтар, відновлено церкву, була збудована дзвіниця. Задля відновлення головного престолу у храмі, після руйнацій польсько-російської війни 1920 року, було продано 27 акрів церковної землі. Станом на 1925 р. Церква володіла 20 га землі (з них 11 га ріллі, 8,5 га лук, понад 60 арів городу та кільканадцять арів під будівлями) [4, С.19]. Особливо виразний авторитет у громади здобув отець Роман Чередерчук (1931-1933 рр. завідування парафією села), який активізував громадську працю у селі, заснував при церкві вже згадане Братство найсвятіших тайн та Марійський союз молоді, започаткував голосне читання у читальні, яку відкрили ще у 1903 р., заснував гурток товариства "Рідна школа" імені Маркіяна Шашкевича. Подейкують, що послухати його проповіді до церкви приходили навіть деякі римо-католики. Коли отця перевели в село Убині, ми цитуємо: "проводжало його село з плачем" [4, С.20]. Селяни написали прохання до митрополита Андрея Шептицького у 1933 р., яке підписали 163 особи (серед них і мої прадіди Микола Борщовський (35 років) і Василь Матвіїв (50 років)), щоб пароха повернули. Скарги селян на нового пароха (і небезпідставні) до митрополичого ординаріату поступали у 1933, 1935 та 1938 рр. Весною 1940 р. декан о. Євген Костишин просив консисторію призначити до Ляшок Королівських священника, бо радянська влада могла забрати покинутий парафіяльний будинок. Священника було призначено, але вже за два роки він поїхав з парафії.

У першій половині ХХ ст. село буквально опиняється в епіцентрі політичних подій. У 1918 р. отець Олександр Коритко засвідчував, що при відступі у 1915 р. російська армія забрала п'ять дзвонів із сільської дзвіниці; шість селянських хат було спалено, 33 особи забрали у полон [4, С.13]. За часу Листопадового Чину село входило до Перемишлянського повіту Тернопільської військової області ЗУНР. У лавах УГА воювали щонайменше два уродженці села – Євген Вертипорох та Іван Коритко [10, С.48]. З червня 1919 р. Ляшки Королівські опиняються під владою польської адміністрації. У серпні 1920 року, у Битві під Задвір'ям (село за 8 км), польські війська протистояли Першій кінній армії Будьоного. Після 11-годинного бою польські війська відступили через Ляшки Королівські на південь, а звідти до Львова. Пам'ятний знак про битву, вже у наш час, встановлено при трасі на виїзді із Заставного у напрямку залізничної станції Задвір'я. У той же час у битві під Куровичами (за 7,5 км від Ляшок) польські війська на чолі з М.Баєром, вирвавшись з оточення, мали змогу затримати червону армію, що посприяло обороні Львова поляками.

Відомо, що у 1927 р. у липні град знищив у селі весь врожай, що спричинилося до значного збідніння мешканців села. Це стало відомо із подання сільського пароха до консисторії, у якому він пояснював відмову парафіян надавати добровільні пожертви.

У 1932 р. у поселенні, згідно даних читальні, налічували 2107 осіб [4, С.14]. Структура етнічного складу населення села Ляшки Королівські, станом на 1930 р., згідно церковних даних, виглядає майже незмінною, порівняно з 1901 р.: 750 українців (84%), 120 поляків (14%), 20 жидів (2%). У 1935 р. у селі діяло два польських товариства: "Straż pożarna" і "Kolko rolnicze".

Водночас дослідження В. Садовського, М. Кордуби, І. Шимоновича вказують на різючі зміни, фіксовані даними офіційних польських переписів, що стосувалися передусім етнічного і релігійного складу населення Східної Галичини. Так, оперуючи інформацією польського перепису 30.09.1921 р., Валентин Садовський переконливо доводить його необ'єктивність, відштовхуючись від даних австрійського перепису 1910 р. і ставлячи під сумнів різюче зменшення людності греко-католицької і мойсеєвої віри, ще й репрезентуючи свої висновки на рівні поселень, зокрема сіл Ляшки Королівські і сусіднього Полюхова Великого (табл. 2). Як констатував автор, у той час і греко-католики, і носії віри мойсеєвої мали підстави ставитися до перепису з недовір'ям (політичні причини, небажання йти до польського війська, агітація та бойкот за Українців), тому кількісне зменшення відбулося за рахунок цих двох груп. Частина греко-католиків зі змішаних сімей воліла реєструватися як римо-католики, але це не покрити тих різючих змін за 21 рік, що й стало підставою констатувати свідомо допущені помилки реєстрації віросповідного і національного складу населення краю.

**Порівняння даних переписів 1910 і 1921 рр.
по окремих громадах Перемишлянського повіту [11, С. 165].**

| Поселення | Рік | Загальне число людини | В тому числі | |
|----------------------|------|--------------------------|---------------|----------------|
| | | | римо-католики | греко-католики |
| с. Ляшки Королівські | 1910 | 1 024 | 142 | 845 |
| | 1921 | 1 170 | 465 | 670 |
| с. Полюхів Великий | 1910 | 854 | 135 | 677 |
| | 1921 | 883 | 385 | 480 |

Як ми згадували вище, частка поляків у загальній людині села Ляшки Королівські складала 14% у 1880, і у 1934 рр., але абсолютна їх кількість зростала, як і кількість мешканців села. Згідно даних перепису 1910 р., 14% припадало на римо-католиків, яких однозначно ототожнювали з етнічною приналежністю, тобто поляками, а згідно даних перепису 1921 р., частка римо-католиків у складі людині села фіксована на рівні 57%. Темпи приросту показника однозначно сумнівні, на чому й наголошував вчений ще у 1927 р.

У 1934 р., згідно проведеної адміністративної реформи, Ляшки Королівські увійшли до складу Глинянської гміни. У 1935 р. владою Тернопільського воєводства було прийнято рішення про урегулювання русла *Тимковецького (Тимчуківського)* потоку у Ляшках Королівських та навколишніх поселеннях. З мапи села зникає ставок, який так виразно фігурує на рисунку 2 (1854 р.), з'являються водоочисні споруди, а на рисунку 4 (1957 р.) ми вже бачимо побудовану греблю у південно-західній частині території села.

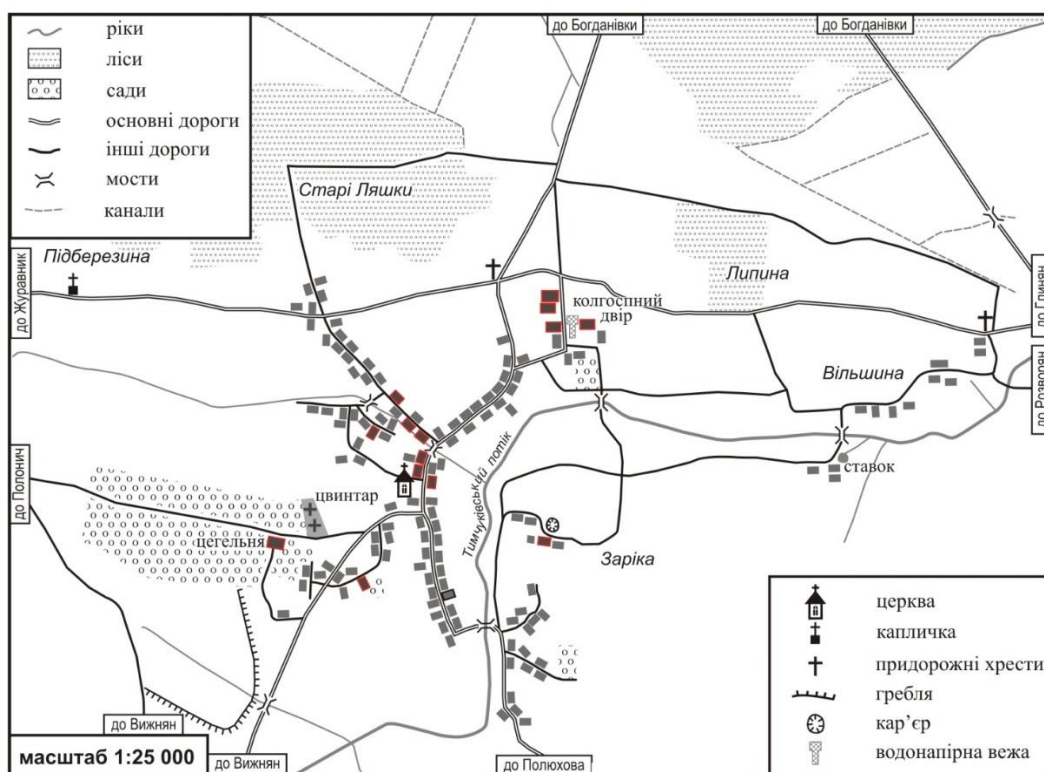


Рис. 4. Картосхема села Заставне та околиць, станом на 1957 рік

У горнілі II Світової війни загинуло близько 40 вихідців із села [10, С.60]. За першого приходу “визволителів”, у вересні 1939 р., село включено до складу Глинянського району Львівської області. За появи німецьких військ у Ляшках Королівських, у липні 1941 р., село стало частиною Дистрикту Галичина. Єврейське населення Дистрикту зазнало у той час значних переслідувань. Зокрема, у селі Куровичі був організований єврейський трудовий табір для дорожніх робіт, розміщений у колишньому маєтку Потоцьких. Надважкі умови праці і повне свавілля з боку командира табору Ернеста Ешпле, що спричинило загибель багатьох людей, були

невід'ємними ознаками табору. У липні 1943 р. табір був ліквідований, а в'язнів перевезли до інших таборів.

Станом на 1943 р., як засвідчує Володимир Розвадовський, у селі проживало 1195 осіб [10, С.60] – максимальна кількість мешканців, яке коли небудь проживало у даному поселенні. Очевидно мова йде про наявне населення. Відступ німецьких військ у липні 1944 р. у цих краях пов'язують з Битвою під Бродами, хід якої однозначно відчували на собі мешканці Ляшок Королівських, позаяк у битві використали значну кількість військової техніки: танків, артилерії, авіації. Прихід червоної армії у село супроводився масовою мобілізацією. Ті з чоловіків призовного віку, які воліли не йти до війська і переховувалися, згодом, при виявленні були ув'язнені до Глинянської тюрми, а по оголошенні вироку відправлені на міднорудні та вугільні шахти у Казахстані. У селі встановлено пам'ятник, на якому викарбувані імена загиблих мешканців Заставного, Великого Полюхова, Вижнян та Розворян.

У 1944 р. більшість поляків, які проживали у Ляшках Королівських, примусово вивезли до Польщі, через станцію Задвір'я, відповідно до польсько-радянської угоди “Про обмін населенням”. У селі у той час постійно були присутні загони НКВД, а у лісах навколишніх сіл функціонували загони УПА. Збройний опір Глинянської боївки УПА більшовики змогли придушити лише наприкінці 1949 року [10, С.72]. Бабця по татовій лінії не раз згадували, як їй, молодій дівчині, неодноразово доручали віднести записку на хутір Мельники чи до сусіднього села Розворяни, настановляючи їй за найменшої підозри цю записку з'їсти.

Більшовики зганяли людей у колгосп, водночас масово забираючи людську землю і зерно. З цього приводу НКВД влаштовувало цілі спецоперації [10, С.73]. Сам колгосп, як видно на рисунку 4, організували на місці панського фільварку. Панський будинок остаточно розібрали у 1945 р., а там, де колись знаходилася оранжерея, організували *городовіну* (так називали місце, де вирощували баштанні культури), яка з часом занепала. Вже у 1967 р. 96% дворів у селі були дворами колгоспників (табл. 1). Функціональним центром поселення став господарський магазин на Головній вулиці, у приміщенні якого діяв і сільський клуб, де організовували танці для молоді. Згодом була збудована нова будівля клубу, біля приміщення сільради. У 1979 р. у с. Заставне, на тій же Головній вулиці, неподалік магазину, відкрили приміщення нової сучасної школи. У 1989 р. школа отримала статус середньої.

У 1946 р. село перейменували на Заставне. Даний ойконім носить усі ознаки похідної географічної назви (створеної за допомогою суфіксації, префіксації чи додавання закінчень до назв лісу, урочища, оронімів чи гідронімів) [5, С.23]. Буквальна назва поселення “За ставом”, але не тим ставком, який слугував осердям просторової організації села у XVIII – XIX ст., а тим, який з'являється опісля побудови греблі у першій половині XX ст. У нову назву нова влада, безумовно, заклала новий контекст. Проте топонімічний ландшафт поселення зберігся: головна вулиця села *Передвір* (офіційно *Головна* вулиця), яка вказувала на те, що веде до панського двору; частини села: *Кут* (офіційно *Пролетарська* вулиця, яка не перейменована й досі); *Заставок*, *Заріка*, *Гайок*, *Дідівка*, *Вигін* (офіційно *Нова* вулиця, яку почали забудовувати з 1960 рр.); ліси *Липина* і *Соснина*, *Тимковецький* (*Тимчуківський*) *потік*, який мешканці на свій лад називають і досі “*Канал*”; хутір *Мельники*.

Висновки. Село Заставне, маючи географічне розташування на перехресті головних шляхів, зазнало об'єктивного впливу історичних чинників. Простежується виразна суб'єктність громади села, особливо з II половини XIX ст., і це не зважаючи на часті зміни власників та політичних режимів. Помітна також суб'єктність Церкви та її парохів у Ляшках Королівських, що відповідало стратегії розвитку УГКЦ, очолюваної Митрополитом Андреем Шептицьким. Мабуть тому, зовсім не випадковим є збереження топонімічного ландшафту поселення, сформованого мешканцями у доволі практичній площині, яка відображає географічну локалізацію у межах села.

Матеріали Першого Всеукраїнського перепису населення у 2001 р. зафіксували у Заставному 711 осіб постійного населення [7]. 99,6% загальної кількості населення села вказали рідною українську мову [9].

На сучасному етапі, Заставне, колишня назва *Ляшки Королівські* Перемишлянського повіту, входить до складу Глинянської міської територіальної громади Львівського району Львівської

області. У 2024 р. у Заставному проживало 657 осіб, з яких 62% економічно активного віку. Перспективними напрямками розвитку Глинянської міської громади вважають переробку овочів та плодів, продукції тваринництва, розвиток мережі мінімаркетів у селах та будівництво ресторанно-готельного комплексу [2]. Інвесторам пропонувано до огляду вільні земельні ділянки для організації бізнесу, дві з яких саме у Заставному.

Шануймо історію свого краю, досліджуймо топонімічні ландшафти рідних поселень, плекаймо любов до рідної землі!

Список використаних джерел:

1. *Байцар А.Л.* Природа та історія м. Винники й околиць. Наукове видання / А.Л. Байцар. – Винники, Львів: ЗУКЦ, 2020. – 432 с. *URL:* geography.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/10/Baytsar-Pryroda-ta-istoriia-VYNNYKY-2020-book.pdf
2. Інвестиційний паспорт Глинянської міської територіальної громади (2024). *URL:* Інвестиційний паспорт Глинянської міської ради зі змінами | Глинянська громада
3. *Кузик С.* Княгиничі: краєзнавчі студії / Степан Кузик. – Львів: ВЦ ЛНУ імені Івана Франка; Опілля, 2002. – 448 с.
4. *Лаба В.* Історія села Ляшки Королівські від найдавніших часів до 1939 року / Василь Лаба. – Львів, 2002. - 36 с.
5. *Лабінська Г.* Топоніміка. Навчальний посібник / Галина Лабінська. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2016. – 274 с. *URL:* geography.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/04/Labinska.pdf
6. *Лаврук М.М.* Новомалин у просторі і часі: краєзнавче дослідження волинського села / М.М. Лаврук, А.В. Мельник, М.П. Манько та ін. – Харків: Чайка, 2013. – 744 с.
7. Матеріали Головного управління статистики Львівської області (ГУСЛО).
8. Офіційний веб-сайт Глинянської міської громади. *URL:* Глинянська громада, Львівська область, Львівський район - Картка громади
9. Рідні мови в об'єднаних територіальних громадах, 2001 // Український центр суспільних даних. *URL:* Рідні мови в об'єднаних територіальних громадах України
10. *Розвадовський В.* Історія села Заставне: від найдавніших часів до 2021 року / Володимир Розвадовський. – 141 с.
11. *Садовський В.* Людність Західно-українських земель по польському перепису 30 вересня 1921 року / Валентин Садовський // Професор Валентин Садовський [Упоряд. О.Шаблій]. – Львів: ВЦ ЛНУ імені Івана Франка, 2004. – С. 144-201.
12. Фрагмент аркуша топографічної карти масштабу 1:25000 (СК-63) “Х-42-44-Г-г” (ГУГК СМ СРСР, 1968).
13. Фрагмент аркуша топографічної карти масштабу 1:50000 “М-35-73-Г. Куровичи” (Генеральний штаб, 1985).
14. Фрагмент “Нової спеціальної карти Австро-Угорщини і окупованих областей” масштабу 1:75000 “Zone 6 col. XXXI. Busk and Krasne” (Відень, 1879)
15. *Шаблій О.І.* Питання просторово-географічного аспекту вивчення мікротопонімії: на матеріалах Західного Поділля / О.І. Шаблій // 4 Республіканська ономастична конференція: тези. – Київ: Наук. думка, 1969. – С. 39–40.
16. *Шаблій О. І.* Село на золотому Поділлі: земля і люди / О.І. Шаблій. – Львів: Аверс, 2011. – 712 с.
17. *Laszki Królewskie // Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich. Tom V, 1884. - S. 96. URL: Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich, Tom V - wynik wyszukiwania - DIR*

МАЙОРІВКА: ТОПОНІМІЧНИЙ ЛАНДШАФТ МІКРОРАЙОНУ ЛЬВОВА

Кашуба Роман,

8 клас, ліцей «Львівський», м. Львів,

КЗ ЛОР «Львівська обласна Мала академія наук учнівської молоді»

Котик Любов Іванівна,

асистент кафедри економічної і соціальної географії імені професора Олега Шаблія, Львівський національний університет імені Івана Франка; керівник гуртка «Економічна географія» КЗ ЛОР «Львівська обласна Мала академія наук учнівської молоді»

Актуальність дослідження: Вивчення топонімічної спадщини території є важливим аспектом збереження для майбутніх поколінь її історико-культурної ідентичності, етнонаціональної та релігійної мозаїчності, автохтонних традицій господарської діяльності, унікальності природи краю тощо. Особливо це важливо для урбанізованих територій, ландшафт яких зазнав суттєвих змін у ХХ ст. і продовжує трансформуватися у ХХІ ст. шляхом ущільнення житлової забудови на місці колишньої історичної малоповерхової забудови, зелених, промислових і складських зон. Прикладом такого урбанізованого ландшафту є м. Львів територія якого збільшувалася у ХХ ст. за рахунок приєднання до міста колишніх підльвівських сільських поселень та розбудови тогочасного передмістя [1-3, 10, 15, 17, 19-21, 28, 34, 37]. Мікрорайон Майорівка типовий приклад інтеграції передмістя Львова в ХХ ст. в актуальну плануванняльно-функціональну структуру поселення. Дослідження його топонімічного ландшафту важливе з погляду збереження нематеріальної історико-культурної спадщини Львова та простеження її трансформації через призму трагічних і буремних історико-політичних подій ХХ ст.

Мета дослідження: Проаналізувати топонімічний ландшафт мікрорайону Майорівка міста Львова; типологізувати наявні топоніми та стисло розкрити їхній зміст; укласти картосхему топонімічного ландшафту мікрорайону.

Результати дослідження: Майорівка історичний мікрорайон Личаківського району м. Львова (рис. 1). Він розташований на південно-східній околиці міста; на півночі межує з мікрорайоном Цетнерівка, на сході обмежений Винниківським лісопарком, на півдні – межує з мікрорайонами Клекучко і Батальна, на заході – обмежений лісопарком Погулянка (рис. 2).

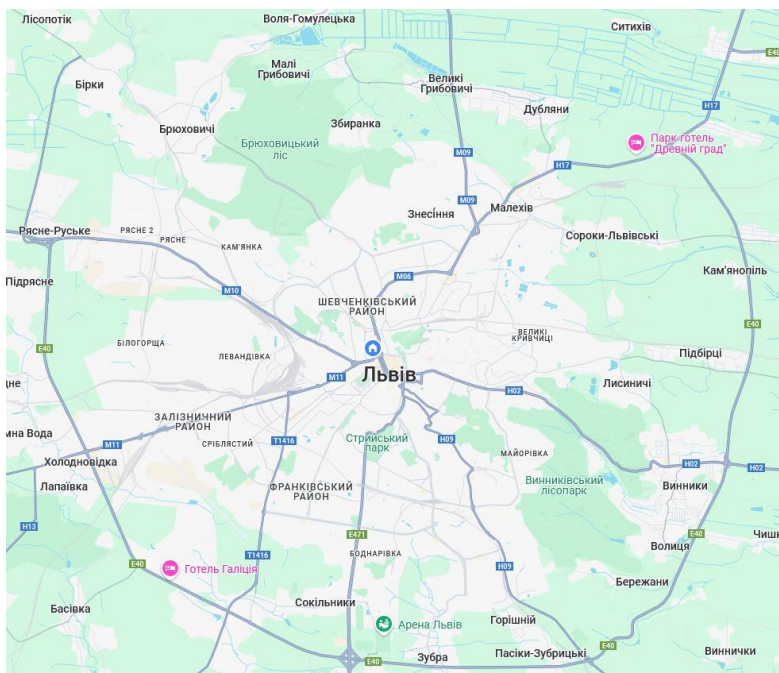


Рис. 1. Мікрорайон Майорівка на Google Maps [40]

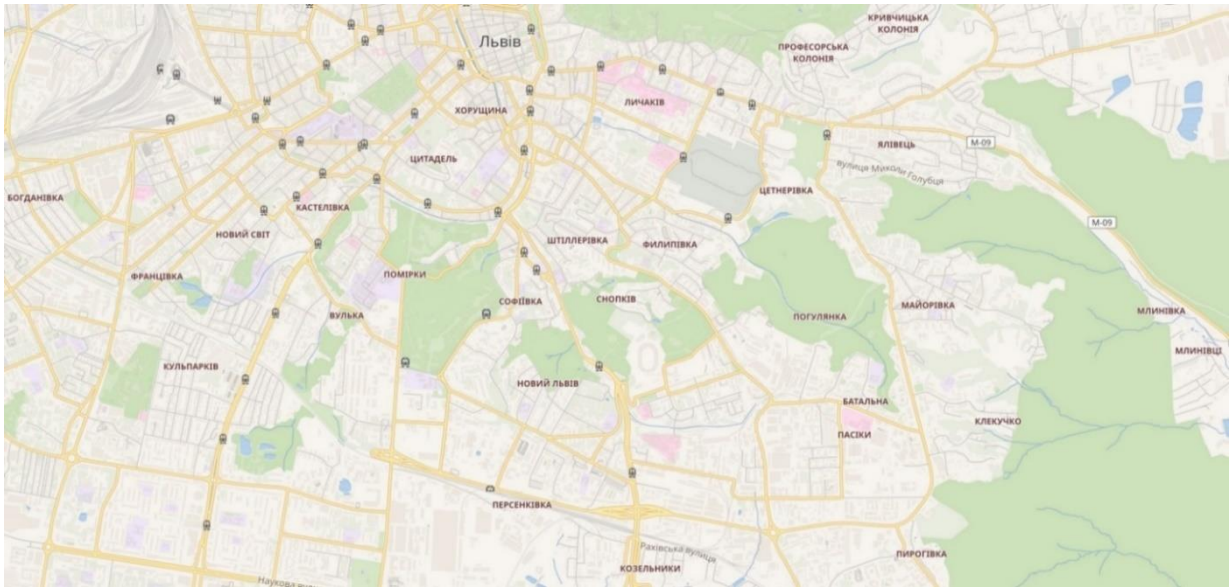


Рис. 2. Мікрорайони Львова [48]

Природною особливістю Майорівки є розташування на припіднято-рівнинній частині Львівського плато (мікроекорегіон Давидівське пасмо) [21, с. 27-28], яка практично з усіх сторін різко обривається долинами річок і потоків (рис. 3).



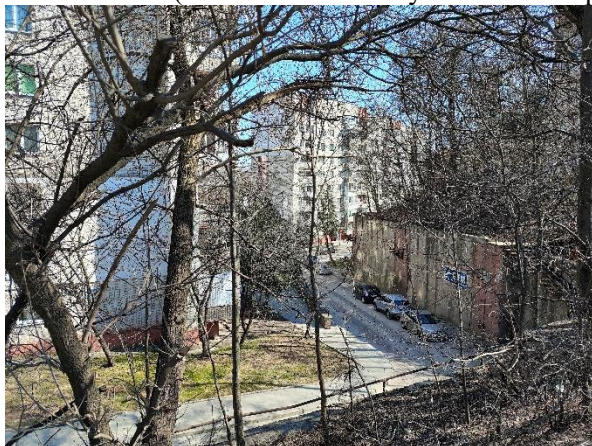
вул. Садівнича (в районі школи № 42)



вигляд на вул. Лисенецьку

рівнинна частина

(світлина – Р. Кашуба: зліва – березень 2025 р.; справа – травень, 2025)



долини і потоки

(світлина – Л. Котик, березень 2025)

Рис. 3. Краєвиди мікрорайону Майорівка м. Львова

Майорівка, як топонім у просторі південно-східного передмістя Львова з'являється у 30-х роках XIX ст., коли діляницю для спорудження фільварку, закладання саду й розпланування прибудинкової території купує помолог Йозеф Маєр (*Joseph Meyer*) [2, 15-17, 20, 27, 28]. Його внесок у садово-паркову культуру Львова так характеризує історик І. Крип'якевич обґрунтовуючи назву у 40-80 рр. XIX ст. вулиці Маєрівської (зараз вул. Січових Стрільців) у середмісті Львова: «...від саду Маєра, славного помолога, що плекав різного роду фруктові дерева, а також виноград» [17, с. 122].

Прізвище власника дало основу ойконіму: первинно поширилося на територію землеволодіння Маєра (*Mayers Höfel*) – «Lemberg mit seinen Umgebungen nach der Original Aufnahme des k. k. General-Quartiermeisters-Stabes auf Stein graviert im Jahre» (1836) [43] (рис. 4); з часом поширилося на усю загосподаровану, рівнинну частину навколофільваркової території та полонізувалося у Маєрівку (нім. *Mayerowka* пол. *Majerówka*); у XX ст. українізувалося в Майорівку [1, 2, 15-17, 20, 25, 27, 28].



Рис. 4. *Mayers Höfel* на карті «Lemberg mit seinen Umgebungen nach der Original Aufnahme des k. k. General-Quartiermeisters-Stabes auf Stein graviert im Jahre», 1836 [43]

Як зазначила Л. Котик: «На кадастровій карті Львова «Lemberg (Lwów) Cadastral Map 1849/1853» видно поширення антропотопоніму Майорівка (нім. *Mayerówka*) як на власне фільварок і сад Йозефа Маєра, який значно зріс у розмірах порівняно з зображенням на карті 1836 р. так і на прилеглі до фільварку території: на південь від кар'єру – зараз північні окраїни мікрорайону Клекучко, та на схід – зараз у напрямку Винниківського лісопарку» [16, с. 319] (рис. 5).



Рис. 5. Мікрорайон Майорівка на кадастровій карті Львова «Lemberg (Lwów) Cadastral Map 1849/1853» [42; 16, с. 319]

Топонім Майорівка (пол. *Majerówka*) у формі стислої інформації про заселену частину («група домів і фільварок») Львова (Личаківське передмістя) означено у п'ятому томі «Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich», 1880-1902 [49] (рис. 6).

Majerowice, ob. Palmiowice.
Majerówka, grupa domów i folw. we Lwo-
wie, na przedm. lyczakowskim.
Majerówka, szczyt w hrab. spiskiem, ob.
Landek.

Рис. 6. «Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich», 1880-1902, T. V. St. 919 [49]

У XIX – на початку XX ст. ойконім Майорівка присутній на планах і картах Львова [1, 10, 14-16, 20] (рис. 7). Проте уже з 40-х років XX ст. ойконім поступово «забувають» позначати на картах (рис. 8).



Рис. 7. Мікрорайон Майорівка на «Wielki plan Lwowa z przedmieściami i najbliższa okolica miasta», 1920 [51]

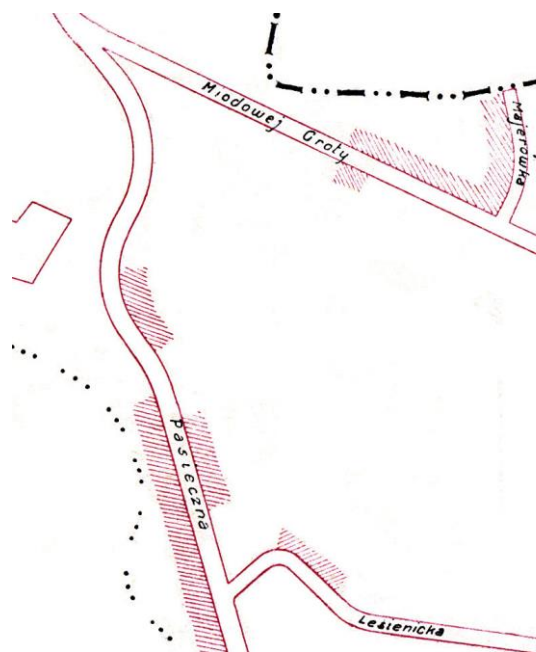


Рис. 8. Фрагмент карти з видання «Najnowszy książkowy plan-informator miasta Lwowa», 1940 [45, 46]

Дослідження трансформації заселення та загосподарювання території Майорівки у ХІХ ст і на початку ХХ ст. через призму аналізу різночасових історичних карт і планів Львова виконали А. Байцар [2], А. Ковальська [15], Л. Котик [16]; зміни простору Львова і околиць (що включало в тому числі і територію Майорівки) дослідили М. Долинська [11], А. Ковальська [15], І. Мельник [27, 28], І. Лемко [19], О. Шаблій [37] та ін. Карти й плани Львова, де позначено антропотопонім Майорівка опубліковані у праці за редакцією М. Капраль «Атлас українських історичних міст. Львів» (2014) [1]; розміщені у вільному доступі на ресурсах відкритих даних «Vetus Maps – Навігація за історичними картами» [50], «Картографія Львова» [14], «OldMaps.com.ua» [47], Геопортал відкритих даних Львівської міської ради [9] та ін.

З відновленням незалежності України історичний топонім Майорівка повертається на карту Львова. Він присутній на картах в атласі «Львів. Комплексний атлас» [21], на електронних картах Львова – Google Maps [40] (рис. 9), OpenStreetMap [48] та ін.

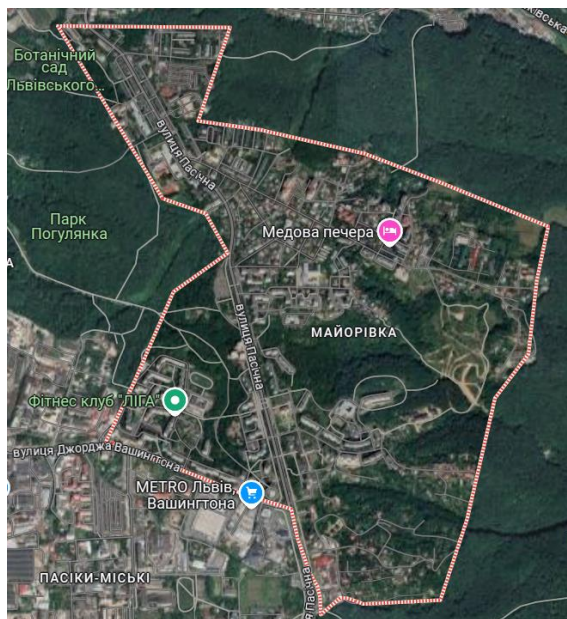


Рис. 9. Мікрорайон Майорівка на Google Maps [40]

Проте як означила Л. Котик: «... у ХХІ ст. означається проблема розмиття меж мікрорайону Майорівка у сприйнятті мешканців міста Львова, загалом, та мешканців мікрорайону, зокрема. Можна говорити про формування широкого і вузького просторового означення мікрорайону Майорівка у сформованій ментальній карті мешканців Львова» [16, с. 322].

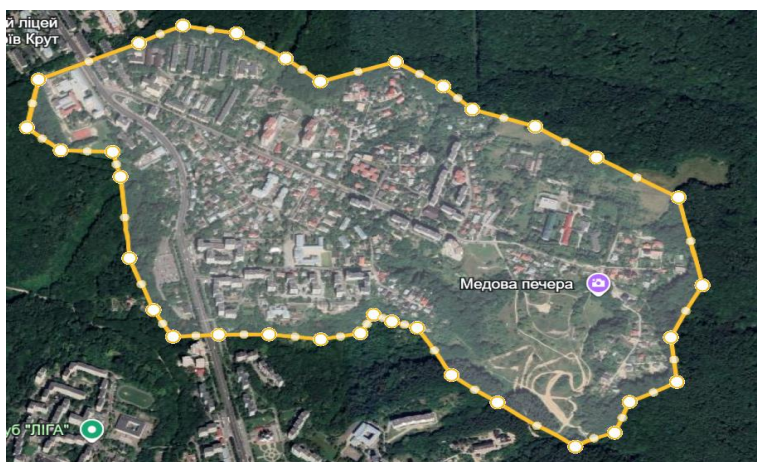


Рис. 10. Сучасні межі мікрорайону Майорівка м. Львова.
(Робота - Р. Кашуба. Основа карти: <https://surl.li/cuuukj>)

У нашому дослідженні ми притримуємося вузького просторового означення мікрорайону: «... співпадає з історичним заселенням території та обмежується ареалом: на заході – парк

Погулянка (вул. Пасічна від перетину з вул. Медової Печери до повороту на ЖК «Marvel Hill»), на півдні – мікрорайон Клекучко, на сході Винниківський лісопарк, на півночі – мікрорайон Таджицька/Пасіки» [16, с. 323] (рис. 10).

Історична спадщина знаходить своє пряме відображення у формуванні внутрішньої топонімики мікрорайону. Опрацювання історичних відомостей про мікрорайон [1, 2, 10, 14, 15, 17, 19-21, 25, 27, 28, 32, 36] дало змогу підсумувати, що знаковими для Майорівки у XIX-XX ст. стали події пов'язані з:

- розробленням на півдні мікрорайону у 50-х рр. XIX ст. каменоломні та утворення геологічної пам'ятки Медової печери;
- будівництвом у 70-80-х рр. XIX ст. оборонних фортів австрійською армією, залишки яких зараз зберігаються на північ від житлової зони мікрорайону – у Винниківському лісопарку (рис. 11);

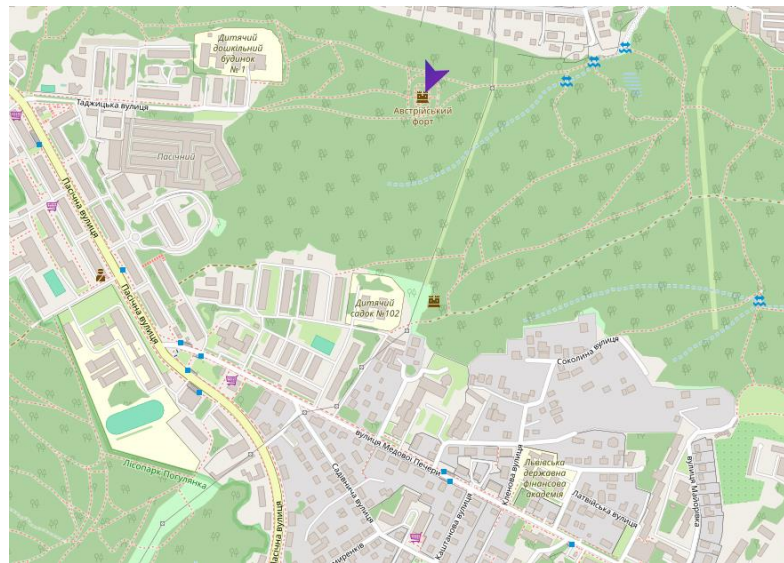


Рис. 11. Залишки оборонних австрійських фортів на карті OpenStreetMap [48]

- проходження (1909-1944) вздовж східної межі мікрорайону локальної залізниці Львів-Підгайці (нім. *Localbahn Lemberg-Podhajce, LBLP*) (рис. 12);

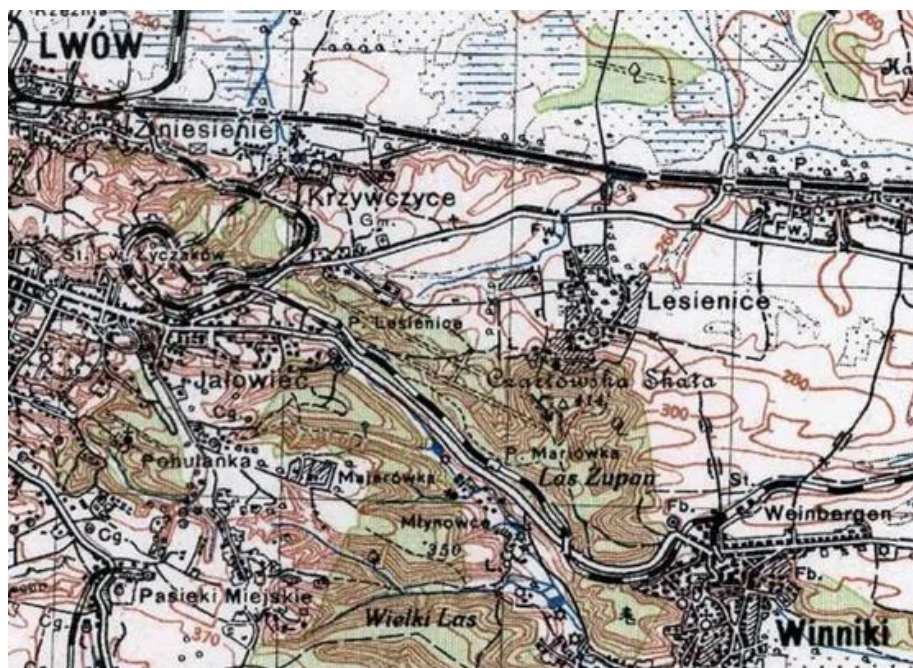
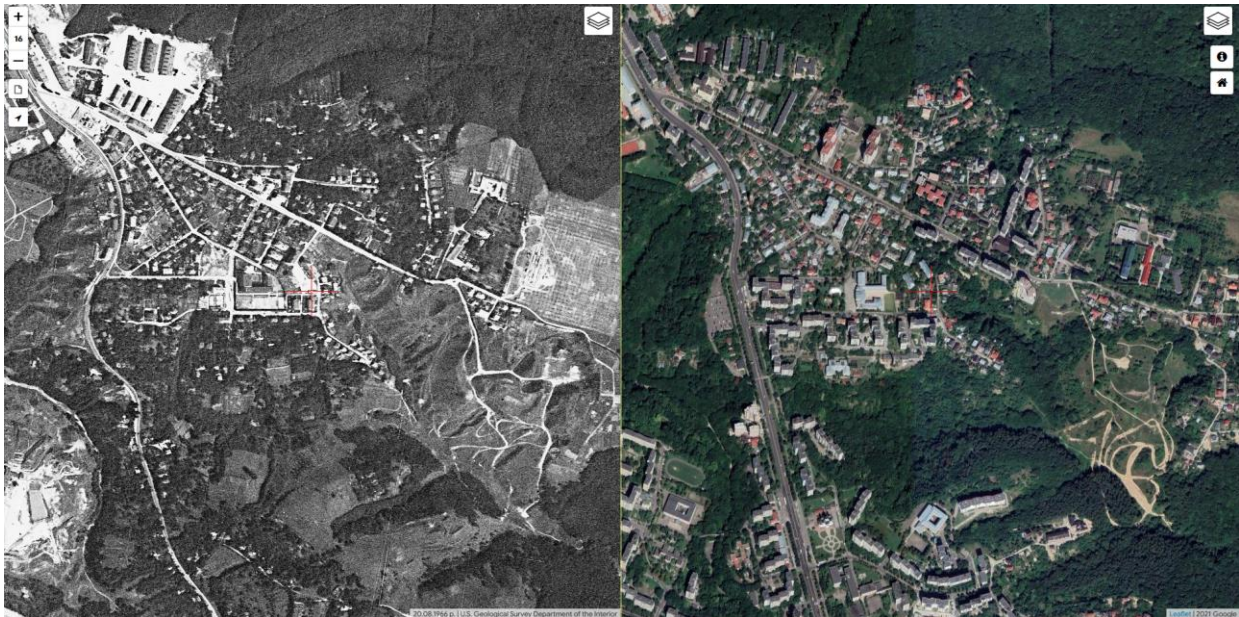


Рис. 12. Залізнична коля Львів-Підгайці [13]

- придбанням земельного наділу на Майорівці у 30-х рр. XX ст. Андреем Шептицьким;

➤ зміна етнонаціональної, релігійної структури мешканців мікрорайону у результаті буремних політичних подій 30-50 рр. ХХ ст., міграційних процесів;

➤ ущільнення житлової забудови мікрорайону починаючи з 50-х років ХХ ст., та трансформація житлової забудови з приватної малоповерхової у багатоквартирну, багатоповерхову (рис. 13, 14а, 14б);



20.08.1966 р.

(U.S. Geological Survey Department of the Interior)

2021 р.

(Google)

Рис. 13. Ущільнення забудови мікрорайону Майорівка м. Львова [47]



вул. Пасічна, 61-63



вул. Каштанова, 8



вул. Медової Печери, 59-63

приватна малоповерхова забудова

Рис. 14а. Мозаїчність житлової забудови мікрорайону Майорівка:
(світлина – Л. Котик, березень 2025)



вул. Пасічна, 80



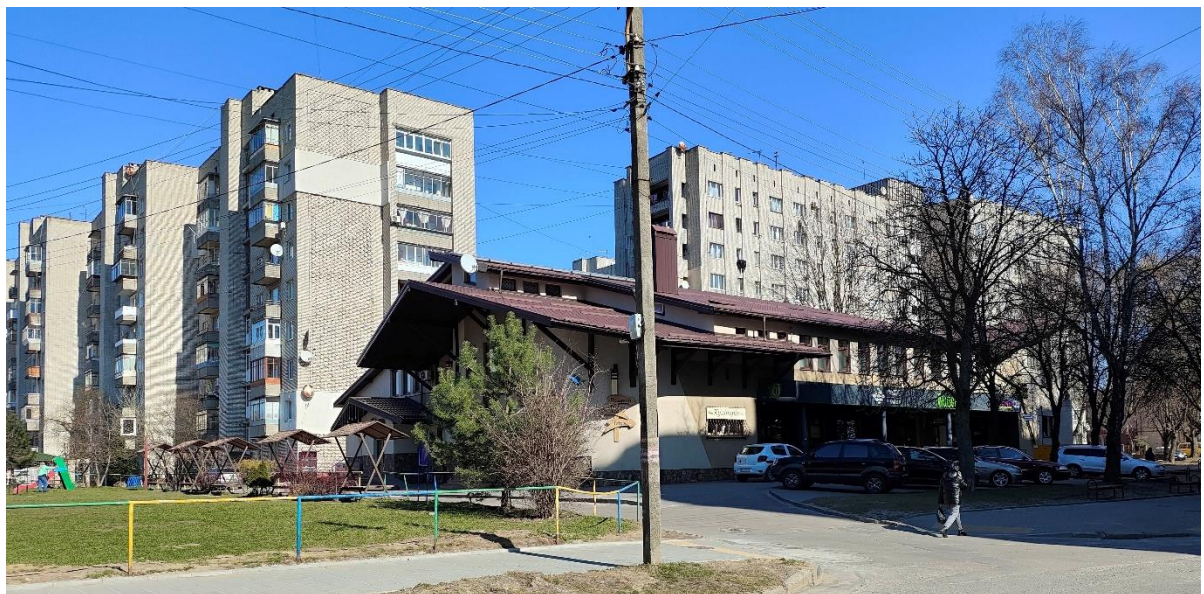
вул. Медової Печери, 23



вул. Ярошинської, 2 (з блоку вул. Пасічної)



вул. Медової Печери, 34



вул. Медової Печери, 65

багатоповерхова забудова

Рис. 146. Мозаїчність житлової забудови мікрорайону Майорівка:
(світлина – Л. Котик, березень 2025)

- розвиток мікрорайону як спального з домінуючою житлової забудовою та зеленими зонами, за функціонально-територіальним планом розвитку Львова у XX-XXI ст.;
- скорочення у XXI ст. зелених зон мікрорайону, переведення земель дачних кооперативів мікрорайону під нове багатоквартирне житлове будівництво (рис. 15).



ЖК «Tiffany»
(вул. Пасічна, 84)



ЖК «Marvel Hill» (відділ продаж ЖК)
(вул. Пасічна, 73а)

Рис. 15. Нові житлові багатоквартирні комплекти на території мікрорайону Майорівка
(світлина – Л. Котик, березень 2025)

Усі перелічені та дотичні до них соціально-економічні процеси вплинули на формування сучасного топонімічного ландшафту мікрорайону Майорівка, який представлений ойконімом Майорівка, про який детально розкрито вище за текстом; одним спелеонімом – Медова печера; одним дрімонімом – Винниківський лісопарк; 16 урбанонімами; 12 геонімами (табл. 1).

Таблиця 1

Топоніми мікрорайону Майорівка, м. Львова
(укладено - Л. Котик, Р. Кашуба, 2025)

| Види топонімів | Топоніми |
|--|--|
| Ойконіми (заселені території) | Майорівка |
| Урбаноніми (назви внутрішньоміських об'єктів) | Водонапірна башта (котельня), Котельня на Китайській, Школа, Футбольне поле, Сквер біля школи (дитячий майданчик), Дитячий садок, Поліклініка, Ліцей, Пансіонат (інтернат), Гуртожитки, Каплиця, Хрест, Близенько, Рукавичка, Мототраса, Тіффані |
| Геоніми (назви доріг, проїздів) | Пасічна, Медової Печери, Китайська, Ярошевської, Садівнича, Стешенка, Соколина, Майорівка, Симиренків, Каштанова, Латвійська, Медова |
| Дрімоніми (назви лісів) | Винниківський лісопарк |
| Спелеоніми (назви печер) | Медова печера |

Укладений, за результатами польових суспільно-географічних досліджень (березень, 2025 р.; травень 2025 р.) (рис. 16) і соціологічного опитування мешканців території, перелік топонімів не є вичерпним. Він є першою спробою систематизації й узагальнення топонімів, які

зараз використовують мешканці мікрорайону для маркування, просторового зчитування та функціонального означення простору території мікрорайону проживання.



вул. Майорівка, 1



сквер на перетині вул. Пасічна і вул. Медової Печери

Рис. 16. Польові суспільно-географічні дослідження території мікрорайону Майорівка, березень 2025 р. (на світлинах – автори дослідження)

Нанесення топонімів на карту дало змогу укласти перший варіант картосхеми «Топонімія мікрорайону Майорівка» (рис. 17), та прослідкувати просторову диференціацію топонімів: виокремлюється скупчення об'єктів (мікротопонімів представлених урбанонімами) у центральній, активно освоєній, насиченій об'єктами соціальної інфраструктури, частині мікрорайону.

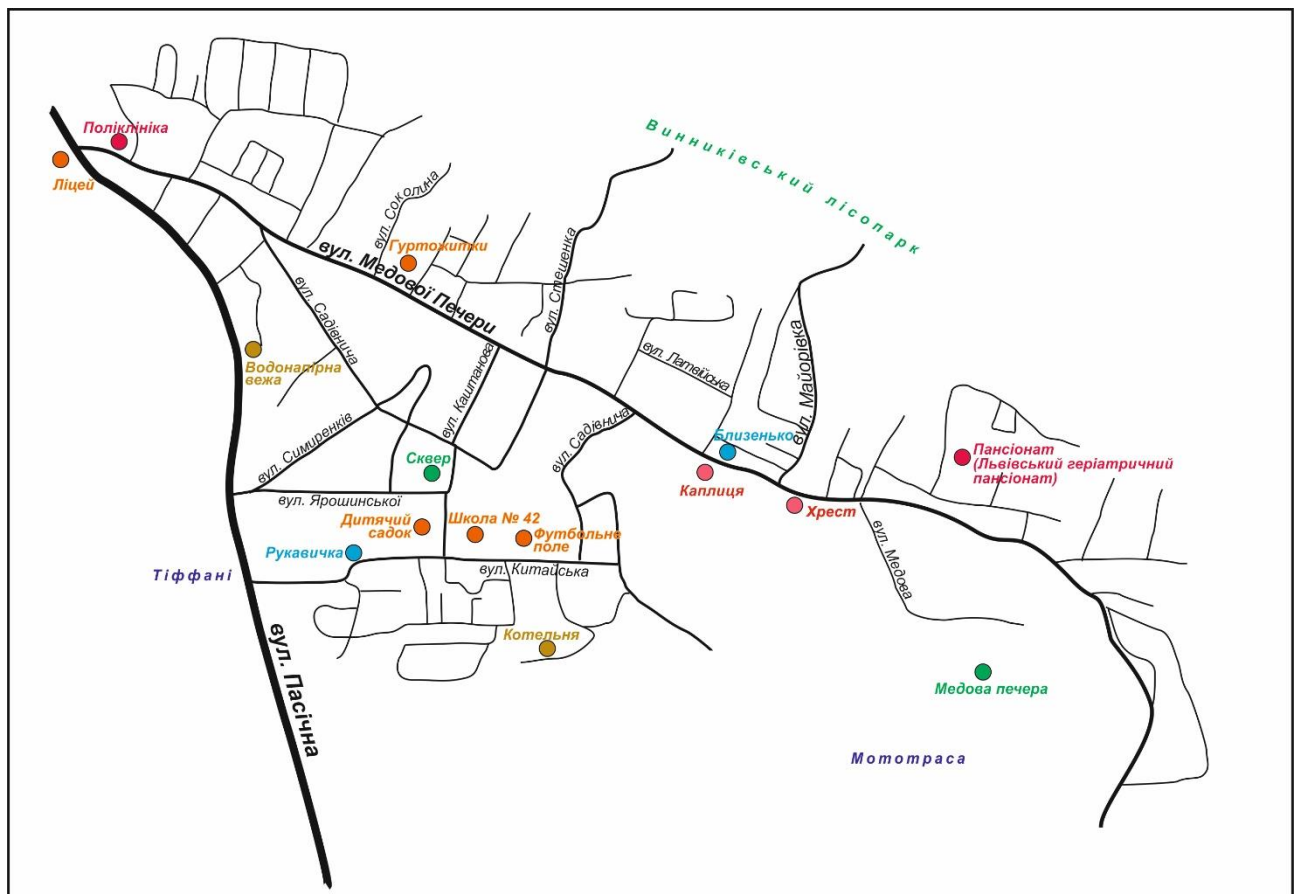


Рис. 17. Топонімія мікрорайону Майорівка (укладено – Л. Котик, Р. Кашуба, 2025)

Спелеонім Медова печера, один із найстарших, за часом формування та тривалістю присутності у топонімічному ландшафтному просторі Майорівки, топонім. Він пов'язаний з печерою штучного походження, геологічною пам'яткою природи місцевого значення Медовою печерою (Медункою) [26] (рис. 18).



Рис. 18. Медова печера [26]

Печера розташована на південно-сході мікрорайону Майорівка, недалеко від однойменної вул. Медова Печера (рис. 17). Середня висота печери – 4,5 м, ширина – 8,5 м, довжина ходів – приблизно 56 м; сформована двома залами, що з'єднані між собою вузьким проходом; орієнтовно видовбана близько 1850 р. в каменярни, що тут існувала [26, 29]. Її назва походить «від жовтуватого, наче мед, кольору вапняку, в товщі якого утворено зали» [26]. Печеру так описав І. Крип'якевич «В цій стороні лежать популярні місця прогульок: Медова Печера і Чортівська Скала. До Медової Печери веде Пасічна дорога, попри Маєрівку; серед узгір'я лежить котловина і в ній дві невеликі печери. В 1850-х рр. тут була каменоломня і тоді видовбано печери. Назва Медової Печери, або Медунки, походить від того, що у печерах є вапняк, який кольором своїм нагадує мед» [17, с. 101].

Дрімонім Винниківський лісопарк сформований лісовим масивом на північ і схід від мікрорайону Майорівка (рис. 19). Лісопарк є природним об'єктом, локалізованим на Львівському плато; характерною його особливістю є наявність глибоких і довгих ярів. Зараз він використовується мешканцями Львова як рекреаційний об'єкт.



Рис. 19. Винниківський лісопарк: вигляд з Майорівки на лісопарк [4]

З-поміж урбанонімів, найвідомішим топонімом мікрорайону Майорівка є Водонапірна вежа, або як зараз її іменують підлітки мікрорайону – «котельна», «вежа», яка розташована за адресою вул. Пасічна, 67 (рис. 20).



Рис. 20. **Водонапірна вежа**, вул. Пасічна, 67
(світлина – Л. Котик, березень 2025 р.)

Вежа побудована у 1933 р. за проєктом польського архітектора, ректора Львівської політехніки (1930-1931) Вітольда Мінкевича (*Witold Minkiewicz*, 1880-1961) у стилі функціоналізм: *«Спорудженню передували кілька ескізних проєктів. Через значне падіння цін на цеглу обрано варіант із нетинькованими фасадами з червоної цегли. Застосовано залізобетонні елементи. Зовні вежі мають форму дванадцятигранників із пілонами на кутах. Обладнані оглядовими майданчиками. Статичні обчислення зробив інженер Адам Курилло»* [5]. Адама Курилло (*Adam Kuryllo*, 1889-1980) вважають одним із засновників Львівської наукової школи залізобетонного будівництва.



Рис. 21. **Львів, Пасіки, жовтень 1960 р.** На задньому фоні – водонапірна вежа мікрорайону Майорівка (світлина – Юліана Дороша) [30; 36]

Вежа планувалася і як оглядовий майданчик для мешканців Львова (рис. 21). Оскільки вона розташована на припіднятій частині Львівського плато, абсолютна висота її верхньої точки 380 м над рівнем моря. У 90-ті рр. ХХ ст. у вежі функціонував ресторан, було кілька магазинів [39]. Зараз вежа закинута.

Урбаноніми – школа, футбольне поле, сквер біля школи (сквер, дитячий майданчик, майданчик), дитячий садок, ліцей, гуртожитки – пов'язані з функціонуванням на території мікрорайону Майорівка об'єктів освітньої інфраструктури. З-поміж них виділяються три знакові для мікрорайону урбаноніми – школа, ліцей і гуртожитки.

Урбанонім школа пов'язаний з функціонуванням на території мікрорайону (вул. Каштанова, 9) загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 42 (рис. 22). Школа функціонує за цією адресою з 1963 р., коли мікрорайон почав активно розбудовуватися і виникла потреба розширення школи та її трансформації з неповної (навчання провадилося до сьомого класу, школа розташовувалася у старому приміщенні за адресою вул. Пасічна, 78) у «десятирічку» (навчання тривало до завершального десятого класу) [24]. На базі школи у 2011 р. відкрито нове, сучасне футбольне поле [24], яке зараз виконує функцію громадського комунікаційного простору для активної молоді Майорівки; на його базі виник новий урбанонім – футбольне поле.



Рис. 22. Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 42
(світлина – Р. Кашуба, березень 2025)



Рис. 23. Львівський ліцей ім. Героїв Крут
[23]



Рис. 24. Гуртожитки № 2 і № 3 Львівського національного університету імені Івана Франка
(світлина – Р. Кашуба, березень 2025)

Урбанонім ліцей пов'язаний з навчальним закладом Львівський ліцей імені Героїв Крут (вул. Пасічна, 68) (рис. 23). Ліцей заснований 1992 р. на базі спеціалізованої школи-інтернату з посиленою військово-фізичною підготовкою [23]. Ліцей зберіг профіль посиленої військово-фізичної підготовки, багато його випускників, починаючи з 2014 р., стали на захист територіальної цілісності України.

Гуртожитки – урбанонім пов'язаний з місцем розташування гуртожитків № 2 і № 3

Львівського національного університету імені Івана Франка (вул. Медової Печери, 39 і 39А). Гуртожитки мають 12 поверхів, споруджені у 80-х роках ХХ ст. [19, с. 237]; у 2022 р. виконано роботи з їхньої модернізації у напрямку посилення енергоефективності (рис. 24).



Рис. 25. Мототраса Майорівка [35]

Мототраса – урбанонім, який сформувався на базі території мототраси «Майорівка», що функціонує з 50-х років ХХ ст. на вул. Медової Печери (рис. 25). Загальна довжина мототраси біля 2 км, «вона досить рельєфна, має перепад висот та досить складні елементи» [35]. У зв'язку з активним житловим будівництвом у Львові, викликом є збереження мототраси, яка приваблива, як земельна ділянка, для забудовників.



Рис. 26. Мозаїка при вході в головний корпус Геріатричного пансіонату [12]

Пансіонат/Інтернат – урбанонім пов'язаний з функціонуванням на вул. Медової Печери, 71 Львівського геріатричного пансіонату (до 90-х рр. ХХ ст. – інтернату). Він заснований у 50-х роках ХХ ст., у 1971 р. побудовано головний корпус [22]. І. Лемко, В. Михалик, Г. Бегляров дослідили, що: «До Другої світової війни на цьому місці було розташоване господарство Української греко-католицької семінарії» [19, с. 237]; за А. Байцаром: «У 1930-их рр. Майорівку придбав митрополит Андрей Шептицький й створив тут відпочинкову оселю для студентів

Львівської греко-католицької семінарії та Богословської академії» [2]. Зараз на території пансіонату є понад 30 господарських будівель; його територія – 14 га, є об'єктом зацікавлення забудовників житла. На території пансіонату функціонує каплиця; при вході в головний корпус є добре збережена мозаїка (одна з 74 мозаїк на території Львівської громади станом на 2019 р.), що є за типом «мозаїчним твором в опорядженні фасадів», створена «в архітектурі совєтського періоду, 1965-1991 рр.» [33] (рис. 26).

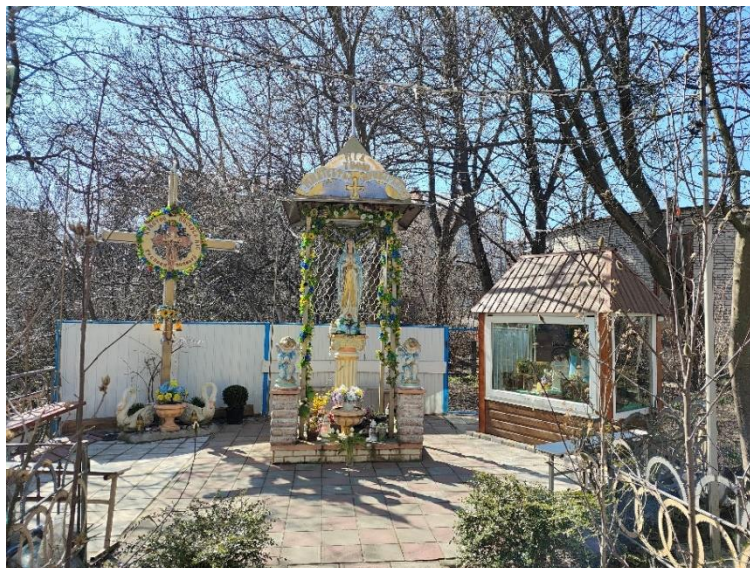
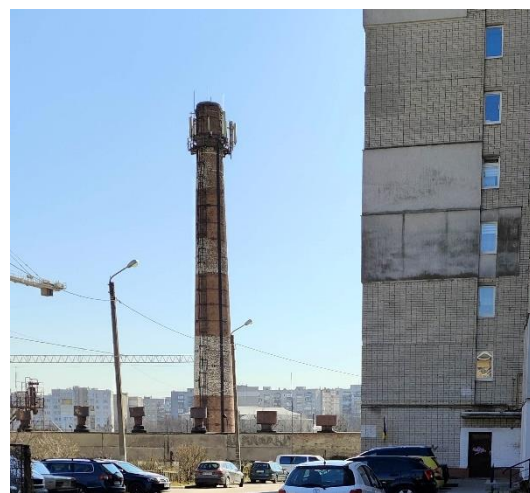


Рис. 27. Каплиця на вул. Медової Печери
(світлина – Л. Котик, березень 2025)

Урбаноніми каплиця і хрест відображають релігійний аспект життєдіяльності мешканців мікрорайону й пов'язані з місцем під будівництво храму УГКЦ за адресою вул. Медової Печери 42, де зараз встановлено хрест та місцем розміщення каплиці в районі вул. Медової Печери, 38 (рис. 27).



**Рис. 28. Магазин «Близенько»,
вул. Медової Печери, 65**



**Рис. 29. Котельні Личаківського району
теплових мереж, вул. Китайська, 12а**

Урбаноніми Близенько і Рукавичка пов'язані з локалізацією у просторі Майорівки магазинів відповідних торгових мереж (рис. 28); урбанонім Котельня на Китайській пов'язаний з локалізацією котельні Личаківського району теплових мереж на вул. Китайська, 12а (рис. 29); урбанонім Тіффані – з однойменним житловим комплексом та усіма об'єктами сфери послуг, що розміщені на його першому і другому поверхах (див.: рис. 15).

Найстарішими геонімами Майорівки є вул. Пасічна (рис. 30а, 30б) і вул. Медової Печери (рис. 146, 28, 31а, 31б).



Рис. 30а. Вул. Пасічна біля церкви Благовіщення Пресвятої Богородиці
(світлина – Р. Кашуба, травень 2025 р.)

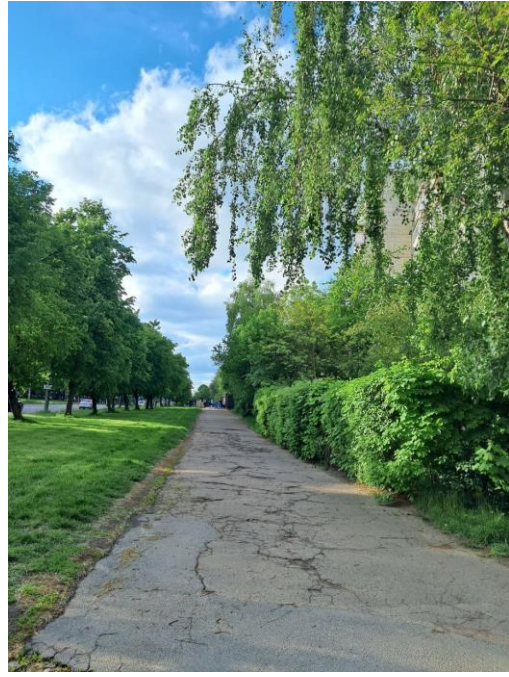


Рис. 30б. Вул. Пасічна на перетині з вул. Китайською
(світлина – Р. Кашуба, травень 2025 р.)



Рис. 31а. Початок вул. Медової Печери
(світлина – Р. Кашуба, травень 2025 р.)

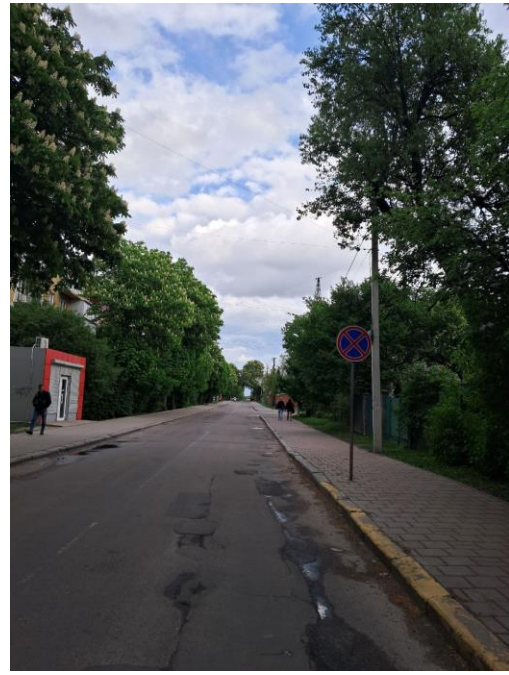


Рис. 31б. Вул. Медової Печери біля перетину з вул. Садівнича
(світлина – Р. Кашуба, травень 2025 р.)

Геоніми Майорівки:

➤ Пасічна – головна вулиця мікрорайону, до того ж і найдовша; простягається від вул. Личаківська до вул. Зелена; є західною межею мікрорайону; офіційну назву «Пасічна дорога» вулиця отримала 1871 р. (довжиною була від Личаківської до сучасного перехрестя з Медовою Печерою) [8]; у советський час назва не використовувалася й до історичної назви повернуто у час незалежності: «*бо у цій місцині від часів середньовіччя були пасіки*» [19, с. 235];

➤ Медова Печера – найдовша вулиця яка повністю входить до складу мікрорайону; З'єднує вул. Пасічну з Винниківським лісопарком, де завершується; назву отримала у 1933 р. у формі

Гроти Медової (рис. 8), у 1946-1968 рр. і з 1990 р. – Медової Печери [7]. У забудові вулиці присутній: «одноповерховий конструктивізм 30-х років, двоповерхова барачна забудова 50-х, п'ятиповерхова житлова забудова 60-х років, дванадцятиповерхові гуртожитки 80-х років, індивідуальна забудова» [19, с. 237] (рис. 14а, 14б, 31а, 31б);

➤ Соколина – маленька за довжиною вулиця, що є бічною вулицею Медової Печери і умовно поділяється на дві частини навколо гуртожитку № 2 ЛНУ ім. Івана Франка і гуртожитку № 3. Названа 1957 р. на честь тварини – сокіл, в структурі забудови переважає «одноповерхова садибна 50-60 х років» [19, с. 237];

➤ Стешенка – невелика вулиця, яка відходить від вулиці Медової Печери; названа 1993 р. на честь громадського і політичного діяча Івана Стешенка (1873-1918); від 1957 р. до 1993 р. була частиною вул. Соколина; «збудова вулиці – двоповерховий конструктивізм 30-х років, двоповерхова барачна забудова 50-х років» [19, с. 237];

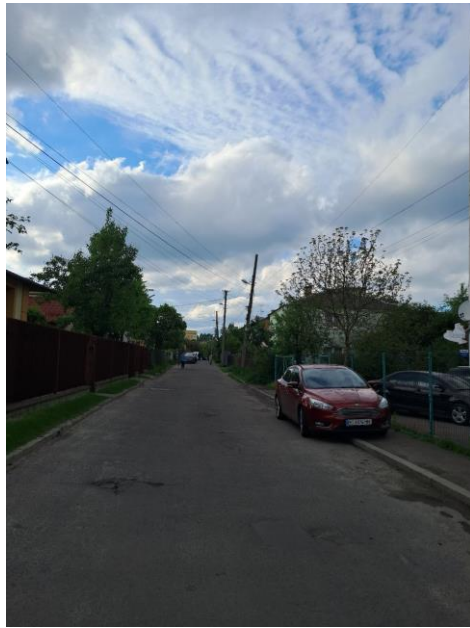


Рис. 32а. Вулиця Садівнича



Рис. 32б. Вулиця Садівнича біля школи № 42

(світлина – Р. Кашуба, травень 2025 р.)

➤ Садівнича – невелика вулиця; відгалуження Медової Печери (рис. 32а, 32б); має багато відгалужень і сусідніх провулків; названа у 1957 р. на честь професії – садівники; зараз є маркером історичної спадщини започаткування мікрорайону – закладання саду Йозефом Маєром;

➤ Ярошинської – середня за довжиною вулиця мікрорайону, як вулиця сформована у 1957 р. [52], сучасна назва на честь буковинської письменниці Євгенії Ярошинської (1868-1904) з 1991 р.;

➤ Каштанова – вулиця що сполучає вул. Медової Печери і вул. Садівничу; на честь вулиці названа автобусна зупинка; названа у 1957 р.; переважає приватна забудова і двоповерхова забудова 50-х років ХХ ст.;

➤ Китайська – вулиця середньої довжини що простягається від вул. Пасічної до Винниківського лісопарку (рис. 33а, 33б); є однією з двох вулиць, що проходять біля 42 школи; названа 1958 р., з 1944 р. по 1958 р. була частиною вул. Пасіки Личаківські [19, с. 238];



Рис. 33а. Вулиця Китайська

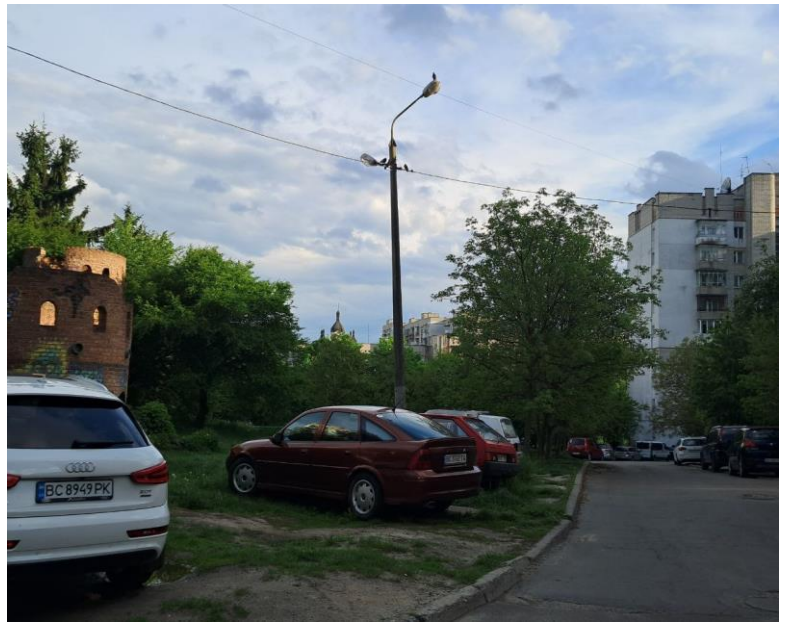


Рис. 33б. Вулиця Китайська з виглядом на церкву
Благовіщення Пресвятої Богородиці
(світлина – Р. Кашуба, травень 2025)

➤ Латвійська – коротка вулиця Т-подібної форми, що є відгалуженням вул. Медової Печери; названа 1957 р.; переважає приватна одноповерхова 30-60-х років ХХ ст. і барачна двоповерхова забудова 50-х років ХХ ст. [19, с. 238];

➤ Симиренків – коротка вулиця що сполучає вулиці Пасічну, Садівничу і Ярошинської; названа 2012 р. на честь роду промисловців-цукроварів, ініціаторів пароплавства на Дніпрі, садівничих, меценатів Симиренків; від 1957 по 1993 р. називалася Тупикова, з 1993 р. по 2011 р. – Глухий Кут [52];

➤ Майорівка – названа (1934) на честь самого мікрорайону; у планах було зробити її центром Майорівки; зараз це середня за довжиною вулиця, що бере початок від вул. Медової Печери; характеризується строкатою забудовою – з однією сторони приватні одно-двоповерхові будівлі, з іншої – багатоквартирні дев'ятиповерхові будинки (рис. 16, 34);



Рис. 34. Вулиця Майорівка
(світлина – Л. Котик, березень 2025)

➤ Медова – найменша вулиця за кількості житлових будинків; простягається вздовж Медової печери (природньої печери), Мототреку і сполучається з вулицею Лисенецькою (рис. 35).

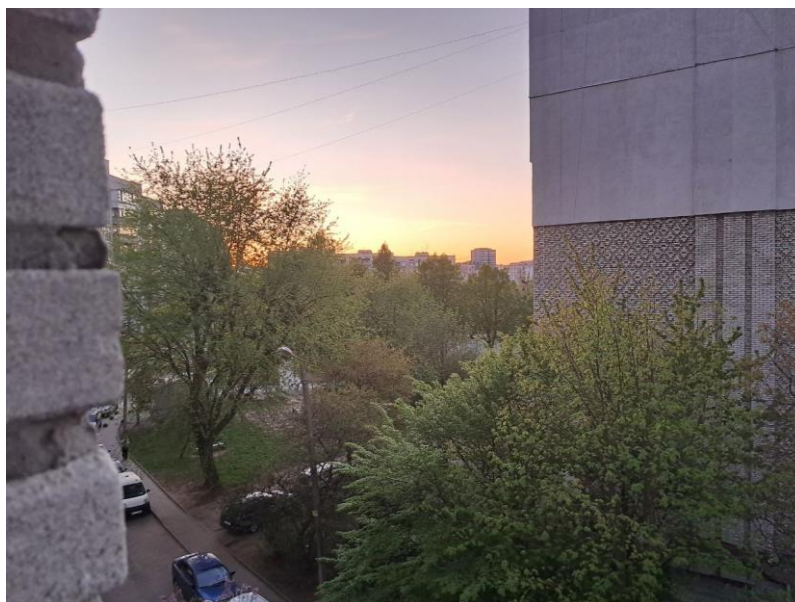


Рис. 35. Вигляд на вул. Лисенецьку
(світлина – Р. Кашуба, травень 2025)

Висновки: Топонімічний ландшафт мікрорайону Майорівка складний і диференційований. Він сформований ойконімами, урбанонімами, геонімами, дрімонімом та спелеонімом, які відображають історичні особливості розвитку мікрорайону, зокрема, розвиток тут Йозефом Маєром культури садівництва. Подальших досліджень потребують розвідки спрямовані на вивчення функціонування мікрорайону у XIX на початку XX ст., особливостей його демографічної, етнокультурної, релігійної структури населення та топонімів того періоду, що збереглися чи зазнали втрат в процесі історичного розвитку та трансформацій XX ст.

Список використаних джерел:

1. Атлас українських історичних міст. Львів / наук. ред. М. Капраль. Львів: ДНВП «Картографія», 2014. Т. 1. 95 с.
2. *Байцар А.* Млинівці, Млинівка, Маріївка, Майорівка, – топоніми в околицях Винник, 2017. URL: https://baitzar.blogspot.com/2017/02/blog-post_24.html
3. *Білецький М., Ванда І., Котик Л.* Соціальна географія : навч. посібник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2019. 328 с.
4. Винниківський лісопарк. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Винниківський_лісопарк.
5. Вітольд Мінкевич. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Вітольд_Мінкевич.
6. Вулиці Львова. URL: <https://streets.lvivcenter.org/uk/Майорівка>.
7. Вулиця Медової Печери. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Вулиця_Медової_Печери.
8. Вулиця Пасічна. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Вулиця_Пасічна.
9. Геопортал відкритих даних Львівської міської ради. URL: <https://map.city-adm.lviv.ua/map/histor#map>.
10. *Долинська М.* Історична топографія Львова XIV-XIX ст. Львів: Вид-во НУ «Львівська політехніка», 2006. 356 с.
11. *Долинська М.* Новий підхід до методики класифікації урбанонімів (на прикладі Львова). URL: <https://er.ucu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/e303aeec-efd4-482a-b363-0c3049eee8dd/content>.
12. *Задорожний Д.* Зберегти не можна знищити: 8 цікавих мозаїк Львова. URL: <https://www.032.ua/news/2555384/zberegti-ne-mozna-znisiti-8-cikavih-mozaik-lvova-foto>
13. *Їжак В.* Історія залізниці Львів-Підгайці: шлях довжиною у століття, 2025. URL : <https://golos.te.ua/istoriya-zaliznyczy-lviv-pidgajczy-shlyah-dovzhynoyu-u-stolittya>.
14. Картографія Львова. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Картографія_Львова.
15. *Ковальська А.* Як околиці Львова отримали свої назви, 2023. URL: <https://inlviv.in.ua/lviv/yak-okolytsi-lvova-otrymaly-svoyi-nazvy>.

16. *Котик Л.* Майорівка: історико-картографічне дослідження мікрорайону Львова // Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присв. 25-річчю к-ри конструктивної географії і картографії ЛНУ ім. І. Франка. Львів: Простір-М, 2025. С. 314-326.
17. *Крип'якевич І. П.* Історичні проходи по Львові. Львів: Каменярь, 1991. 167 с.
18. *Лабінська Г.М.* Топоніміка: навч. посібник. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2016. 274 с.
19. *Лемко І., Михалик В., Бегляров Г.* 1243 вулиці Львова. Львів: «Апріорі», 2009. 528 с.
20. Львів і його села. Як місто розширювало свої території, 2021. URL: https://tvoemisto.tv/exclusive/lviv_114994.html.
21. Львів. Комплексний атлас / за ред. О. Шаблія. Київ, 2012.
22. Львівський геріатричний пансіонат. URL: <https://doma-prestarelyh.com.ua/lvivskiy-geriatrichnyj-pansionat>.
23. Львівський ліцей імені Героїв Крут з посиленою військово-фізичною підготовкою. URL: <https://ldl-gk.lviv.ua/litsej/pro-litsej/istoriya-litseyu>.
24. *Лягушкін А.* Школи Верхнього Личакова, Кривчиць та Майорівки, 2023. URL: <https://photo-lviv.in.ua/shkoly-verkhnoho-lychakova-kryvchyts-ta-mayorivky>.
25. Майорівка. URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Майорівка_\(Львів\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/Майорівка_(Львів)).
26. Медова Печера. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Медова_Печера.
27. *Мельник І., Загайська Р.* Личаківське передмістя та східні околиці Королівського столичного міста Львова. Львів: Центр Європи, 2010. 352 с.
28. *Мельник І.В.* Львівські вулиці і кам'яниці, мури, закамарки, передмістя та інші особливості Королівського столичного міста Галичини. Львів: Центр Європи, 2008. 383 с.
29. *Метельський Р.* Медова печера, або легенда про скарб короля Данила, 2015. URL: <https://photo-lviv.in.ua/medova-pechera-abo-lehenda-pro-pro-skarb-korolya-danyla>.
30. *Метельський Р.* Пасіки 1960 року в об'єктиві Юліана Дороша, 2021. URL: <https://photo-lviv.in.ua/pasiky-1960-roku-v-ob-iektyvi-yuliana-dorosha>.
31. Моя мала Батьківщина: географо-краєзнавчі дослідження: матеріали обласної учнівської науково-практичної конференції на пошанування пам'яті проф. Олега Шаблія (м. Львів, 29 березня 2024 р.) / відп. ред. Л. Шевчук, Л. Котик. Львів: КЗ ЛОР «Львівська обласна МАН», 2024. 134 с.
32. Поділ Львова на мікрорайони на основі дослідження, 2015. URL: <http://urbanua.org/ideyi-i-proekty/miski-proekty/155>.
33. Про затвердження переліку мозаїчних та керамічних творів на території Львівської міської територіальної громади, 18.10.2019. URL: [https://www8.city-adm.lviv.ua/Pool/Info/doclnr_1.NSF/\(SearchForWeb\)/7178512D030F5874C2258497003ED1D0?OpenDocument=](https://www8.city-adm.lviv.ua/Pool/Info/doclnr_1.NSF/(SearchForWeb)/7178512D030F5874C2258497003ED1D0?OpenDocument=)
34. *Ровенчак І., Котик Л.* Геокультура і геоосвіта України: навч. посібник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 164 с.
35. *Савчук К.* Зберегти мототрасу Майорівка, 2022. URL: <https://varianty.lviv.ua/publikatsiyi/zberehty-mototrasu-maiorivka>.
36. Фотографії Старого Львова. URL: <https://photo-lviv.in.ua/pro-zhyttia-i-tvorchist-yuliana-dorosha>.
37. *Шаблій О. І.* Львовознавство: підходи, аспекти, проблеми // Історія української географії. Вип. 27. 2013. С. 8-14.
38. *Шаблій О. І.* Село на золотому Поділлі: земля і люди. Львів: Аверс, 2011. 712 с.
39. *Chernikov S.* Водонапірні вежі міста, 2023. URL: <https://lviv-future.com.ua/uk/eternal-vodonapirni-vezhi-mista>.
40. Google Maps. Майорівка URL: https://www.google.com/maps/place/Майорівка+Львів+Львівська_область.
41. Ilustrowany Informator Miasta Lwowa Ze Spisem Miejscowości Wojew. Lwowskiego Na Rok 1939. Lwow, 1939. 146 s.
42. Lemberg (Lwów) Cadastral Map 1849/1853. URL: <https://maps.geshergalicia.org/cadastral/lviv-lwow-lemberg-1853>.

43. Lemberg mit seinen Umgebungen nach der Original Aufnahme des k. k. General-Quartiermeisters-Stabes auf Stein graviert im Jahre 1836. URL: <https://picryl.com/media/lemberg-mit-seinen-umgebungen-1836-46a3e8>.
44. Lwów. Plan miasta, Lwów 1923. URL: <https://picryl.com/media/lwow-plan-miasta-1923-e117b5>.
45. Najnowszy książkowy plan - informator Miasta Lwowa ze spisem ulic oraz 14 planami Miasta. Lwów 1940 [wydany w 1939 roku]. Nakładem Edwarda Zimnego we Lwowie. 60 s.
46. Najnowszy książkowy plan-informator miasta Lwowa. Nakładem Edwarda Zimnego we Lwowie, 1940. URL: http://maps.mapywig.org/m/City_plans/Central_Europe/WIELKI_LWOW_1939.jpg.
47. OldMaps.com.ua. Інтерактивні історичні карти України. Львів. URL: <https://oldmaps.com.ua/lviv/?leftmap=200866#16/49.8213/24.0816>.
48. OpenStreetMap: Майорівка. URL: <https://www.openstreetmap.org/#map=15/49.81989/24.08079>.
49. Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich. wyd. pod red. F. Sulimierskiego, B. Chlebowskiego, J. Krzywickiego i W. Walewskiego, Warszawa 1880-1902. T. V. St. 919. URL: http://dir.icm.edu.pl/pl/Słownik_geograficzny/Tom_V/919.
50. Vetus Maps – Навігація за історичними картами. URL: <https://vetusmaps.com/uk>.
51. Wielki plan Lwowa z przedmieściami i najbliższa okolica miasta, 1920. URL: <https://picryl.com/media/wielki-plan-lwowa-z-przedmiesciami-i-najblizsa-okolica-miasta1920-a574cf>.
52. Wikimapia. URL: <https://wikimapia.org/street/18003659/uk>.

ТОПОНІМИ ШЕПТИЦЬКОГО. ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ НАЗВ І ПЕРЕЙМЕНУВАННЯ МІСТА

Явний Олег

9 клас, Шептицька гімназія №2, м. Шептицький

Новікова Тетяна Євгенівна,

вчитель географії Шептицької гімназії №2

Актуальність дослідження : Актуальність роботи зумовлена необхідністю осмислення історичних процесів, що впливали на формування ідентичності міста Шептицький. У контексті декомунізації та дерусифікації важливо дослідити зміни його назв відповідно до історичних реалій. Перейменування Червонограда на Шептицький у 2024 році стало не лише адміністративним рішенням, а й символом вшанування митрополита Андрея Шептицького. Дослідження допомагає зрозуміти роль топоніміки у культурній пам'яті та сприяє збереженню історичної спадщини, що вкрай важливо у сьогоденні. Адже як відомо: «Без минуло-немає майбутнього».

Мета дослідження: Ознайомлення з топонімікою, визначення топонімів і їх класифікація, популяризація серед молоді історії рідного краю, аналіз змін назв міста Шептицький у контексті історичних трансформацій та їхнього впливу на колективну пам'ять та виховання патріотизму.

Результати дослідження: місто Шептицький (Рис.1.) розташоване на Поліській рівнині, в Надбужанській котловині, в північній частині Львівської області. Географічні координати 50°23'12" пн. ш. 24°13'44" сх. д. Площа міста складає 17.0 км².

Завдяки вдалому географічному положенню, природним умовам і наявністю річок на території сучасного Шептицького з давніх давен поставали людські поселення. Про це свідчать археологічні знахідки посуду ранніх землеробських общин кінця кам'яної ери (III тис. до н.е), поховання епохи міді (1200-800pp. до н.е.) і перших віків нової ери.

Найбільш відомі історичні назви поселень на території сучасного міста, які дійшли до нашого часу – с. Ключів і поселення Новий двір.

Достеменно невідомо про походження назви Ключів, проте є припущення, що це

поселення так іменувалося на честь родини польських шляхтичів Клюс, що з'явилися на Львівській землі в другій половині XIVст.



Рис.1. Шептицький з висоти пташиного польоту

Щодо назви Новий двір – то це типовий апелятив, утворений від загальної назви двір У XV-XVIII ст дворами називали цілком визначений вид поселень, досить розповсюджений в Польщі та Україні. Перша письмова згадка про Новий Двір відноситься до 1613 року.

У травні 1685 року маєтність у мальовничій місцевості над Західним Бугом придбав один з найбагатших магнатів, воєвода краківський, гетьман коронний Фелікс Казимир Потоцький. Новий власник звісно не міг задовольнитися скромною форталіцією Нового Двору, тому почав будівництво замку за тодішніми вимогами та модою. У 1692 році Потоцький звертається до короля з проханням надати поселенню міське право. Тоді ж вперше згадується нова назва Кристинопіль, яка була надана місту Потоцьким на честь його дружини Кристини з роду Любомірських. Варто зазначити, що міського права Кристинопіль так і не отримав, хоч і був занесений до списку міст.

Кристинопіль- типовий ойконім, утворений від власної назви (антропоніма), а саме від власного імені Кристини Любомірської, дружини Фелікса Казимира Потоцького. Якщо досліджувати рід, то бабусею Кристини була Софія Острозька Тож місто, завдяки давньому українському роду, з якого походила Кристина Потоцька, вже від початку певним чином поєднувало історію двох країн.

Розквіту Кристинопіль (Рис.2.) зазнає за часів правління в ньому Франциска Селезія Потоцького, воєводи київського, «малого круля на Русі».

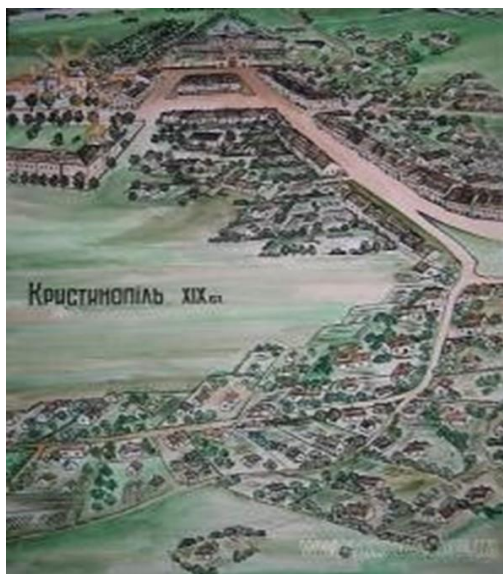


Рис.2. Кристинопіль у ХІ ст

У 1951 році була укладена угода про радянсько польський кордон, за якою Кристинопіль відійшов до складу Української РСР. Тоді ж був офіційно забутий колишній Кристинопіль, а натомість почалася історія нового шахтарського міста Червонограда.

Назва Червоноград несла ідеологічну мету – маркування завойованих, захоплених чи анексованих територій радянською символікою, елементом якої, серед іншого, був червоний колір. Така практика часто використовувалась у російській імперській топономічній традиції радянського зразка.

За часів СРСР, інколи назву Червоноград писали Красноград, ніби перекладаючи російською, і часто вживали в деяких документах, військових та медичних. Основою, на якій почав розвиватися Червоноград, стали розвідані поклади кам'яного вугілля (Рис.3.)



Рис.3. Візитівка м. Червонограда. Монумент «Гімн праці»

Червоноград відомий також своєю антирадянською політикою. Тут вперше в Радянському Союзі. 1 серпня 1990 року зняли пам'ятник Леніну.

Нині, де стояв Ленін, височіє дерев'яний хрест, а навпроти, з іншого боку, — пам'ятник Тарасові Шевченку й торговий центр «Кристинопіль» — нагадування про стару назву та давню історію міста. На площі ж між хрестом і Шевченком — десятки портретів в основному молодих хлопців — інше болюче нагадування про війну. Саме в зв'язку з широкомасштабним вторгненням і з метою викорінення всього комуністичного, радянського і російського а також згідно ствердного фахового висновку щодо належності назви міста Червоноград Львівської області до символіки російської імперської політики на основі частини 2 статті 6 Закону України «Про засудження та заборону пропаганди імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії» № 3005-ІХ від 21 березня 2023 р. Червоноград було внесено до списку назв, які підлягають декомунізації та перейменуванню.

Під час голосування у 2023 році 1294 мешканці віддали перевагу назві Червоноград, вважаючи перейменування не на часі, трохи більш ніж тисяча підтримали варіант-Кристинопіль. Сто людей проголосували за назву Шептицький.

20 березня 2024 року Комітет державної влади підтримав рішення про перейменування міста Червоноград на Шептицький.

26 вересня 2024 року місто Червоноград було перейменовано на Шептицький. Нову назву місто отримало на честь митрополита Української греко-католицької церкви Андрея Шептицького (Рис. 4.), який у 1892 році склав тут вічні обітниці а згодом викладав богослов'я.

Нова назва міста являє собою антропонічний астіонім.



Рис.4. Митрополит Андрей Шептицький

Висновки: На території сучасного міста Шептицький селилися племена ще з часів кам'яної ери. Та найбільш відомі назви поселень, які дійшли до наших днів це с. Ключів і Новий двір. Ці назви мають різне топонімічне походження: Ключів-антропонічне, Новий двір- апелятивне. У 1692 році з'являється нова назва поселення- Кристинопіль(антропонім), яка була дана засновником міста на честь своєї дружини Кристини. У 1951 році, коли Кристинопіль відійшов до Української РСР його було перейменовано на комуністичний лад, пропагуючи російську імперську політику. Так місто дістало назву Червоноград. У 2024 році за рекомендацією Інституту національної пам'яті місто черговий раз було перейменоване на Шептицький, на честь українського благодійника, політичного діяча, митрополита Української греко-католицької церкви Андрея Шептицького, а 2025 рік оголошено роком Андрея Шептицького.

Місто розбудовувалось, змінювало свої території і міняло свої назви. Зміни назви міста – це своєрідний літопис його історії. Кожна нова назва відображає політичні зміни, культурні впливи та історичні події, які відбувалися тут. За ними можна простежити, коли і кому належало місто, які держави та імперії залишили на ньому свій слід, а також як змінювалася його ідентичність упродовж століть. Це не просто слова – це віддзеркалення минулого, що нагадує нам про динамічність історії та зв'язок поколінь.

Список використаних джерел:

1. Балабушевич Т. А. Джерела для вивчення магнатського господарства 1973, № 3. Галичини XVIII ст. // Архіви України.
2. Відомість о чудотворнім образі Матері Божої в церкві оо. Василян в Кристинополі. Жовква: Печатня оо. Василян, 1903.
3. Войнар М. Василяни в українському народі. Нью-Йорк: Видво оо. Василян «Слово доброго пастиря», 1950.
4. Голубець М. Матеріали до каталогу василянських мо настирів у Галичині // Записки Чина св. Василя Великого, Жовква, 1928.Т. 3, вид 1-2.
5. Дополнения ко сводной Галицко-русской летописи с 1600 по 1700 год, изданной во Львове 1874 года. / Сост. А. Петруше- вич. Львов, 1891. а.
6. Дополнения ко сводной Галицко-русской летописи с 1772 по 1800 год. изданной во Львове 1887 года. / Сост. А. Петрушевич. Львов, 1897. Ч. П.

7. Каталог археологическо-библиографической выставки Ставро пугийского института во Львове... / Сост. И. Шараневич. Львов, 1888.
8. Червоноград Кристинопіль: Фотонарис. Львів: Вид-че під-во «Край», 1993. 56 с. ISBN 5-7797-0949-9.
9. <https://krystynopol.info/istoriya-mista>.
10. <https://uk.wikipedia.org>.

ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНІ АСПЕКТИ ТОПОНІМІКИ МІСТА СТРИЯ ТА ОКОЛИЦЬ

Карпінський Лев,

9 клас, Стрийський ліцей «Гімназія імені Андрея Шептицького», м. Стрий

Завалкова Альона Олександрівна,

вчитель географії Стрийського ліцею «Гімназія імені Андрея Шептицького»,
доктор філософії

Актуальність дослідження. Наше минуле досліджує не лише історія. Є й інші науки, які його вивчають. Наприклад, наука на перетині географії, історії та лінгвістики – топоніміка (від грецьк. «топос» – місце та «онома» – ім'я, назва), яка досліджує походження, поширення та зміну топонімів, тобто географічних назв: річок, озер, морів, гір, а також міст, сіл та вулиць.

Вивчення топоніміки рідного краю дозволяє краще зрозуміти його історію, дізнатися про народи, які раніше населяли ці землі та історичні події, що вплинули на заснування (або зникнення) населених пунктів. Ці події вплинули на формування не лише назв навколишніх географічних об'єктів, а й, особливо, відбиваються на місцевій культурі, традиціях, мові та народній пам'яті.

Мета дослідження. У нашому дослідженні ми поєднуємо картину формування топонімічної карти м. Стрия та його околиць, особливості народів, які раніше проживали на цій території та історичні події, що вплинули на формування карти цього району.

З усіх типів топонімів для свого дослідження ми найбільше звернемо увагу на астіоніми (назви міст), комоніми (назви сіл і селищ) і потамоніми (назви річок), адже вони найкраще розкривають мету нашого дослідження.

Нами опрацьовано дані територіальних довідників, краєзнавчих енциклопедій, різноманітних географічних, діалектних, тлумачних словників та інших літературних джерел, зокрема, енциклопедії «Історія міст і сіл Української РСР: Львівська область»; словника: "Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich"; наукових праць, що відображають ойконімію сучасності та містять чимало історичних та археологічних відомостей про населені пункти, зокрема про час та умови їх заснування.

Результати дослідження. Лінгвістично топоніми району нашого дослідження відносяться за своїм походженням до різних мовних груп і навіть до сімей. Причому, вивчення історичних карт показує, що деякі мовні групи можуть зникати з карти під впливом історичних подій (топоніми німецького походження) або ж топоніми, які потрапили під декомунізацію та дерусифікацію останнім часом.

Вивчення топоніміки району нашого дослідження показує, що основними мовними групами, що відзначилися на карті, є Слов'янська та Німецька групи Індоевропейської сім'ї та мови Тюркської сім'ї.

На відміну від інших регіонів України, де часто зустрічаються топоніми Семітської сім'ї, в нашому районі топоніми такого походження нині відсутні. Особливо показовою є відсутність у даному районі гідронімів на основі кореня семітського походження «-дн-» (Дніпро, Дунай, Йордан, Дон, Донець, Десна, Двина), що є досить поширеним на всіх землях, які раніше зазнавали вплив Хазарії, Юдеї або купців-рахдонітів. Також серед гідронімів району відсутні назви на основі кореня балто-слов'янського походження «-вл-» (Вісла, Влтава, Волга, Вілія), але є гідроніми давньо-дослов'янського походження від кореня «-стр-» (Стрий,

Стрвях, Стривігор, Струга), що дуже рідко можна зустріти в інших регіонах України.

Наявність у назвах гідронімів кореня «-стр-» переносить нас у період Античності, де Геродот поміщає на ці землі одне з мідійських племен «струха», яке Йордан у роботі називає «Getica». У Хроніці Гельмольда це плем'я віднесено до фризів і названо «рустри». Пліній Старший згадує про «ростри», а Страбон вказує про назву району, як про рівнину Кайістр. [3].

У назві села Дуліби збереглася пам'ять про ще одне давньослов'янське плем'я дулібів. А тюркський слід у районі відбивається у назві селища Дашава – від «Та» (гора) і «шиве» (вода) та села Болехівці – «Польух» (родючість) (рис. 1).



Рис. 1. Село Болехівці

У цьому районі також є топоніми, що лінгвістично належать до Фіно-угорської мовної групи. Наприклад місто Моршин – від «морша» (рівне місце).

Варто відзначити історію топонімів німецького походження, які нині майже всі зазнали перейменування. Німецькі колоністи до Галичини прибули на запрошення австрійського імператора Йосипа II (Йосипинська колонізація). На частині земель, які належали камері (державним землям), створювались німецькі поселення. «Аграрна колонізація», утвореного з 1772 р. у складі Австрійської монархії Коронного краю Галичини та Володимирщини була одним із проявів нової урбанізаційної політики Австрійської імперії, яка вважала свої нові східні провінції слабозаселеними та промислово відсталими територіями. Це дозволяло уряду згідно з міждержавним договором переселяти німців із Північної Німеччини та Рейнланд-Пфальцу. Предки німецьких колоністів походили також із німецьких земель Баден-Вюртемберг, Гессен, Лотарингія.

В рамках колонізації до 1805 року в Галичині оселилося багато сімей із Німеччини. За даними Брауна Г. [8], впродовж 1782-1786 років до Галичини переїхало понад 14 тис осіб. Зокрема, у період 1783-1784 років у східній частині австрійської Галичини осіли німецькі переселенці із земель Райнланд-Пфальц (8393 особи), Саар (1424 особи), Гессен (1177 осіб), Вюртемберг (1060 осіб), Баден (760 осіб), Баварія (199 особи), Саксонія (69 осіб). Внаслідок цієї поселенської політики (Бемервальдська колонізація) виникла низка колоній – Бригідау (зараз Ланівка), Аннаберг (Нагірне), Карлсдорф (хутір Тростяний біля села Климець), Феліценталь (Долинівка), Пехерсдорф (Смоляний), Гельзендорф (Загірне), Гассендорф (Улич), Угартсберг (не існує), Нойдорф (Нове Село) та інші.

Щодо деяких топонімів району неможливо чітко визначити їхнє походження, оскільки в різних дослідників існують різні версії утворення топоніму. Показовим є приклад села Тейсарів. За першою версією його назва походить від слов'янського «тесати», оскільки село славилося своїми теслярами та столярами. За іншою версією, назва походить від імені татарського воїна Тейзи, який завоював ці землі та оселився на них. А за третьою версією назва є видозміненою назвою Цесарів. Вдале розташування села біля дороги та річки дало

можливість імператору (цесареві) збудувати величезну винокурню та двір для її обслуговування. Тому масток і був Цесарів.

Бурхливі історичні події досліджуваної території, залишили слід у топоніміці [6]. Наприклад, у VII-VIII століттях ці землі були заселені народом, що в історії називається «білі хорвати», які вважаються культурними та частково генетичними предками нинішніх хорватів. Під тиском з боку німців і поляків, а також після запрошення візантійських імператорів приєднатися до боротьби з аварами, частина білих хорватів емігрувала протягом VII століття з області Карпат до Далмації (сучасної Хорватії).

У IX столітті частина хорватських князівств до річки Стрий була включена до складу держави Велика Моравія за правління князя Святоплука, де утворила в подальшому окреме князівство, столиця якого (Стильсько) на річці Колодниця почала будуватися після падіння Великоморавської держави (кінець IX – початок X століть). У районі нашого дослідження, крім самого Стильського – від «стилів» - трон, хорватськими за походженням є топоніми Тустань та Угерсько (раніше Угрини).

Існує кілька версій походження назви села Колодниця [5]: від давньої назви кельтів-сколотів, тобто предків нинішніх шотландців в етномовній історії давньої України. Згідно з мовною традицією предків назва їхнього поселення могла звучати як «Сколотниця», «Сколотниця», яка згодом трансформувалася в «Колодниця». За другою версією назва утворена від імені арабського візира Халіда Бармакі халіфа Абуль-Аббаса. Тоді топонім буквально означає "Володіння Халіда", "Халаїда", "Калаїда", перетворений розмовною традицією на форму Колодниця.

Назва сіл Зарічне (раніше Баличі-Зарічні) та Подорожні (раніше Баличі-Подорожні) походить [1] від назви племені трибалів, які вперше були згадані в V-IV століттях до н. е.. Це плем'я боролось проти одрисів та загрожувало грецьким містам на узбережжі Адріатичного моря.

Назви деяких населених пунктів району беруть витік із народного фольклору, який є одним із найважливіших аспектів культурної пам'яті.

Існує дві легенди стосовно походження назви села Либохора. Перша легенда розповідає про те, що «...Тут колись були непрохідні ліси і водилося багато дичини. Охотилися тут одного разу на куницю сміливі мисливці. Велика була здобич, та ватажка дратувала одна звірка. Була вона красивішою і спритнішою за інших. Довго гнався за нею мисливець, та раптом куниця зникла з очей. З досадою у серці повертався він назад. Та не так просто було це зробити, з усіх сторін оточували його непрохідні бори та непролазні хащі. Вкрай знесиленою знайшли ватажка за кілька днів його друзі. «То лихі бори, то лихі бори», - повторював мисливець. За якусь годину з'явилися там перші оселі лісорубів, бо повновада тоді Сигла давала можливість легко сплавляти деревину до Опору, а далі до місця призначення. Так виникло поселення Лихібори, що з часом перейшло у Либохору.

Інша легенда теж пов'язана із полюванням: «Якийсь із галицьких князів прибув сюди на лови разом із дочкою Любою. Тут дівчина захворіла. Надіслали гінців за знахарями. Швидко їхали гінці, а ще скоріше мчали назад. Коли ж зустрічні цікавилися причиною поспіху, то чули у відповідь: «Ідемо туди, де Люба хору». Упевнили знахарі князя, що тут, серед джерельних вод, цілюшого зілля, прекрасних гір швидше стане на ноги його дочка. Так і сталося. Княжна здоровою повернулася додому, а деякі мисливці, зачаровані прекрасною і багатою на дичину місцевістю, попросили княжого дозволу оселитися тут. Так виникло поселення з назвою Любахора, яке згодом стало йменуватися Либохора» (рис. 2) [4].

Якщо ми згадали походження назви села Либохора, то варто вказати і на найбільш поширену (але історично спростовану) версію утворення назви сусіднього села Тухля. Саме ця версія стала хрестоматійною завдяки відомому українському письменнику, уродженцю району нашого дослідження, Івану Франку, який описав її у своїй повісті «Захар Беркут».



Рис. 2. Село Либохора

Насправді факт потоплення в Карпатах монголів в історії не відомий. Але народ опоектизував «славні справи славетних прадідів». Іван Франко використовує народний переказ про Сторожа – величезний кам'яний стовп, що звисав над тухольською долиною. Цар велетнів, цей «святий» камінь, що знаходився на схилі хребта Зеленемінь – ворог богині смерті Морани, є своєрідним уособленням життя.

Тухольці цим каменем завалили вхід у долину, що перегородило течію річки Опір. Води річки у місці впадання річки Головчанки постійно прибували. Проте орда пізно схаменулась і почала бігти у бік нинішнього села Либохора. Водна стихія зробила своє. Населення не стало займатися похованням ворога, і ще багато днів у повітрі було чутно запах тіл, що розкладалися. Від цього і походить назва села Тухля [7].

Пам'ять про боротьбу з татарськими набігами також зберіглася у назвах ще кількох населених пунктів нашого району. Назва села Семигінів походить із легенди про семеро братів, які під час татарських нападів загинули на цій місцевості у боротьбі з ординцями. Там, де «семи згинув», говорили після битви місцеві жителі, що згодом перейшло до «Семигінів».

Назва села Нежухів походить з часів татаро-монгольської навали, коли люди ховалися в горах. Проте багато з них залишався в селі, оточеному лісами. Тому безстрашних мешканців села, називали нежахівцями, а згодом село отримало назву Нежухів.

За легендою, назва села Труханів походить від трьох татарських ханів, які вирішили оселитися в цьому місці. Звідси і назва – Триханів, змінена згодом на Труханів.

Інші історичні події також залишили пам'ять про себе на топонімічній карті нашого району. Наприклад, назва міста Сколе за описом у Лаврентіївському літописі, пояснюється тим, що тут у 1015 році від руки брата Святополка загинув князь турівський Святослав Володимирович, син Володимира Великого, з дружиною Параскою та дружинниками. Під час нападу Святополк, прозваний у народі «окаянним», вигукував: «Сколить їх усіх!».

У 1393 році польський король Владислав II Ягайло виділив землі своєму родичу Свидригайлу Ольгердовичу для заснування удільного князівства з центром у місті Удеч (сучасний Жидачів). Північним кордоном нового князівства став район Стружної гори, з якої добре було видно дністровські переправи та дорогу аж до Карпат. На краю гори було збудовано замок, з якого було «дорогу видно». Згодом село, яке виникло біля замку, так і почало називатися Дроговиж (нині село на трасі Львів-Стрий) (рис. 3).



Рис. 3. Село Дроговиж

У XVI столітті католицьке духовенство Речі Посполитої домоглося від польських королів видання привілею проти життя євреїв у низці королівських міст Польщі та Литви (*Privilegium de non tolerandis Judaeis*). Він забороняв євреям проживати у місті, якого стосувався документ, володіти у ньому нерухомістю, а також забороняв їм входити до міста (за винятком торгів та ярмарків).

Таким розвитком подій скористалися польські магнати, які почали закликати євреїв у свої приватні міста, щоб сприяти їхньому розвитку. Магнати домоглися від свого короля видачі на деякі свої міста протилежного привілею про заборону проживання у місті християн (*Privilegium de non tolerandis Christianis*), що сприяло швидкому розвитку таких міст, як Казимеж та Люблін. У сучасній Львівській області «єврейськими» стали міста Новий Самбір (нині Самбір), Дрогобич, Броди, Дубно, Жовква, Яворів та Удеч (нині Жидачів).

Назва міста Дрогобич походить від історії видобутку солі в цьому районі. До XI століття в районі сучасного села Меденичі існувало поселення Бич, мешканці якого видобували сіль (надзвичайно цінний ресурс на той час), і відправляли її до міст Центральної Європи. Місце формування караванів із сіллю знаходилося в долині нижче. Звідти починалася дорога на Бич, що дала назву поселенню на початку дороги. Сам Бич був знищений половцями наприкінці XI ст.

А село Добряни отримало, за однією з версій, свою назву від знайденого в ньому XIV ст. скарбу, у складі якого були срібні монети римського імператора Трояна (від Трояни – Добряни) [2].

Ну і насамкінець, хотілося б навести приклад топонімічної пам'яті про період боротьби українських опришків із польською владою. Біля селища Верхнє Синьовидне видніється крутий берег річки Опір із скелями червоного кольору. Легенда розповідає, що на цьому місці під час бою з поляками було поранено Олексу Довбуша і його кров залила берег. До речі, саме селище Верхнє Синьовидне і село Нижнє Синьовидне зберігають у своїх назвах пам'ять про зниклий географічний об'єкт (озеро Сині Води). У Галицько-Волинському літописі, в записі про 1240 згадується, що король Данило, повертаючись з поїздки до угорського короля Беле IV, зупинився в монастирі Св. Богородиці біля озера Сині Води, яке знаходилося на місці сучасної долини річки Стрий в районі селища Верхнє Синьовидне і села Нижнє Синьовидне. Бойки, а потім і поляки називали селище та село Синьоводське.

Висновки. За результатами дослідження, як показано в наведених прикладах, можна зрозуміти, що історія народів, людей та культур, пов'язаних із нашим районом, відклала свій відбиток на топонімічній карті. Карта зберегла пам'ять про колишні події, явища, історії, легенди та явища. Про все, що сформувало район у тому вигляді, як ми його зараз знаємо.

Список використаних джерел:

1. Артамонов М. І. Кіммерійська проблема. *Археологія*. 1973. Вип. 9. С. 3-15.
2. Байцар А. Л., Україна та українці на європейських етнографічних картах. Монографія.

Львів : ЗУКЦ. 2022. 328 с.

3. *Копцюх Б.* Середовище прикарпатських етнонімних топонімів. *Етнічна історія народів Європи.* 2008. Вип. 27. С. 130-136.

4. *Прадід Ю.Ф.* Типологія українських прізвищ та імен // Науковий вісник ДДПУ імені І. Франка. Серія: Філологічні науки (мовознавство). 2022. Вип.18. С. 43-48.

5. *Тищенко К. М.* Халіфат і сівера : Топонімічний слід в Україні. К.: Аквілон-Плюс, 2011. 496 с.

6. *Яцій В.* До походження топонімів Львівської області. *Лінгвостилічні студії.* 2020. Вип. 13. С. 186-198.

7. *Франко І.* Захар Беркут. Образ громадського життя Карпатської Русі в XIII віці: історична повість. Тернопіль: Богдан, 2018. 248 с.

8. *Braun F.* Die Herkunft der josefinischen Siedler Galiziens. Heimat Galizien. Ein Gedenkbuch. Zusammengestellt von J. Krämer. - Stuttgart-Bad Cannstatt. 1965.

ТОПОНІМИ МІСТА ТРУСКАВЦЯ

Лецюк Святослав,

8 клас, СЗШ № 3, м. Трускавець

Гнатишин Оксана Іванівна,

вчителька географії СЗШ №3 м. Трускавець

Актуальність дослідження полягає в тому, що багато власних назв географічних об'єктів Трускавця є предметом туристично–краєзнавчих досліджень, з одного боку, та їх недостатня впорядкованість згідно з сучасними топонімічними класифікаціями, з другого боку.

Наукова новизна полягає в тому, що нами вперше проведено класифікацію топонімів Трускавця за універсальною топонімічною класифікацією, складено топонімічний словник малих географічних назв території, описано походження окремих мікротопонімів.

Мета дослідження: аналіз літератури, опрацювання, класифікація топонімів міста Трускавець за повною топонімічною класифікацією, обговорення результатів дослідження, популяризація знань про географічне краєзнавство, виховання патріотизму, любові до рідного краю, збільшення інтересу до географії, історії, культури України.

Гіпотеза дослідження: використання повної топонімічної класифікації дасть змогу отримати топонімічну картину Трускавця, підсилить прикладний аспект використання топонімічних знань про об'єкти міста та інтерес до краю.

Завдання дослідження:

– провести аналіз наукової літератури та обрати топонімічну класифікацію для об'єктів Трускавця;

– розвідати інформацію про топоніми Трускавця, зробити світлини, скласти топонімічний словник малих географічних назв міста, описати походження окремих мікротопонімів;

– структурувати інформацію у вигляді таблиці згідно з обраною класифікацією об'єктів, відобразити результати у порівняльній діаграмі;

– зробити висновки.

Результати дослідження. Кожне місто, а особливо наш мальовничий курортний Трускавець, має чимало цікавих, мало досліджених сторінок історії та географії, які мають інтерес як для місцевих мешканців, так і для гостей міста, а ще більше для активного учнівства та молоді. Особливо, якщо йдеться про місцеві топоніми, назви географічних об'єктів, про які складено легенди, точаться дискусії. Наші спроби наукового пошуку порушують краєзнавчу проблематику Трускавця, його минулого, привідкривають маловідомі чи малопоширені факти, нові сторінки історії та географії краю.

Нами проаналізовано різні підходи до групування топонімів та встановлено, що проблема класифікації топонімів є відкритою, а питання, як краще будувати топонімічний опис матеріалу, яку схему його групування використовувати, залежить від мети самого дослідження та

необхідності дотримання єдиних принципів об'єднання топонімів. Саме тому нашу роботу ми почали з літературних розвідок топонімичного матеріалу міста Трускавця, екскурсій, бесід тощо. Ми побачили, що походження певних місцевих географічних назв спричинено характером місцевості, особливостями природного середовища Трускавця. Місцеве населення підкреслило в географічних назвах ті особливості природи, які мали та мають істотне значення для його господарства.

Місто Трускавець знаходиться у Дрогобицькому районі Львівської області, центр однойменної ТГ, бальнеологічний курорт України.

Місто має давню та цікаву історію. Археологічні знахідки вказують на заселеність цієї території ще від початку нашої ери [4].

Перша письмова згадка про поселення датується 1425 р. Розвитку Трускавця сприяв солеварний промисел.

Датою офіційного заснування бальнеологічного курорту є 1827 р., коли з'явилися перші лазні.

На сьогодні у місцевих переказах побутують топоніми “Городище”, “Помірки”, “Баньки” та інші.

За основу ми взяли універсальну схему класифікації топонімів Наталії Таранової [6] і зробили спробу аналізу топонімів Трускавця. Отримані результати наводимо у таблиці 1.

Таблиця 1

Топоніми м. Трускавця за категоріями об'єктів

| | Категорії об'єктів | Об'єкти, топоніми |
|--------------------------------------|-----------------------------|---|
| Топоніми фізико-географічні | Ороніми | Бабина гора, Діл, Долина, Городище, г. Лиса (кам'яний горб) |
| | Гідроніми (потамоніми) | Воротище, Коточий потік, Підкамінний, Солониця |
| | Біоніми (зооніми, фітоніми) | Боберня, Дубрівки, Липки |
| Топонім и суспільно-культурні | Ойконіми | Трускавець, Помірки, Баньки, Болоня |
| | Антропоніми | Яцкова гора (Гошівська, Глорієтта), Трускавець |
| | Дромоніми | Розкіпів, Цісарський гостинець |
| | Урбаноніми | Бульвар Торосевича, провулок Тихий, майдан Незалежності, Алея Слави та Пам'яті, Івасюка, Мазепи, Вишенька |
| | <i>Теоніми</i> | <i>Ксьондзів луг</i> |

Ороніми (грец. *брос* – „гора” [7]) – назви елементів рельєфу, які знаходяться вище та нижче рівня моря.

Баба (Бабина гора, Дика Баба) – названа так на честь ідола Кам'яної Баби, який тут колись знаходився.

Діл – вершина перевалу, яка розділяє дві котловини [8].

Долина – пояснення цього топоніма знаходимо у книзі Романа Горака “Месник Макомацький” записав, що “після Яцкової Гори, перескочивши ще пару нижчих горбів, дорога вбігає в долину в ту частину міста, яка так і зветься Долина. В тій долині теперішній курорт з лікарнями, пансіонатами, бюветом, базаром, необхідним антуражем великого курортного міста”[2].

Городище – цей пагорб височить на західній околиці міста-курорту. Його висота становить 500 метрів над рівнем моря. Топонім вказує на існування в далекому минулому давньоруського городища. Автор 4-х томних спогадів про Трускавець, український релігійний та громадський діяч, греко-католицький священник Олекса Пристай зауважив: “На захід від Городни, у лісі, знаходиться місце Городище, яке показувало собою, що тут був за княжих часів город, либонь, Бич. Пізніше збудований город на північ від города Бича одержав назву Другий Бич, для відрізнення від того, де є тепер Городище, або т. зв. “Дрогобич” [5].

Лиса гора (Кам'яний Горб) – угіддя або ліс, розташовані на межі Трускавця з Тустановичами, де в сиву давнину знаходився оборонний двір Трускавця.

Гідроніми (грец. *ὑδωρ* – „вода” [7]), **(потамоніми)** – назви водних об'єктів (відкриті, закриті водні об'єкти, озера, болота, ставки, водосховища, фонтани, джерела, копанки, криниці та ін.)

Воротище-сіножать – невеликий гірський потік, який пересікає долину центральної частини міста і впадає в річку Солоницю, яка є правою притокою Тисмениці. Таку ж назву мала тутешня громадська толока. У творі “З Трускавця у світ хмародерів” читаємо: “Городна висувалася вузькою шийкою на південь і злучувалася з другою, яких 10 разів більшою громадською толокою, вже на самім підніжжі Бескиду, що мала загальну назву Воротище” [2].



Рис. 1. Потік Воротище у курортному парку (світлина автора)

Коточий потік – річка, яка протікає під містком у місці, що колись називалося “Под Матков Босков” (там зараз скульптура Божої Матері).

Підкамінний – струмок, що впадає в річку Солониця

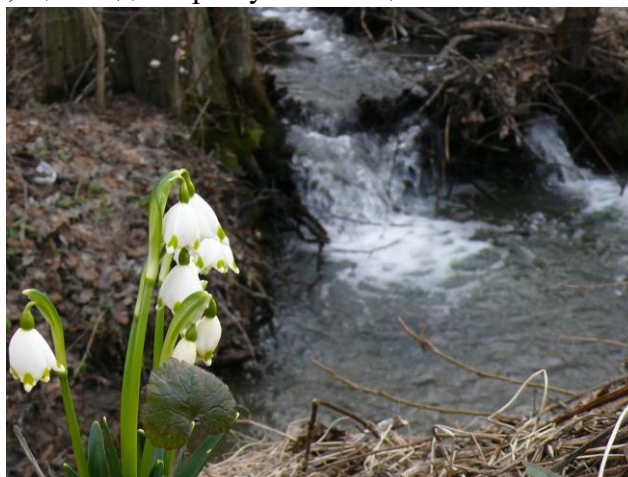


Рис. 2. Струмок Підкамінний (світлина О. Мицька)

Солониця – річка, що впадає в Тисменицю. У її назві відбито солонуватий присмак річкової води. Адже ця земля надзвичайно щедра на різні солі, у тому числі й калійні.

Біоніми – назви представників органічного світу (ліси, виноградники, парки, чагарники, розплідники, фруктові сади, зоопарки та ін.).

Боберня – походить, можливо, від назви річкового гризуна – бобра. Інша версія *Буберня* – від прізвища одного з колишніх мешканців цієї території. Знаходиться на південний захід від Курортного комплексу “Ріксос Прикарпаття”.

Дубрівки – місцевість, де росли дубові корчі (праворуч від дороги Трускавець-Дрогобич).



Рис. 3. Територія готелю “Старий Дуб” (світлина автора)

Липки – пагорб у центральній частині міста. За спогадами старожилів, тут колись ріс великий липовий ліс, який сприяв розвитку бджільництва.

Ойконіми (грец. οἶκος – „житло, помешкання”) – назви міських, сільських поселень, назви хуторів, фільварків, присілків, пасовищ, сінокосів, лугів і полян, кладовищ, смітників, дач, туристських, військових таборів, місця, пов’язані з промисловістю, сільським господарством та ін.

Трускавець – назва міста, на думку Літописця Вячеслава, походить від назв племен Етрусків, що колись мешкали на цій території[4].

Баньки (від слова “баня–солеварня”) – це місце, де варили сіль. Місце тодішньої Трускавецької солеварні зараз знаходиться у лісі, по дорозі на Дрогобич, який ще досі має назву Баньки.

Болоня – місцевість між Трускавцем і Стебником.

Помірки (Пом’ярки) [1]. Велика лісова поляна, яка знаходиться на висоті понад 500 метрів над рівнем моря і розташована у стіп гірського пасма Тихий Діл. Дістала ця місцина таку назву від того, що після скасування кріпосного права в Галичині у 1848 році, за рішенням уряду, стали наділяти тутешніх селян виміряною чи поміряною землею.



Рис. 4. Біля підніжжя Яцкової гори (світлина автора)

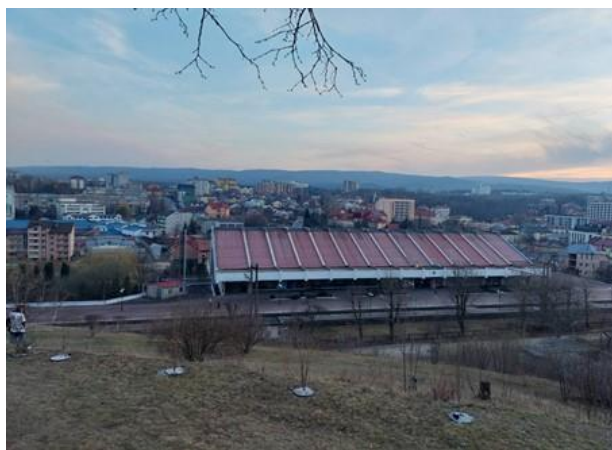


Рис. 5. Краєвид з Гошівської гори (світлина автора)

Урбаноніми (лат. *urbanus* – „міський”) – назви міських топографічних об’єктів (вулиці, площі, майдани, мікрорайони, квартали, меморіальні комплекси та ін.). Згадаємо лише деякі з урбанонімів: бульвар Торосевича, вулиця Іван Франка, провулок Тихий; майдан Незалежності; Алея Слави та Пам’яті та назви мікрорайонів міста: Івасюка, Мазепи, Вишенька та ін.

Антропоніми – назви що походять від власних імен.

Яцкова (Гошівська гора, або Глорієтта), рис. 4, 5, височіє над залізничним вокзалом. Ця гора знаходиться на висоті понад 500 м. над рівнем моря. З неї відкривається чудовий краєвид на місто–курорт, а також на пасмо гір Тихий Діл і навколишні населені пункти. З давніх–давен тут знаходилася церква та цвинтарне подвір’я. Назва гори, можливо, походить від імені священника Яцка, який проживав на цій горі. За іншою версією, гора була власністю господаря Яцка, який програв її та свою хату жидам у карти, а сам пішов з торбами по світу [2].

Трускавець, на думку І. Скибака, О. Мацюка [3], назва походить від давньоруського імені Трушко (Трусько) звідки Труськовіч, а з часом – Трускавець. Існують ще інші версії походження назви.

Дромоніми (грец. *δρομος* – „шлях” [7]) – назви доріг і шляхів (стежки, переходи, мости, переїзди та ін.)

Цісарський гостинець – дорога, що перетинала Долину впоперек на дві нерівні частини, а також з’єднувала Трускавець з Дрогобичем і Стебником. Зараз – це частина Стебницького круга (нар.назва).

Розкіпів – пояснення цього топоніму знаходимо у книзі “З Трускавця у світ хмародерів”. Цитую: “.. аж до церкви св.Миколая. В цьому місці роздвоюється (мається на увазі гостинець) на два рукави, з яких один звертався у східному напрямі до Стебника (Стебника). Другий підносився вгору в південному напрямі, перетинав горішній кут села на дві частини і повертав на схід. Потім випроставшись, ніби по великих трудах спрацьований робітник, спускався просто вниз на південь, на кінець Розкіпів».

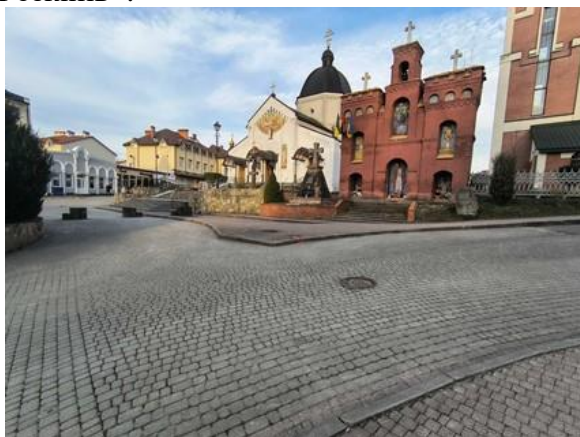


Рис. 6. Перехрестя вулиць Стебницької і Степана Бандери (світлина автора)

Теоніми – назви, які походять від релігійних об'єктів. У Трускавці знаємо таке місце під назвою “Ксьондзів Луг”. Це місце, де відкрили джерело “Марія”.

Для наочного відображення кількості топонімів Трускавця у групі категорій об'єктів ми побудували порівняльну гістограму, рис. 7.

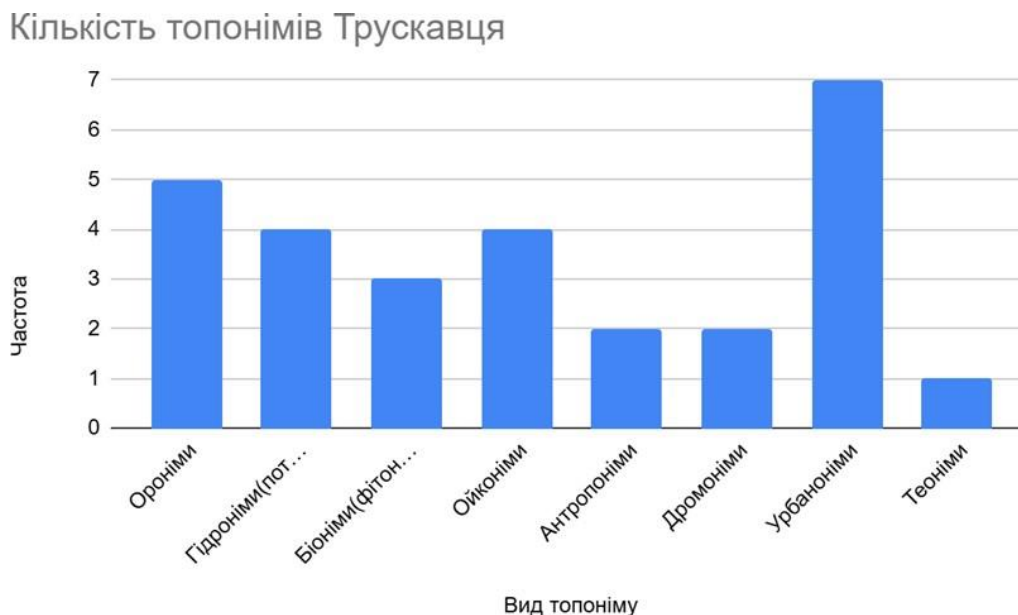


Рис. 7. Порівняльна діаграма кількості топонімів Трускавця

Висновки. Нами проведено аналіз наукової літератури з питань топонімії та принципів класифікації об'єктів. З-посеред різних варіантів ми зупинилися на класифікацію об'єктів, яку запропонувала Наталя Таранова, як на такій, що узагальнює різні топонімічні класифікації.

Після проведених літературних розвідок складено список топонімів Трускавця, проведено їхній аналіз згідно характеристик підкатегорій та категорій об'єктів. Структуровані дані нами подано у вигляді таблиці, а для наочного представлення ми обрали гістограму.

Під час виконання завдань дослідження, підготовки матеріалів, пошуку інформації ми працювали з електронним тлумачним словником, картами міста, відвідали історичні місця, спілкувалися з місцевими мешканцями, робили світлини.

Аналіз топонімів Трускавця, здійснений у нашій роботі, не претендує на вичерпність та ґрунтовність. Подальші розвідки ми вбачаємо у продовженні дослідження рукописних джерел, картографічних матеріалів та пошуці нових топонімів Трускавця, їх детальніший аналіз через встановлення причинності, мотивації назв, їх етимології тощо.

Список використаних джерел:

1. *Габорак М.* Топонімія Покуття та деяких прилеглих територій. Етимологічний словник-довідник. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2011, 668 с.
2. *Горак Р.* Месник Макомацький. Львів : Каменяр, 2007, 57 с.
3. *Гузар З., Мацюк О., Скибак І.* Короткий нарис історії Трускавця. Трускавець-Львів : еККо, 1997, 30 с.
4. Літописець В'ячеслав. Трускавець – володар “живої” води. Дрогобич : Видавець “Сурма Святослав”, 2008, 800 с.
5. *Пристаї О.* з Трускавця у світ хмародерів: спомини з минулого і сучасного : репринтне видання. Дрогобич Коло, 2010, 252 с.
6. *Таранова Н.* Основні етапи розвитку топонімії як науки / Наталя Таранова // Наукові записки Тернопільського Національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Географія. № 2 (2006) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.library.tnpu.edu.ua>.
7. *Титаренко А. А.* Принципи класифікації топонімів. Reports of conference “Modern

problems of education and science”. Budapest, 26-27 January 2013. – Режим доступу: <http://scaspee.com/all-materials/tytarenko-aa-principlesof-classification-of-toponym>.

8. Тлумачний словник української мови, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: slovnuk.ua.

ДОСЛІДЖЕННЯ МІКРОТОПОНІМІВ СЕЛА НОВЕ СЕЛО КУЛИКІВСЬКОЇ ТГ

Мончук Максим

8 клас, Стронятинський ЗЗСО І-ІІ ступенів, с. Стронятин

Берник Роксана Романівна, вчитель географії

Стронятинського ЗЗСО І-ІІ ступенів с. Стронятин

Актуальність: Мікротопонімія - сукупність місцевих географічних назв для невеликих об'єктів, відомих тільки місцевим жителям. Певний клас назв впродовж певного проміжку часу зазнавав і далі продовжує зазнавати значних змін. Тому і виникає необхідність зібрати і проаналізувати мікротопонімію певного краю. Мікротопоніми мають важливе пізнавальне значення та містять цінну історичну, етнокультурну та лінгвістичну інформацію. Багато важливого дають топоніми для ознайомлення історії мови тому, що зберігають риси давно втрачені живою розмовною мовою.

Мета дослідження: Вивчення власних географічних найменувань допомагає більш поглиблено усвідомити процеси розвитку сучасної української мови. Мікротопоніми швидко змінюються, а то й зникають зовсім. Тому виникає нагальна потреба зібрати мікротопонімічний матеріал.

Результати дослідження: Мікротопонімія - власна назва невеликого місця чи географічного об'єкта (лісів, урочищ, полів, сінокосів, стежок, пасовищ, пагорбів, озер, потоків, частин населеного пункту тощо)

Мікротопоніми мають певні особливості:

- прив'язаність до певного місця;
- недовговічність існування, яка пов'язана зі змінами географічного середовища та поколінь;
- випадковість мотивування назви;
- утворення переважно на базі лексики місцевої говірки;
- незафіксованість у писемних джерелах;
- виконують функцію місцевих орієнтирів на конкретній місцевості.

У цьому і полягає цінність мікротопонімів - вони розглядаються через призму людського життя. Саме тому їх легше зібрати і дослідити тому, хто має безпосереднє відношення до території їхнього функціонування. Опис мікротопонімів є актуальним дослідницьким завданням.

Об'єктом дослідження даної роботи є мікротопонімія села Нове Село Куликівської ТГ.

Село розташоване в долині, на відстані 16 км на північ від Львова, між Куликівською і Грядецькою грядами. З півночі від села йде долина річки Думний Потік, що є лівою притокою р. Полтви.

Раніше село було розташоване на пагорбі, але після приходу татар у 1648 році було знищено - спалено. Згодом село відродилося і дістало назву «Нове Село».

Мікротопоніми с. Нове Село можна розділити на такі групи:

1.1. Мікротопоніми пов'язані з формою рельєфу

- *Коло Могили* - від апелятивного могила - «насип над похороненим» (рис. 1). Мова іде про символічну могилу пам'яті січовим стрільцям у 1998 році в центрі села.
- *Панська гора* - це підвищення на північному - сході села, на якому був побудований панський будинок поміщиком із Карпат Якобом Єглом, приблизно у 1700 рр. Останнім паном у селі був пан Обертинський, який прожив тут до 1921 року. Після його смерті, пані

Обертинська продала землі селянам та священнику Підгорецькому, а сама з донькою виїхала у Польщу. У 1939 році священник Підгорецький продав землю селянам, які розібрали маєток на будівлі своїх жител, а решту забрали на будови колгоспного двору. Тепер на горі стоїть недобудована школа. (рис. 3)

- *Валок* - це місцева назва частини села, розміщена під Панською горою . Вал був насипаний навколо панського будинку, як оборонна споруда. До сьогодні цю частину вулиці називають Панський Валок (рис. 2). *За Стежкою* - назва походить від стежки, яка розділяла присадибні ділянки із землями, які пізніше дали в користування людям.

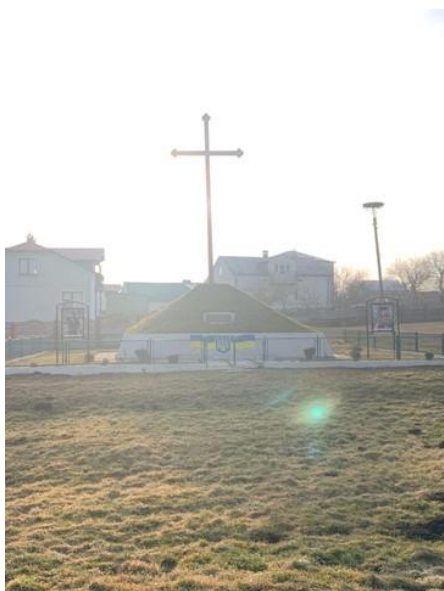


Рис. 1. *Коло Могили* (світлина автора)



Рис. 2. *Коло Могили* (світлина автора)



Рис. 3. *Панська Гора* (світлина автора)

1.2. Назви пов'язані з певними ознаками місцевості. Положення села, розміщення будинків у межах населеного пункту дають підстави для виникнення таких мікротопонімів.

- *Перед Церква* - частина села, що розташована перед церквою.
- *Коло Каплички* - назва утворена від каплиці, яка збудована у 1848 року.
- *Коло Хреста* - роздоріжжя між Новим Селом і с. Кошелів, на якому стоїть дерев'яний хрест, поставлений в знак скасування панщини (рис. 4).
- *За Цвинтаром* - назва походить від місцевого кладовища, який знаходиться за селом.
- *Коло Стадіону* - у північно - східній частині села розташований сільський стадіон (рис. 5).



Рис. 4. *Коло Хреста* (світлина автора)



Рис. 5. *Коло Стадіону* (архів)

1.3. Мікротопоніми пов'язані із структурою і характером ґрунту

- *Глинінец* - назва (від глина). Це поля, на яких є глинистий ґрунт.

●

1.4. Назви, що вказують на форму, розмір, особливості місцевості.

- *На Довгих* - сіножать між Новим Селом і с. Гребінці, вона є вузька і довга.
- *На Рутках* - пасовище, для випасання корів, де кожен господар мав свою частку (рис. 6).



Рис. 6. *На Рутках* (світлина автора)

- *Заруддя* - назва походить від прізвища пана - Зарудний, який мав там свої землі.
- *На Нивах* - це невеликі земельні ділянки, які називали «нивками».
- *Паї* - частка землі, визначена в результаті поділу земель, знаходиться за селом.
- *Другий Бік* - це частина села з протилежного боку.
- *На Саді* - раніше там ріс колгоспний сад, який викорчували.
- *Гето* - пасовище, де випасали колгоспні корови і яке було загороджене.
- *Обидра* - сіножать, де стелили льон.
- *Велике Село* - це назва невеликої рівнинної ділянки, яка знаходилася між двома ровами, де діти бавилися.
- *Жидівка* - поле, яке є на межі з с. Малий Дорошів. Є кілька версій походження назви. Одна з них, це є те, що там «жиди» мали корчму. Друга версія: раніше поле належало «жидівці» Сурі, яке потім викупив священник.
- *Чепелюха* - сіножать, луки. Назва ймовірно походить від того, що ця місцевість (немов кишеня) врізається в інший масив.

1.5. Мікротопоніми пов'язані з ремеслом і господарською діяльністю.

- *На Колгоспі* - на цьому місці був колгосп, ферма, тік.
- *Терниця* - назва від місця, де стояли льонотерки на якому люди терли льон. Льон сіяли на колгоспних полях.
- *Коло ГРП* - на цьому місці стоїть газоредукувальний пункт.

1.6. Мікротопоніми похідні від особових назв.

- *Балюкова Гора* - горб, з якого починається в'їзд у село, де живе родина Балюк, оскільки саме село лежить у долині.
- *Коло Боровика* - хати, які стояли на краю села, одна з яких належала родині Боровик.
- *Мулярева Кладка* - це місток через рів, який знаходиться біля стадіону і розмежовує його з дорогою.
- *Шелюхів Двір* - походить від прізвища господарів.
- *Гранатове Озеро* - це приватний ставок, який належить місцевим жителям.
- *За Пашковським* - хата, яка стоїть на краю села та належить родині Пашковських.
- *Коло Ксені* - господарка в полі, на якій жила баба Ксеня.
- *Ковалів Сад* - фруктовий сад, який належав родині Шестак, а чоловік працював у колгоспній кузні.
- *За Зоською* - хата в кінці вулиці, в якій жила господиня Софія, по вуличному Зоська.
- *Біля Святого Яна* - пам'ятник Святому Яну, який було споруджено в знак скасування панщини у 1868 році (рис 7).

1.7. Мікротопоніми, що виявляють гідрологічні властивості територій.

- *На Греблі* - це гребля на річці Думний Потік між Новим Селом і Гребінцями.
- *На Озері* - місцевий ставок, що знаходиться неподалік греблі (рис. 8).
- *Кирнички* - місце, з якого б'ють три джерела (рис. 9).
- *Завинниця (Завидниця)* - це стара криниця, повноводна протягом року, в якій б'є дев'ять джерел. За згадками місцевих жителів по воду приїжджали люди із сусідніх сіл скоро завидна (спозранку) першими набирати воду. Приїжджали фірами і набирали воду в дерев'яні бочки. В тій криниці освячували воду на Водохреща. (рис. 10).

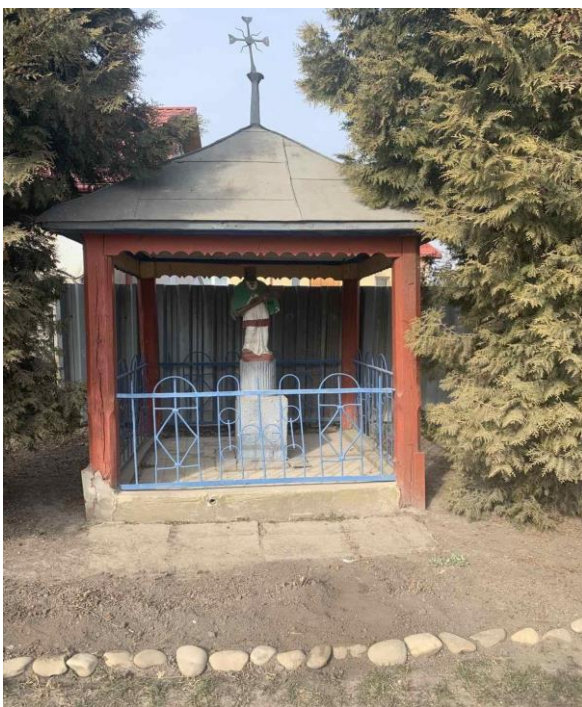


Рис. 7. *Біля Святого Яна* (світлина автора)



Рис. 8. *На Озері* (світлина автора)

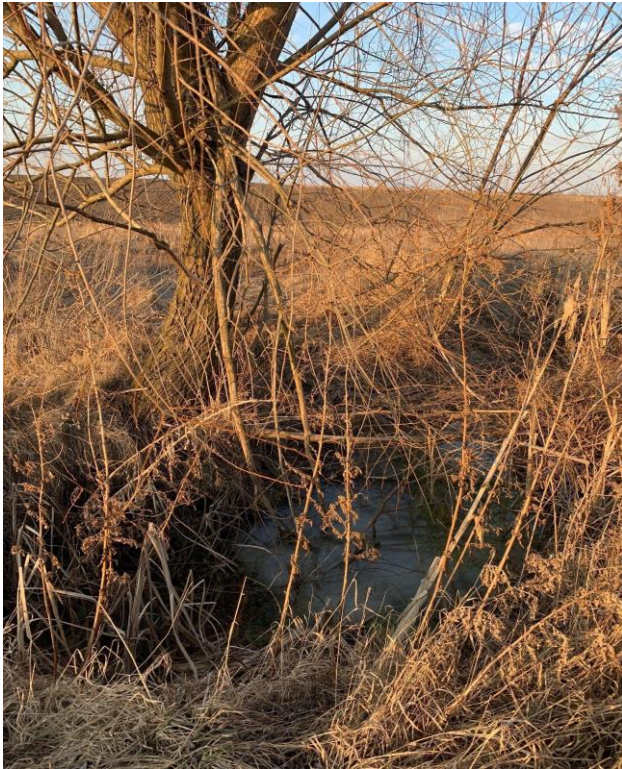


Рис. 9. *Кирнички* (світлина автора)

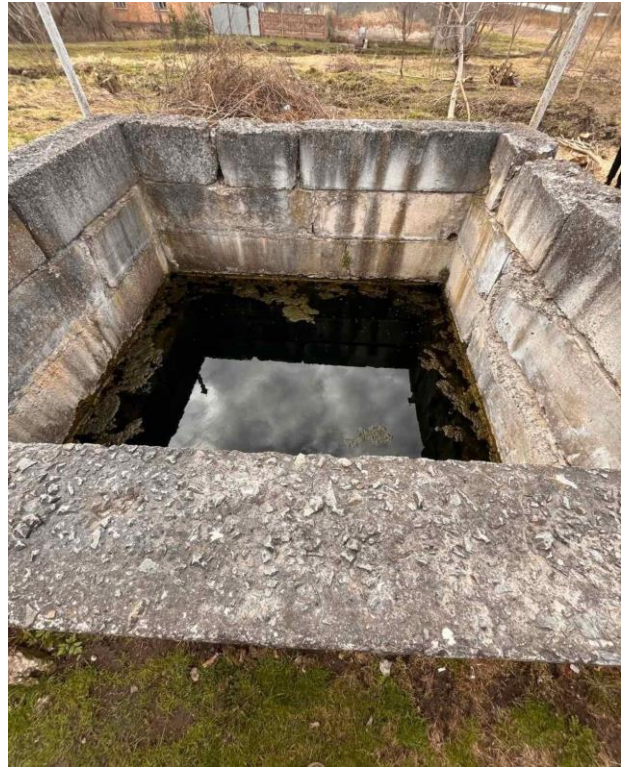


Рис. 10. *Завинниця* (світлина автора)

1.8. Мікротопоніми, похідні від рослин

- *Загай* - хутір, де є кілька житлових будівель. Назва виникла через гай, який ріс за ставом.
- *Під Осикою* - на цьому місці росте дві старезні осики, ростуть на межі Нового Села і с. Віднів.

Висновки: Мікротопоніми є важливим джерелом дослідження (словотворчого) багатства мови, адже в її скарбниці є назви різних предметів і понять, що давно вже перестали вживатися, зникли з постійного вжитку, але пам'ять про які живе у мовленні мешканців певної місцевості.

Людина не тільки хоче наблизити до себе природу і її окремі елементи, вона хоче частково привласнити їх, давши природним об'єктам назви. Топонімія є цінним джерелом для пізнання історії рідного краю, вивчення матеріальної та духовної культури наших предків.

Список використаних джерел:

1. *Василь Лаба*. Історія села Нове Село від найдавніших часів до 1939 року. Львів, 2010.
2. Збірник «Брідщина - край на межі Галичини і Волині». Броди, 2021.
3. *Ломага Л. В.* Село моє - гордість моя. Нове Село з давніх часів до наших днів. У подіях, фактах і людських долях. Львів, 2016.
4. Спогади місцевих жителів: Кураш Євгенія Максимівна (1929 р.н.), Берник Ольга Ярославівна (1959 р.н.), Берник Микола Ярославович (1954 р.н.).

ТОПОНІМІКА СЕЛА ПОЛТВА КРАСНЕНСЬКОЇ СЕЛИЩНОЇ ГРОМАДИ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Березяк Степан,

7 клас, Полтвівська філія I-II ступенів Задвір'янського ОЗЗСО I-III ступенів, с. Полтва,
КЗ ЛОР «Львівська обласна Мала академія наук учнівської молоді»

Котик Любов Іванівна,

асистент кафедри економічної і соціальної
географії імені професора Олега Шаблія, Львівський національний університет
імені Івана Франка; керівник гуртка «Економічна географія»
КЗ ЛОР «Львівська обласна Мала академія наук учнівської молоді»

Касянюк Наталія Володимирівна,

учитель математики Полтвівської філії I-II ступенів Задвір'янського ОЗЗСО I-III ступенів;
інженер 1 категорії Лабораторії геоінформаційних технологій і ландшафтного планування,
географічний факультет, Львівський національний університет імені Івана Франка

Актуальність дослідження: З метою збереження історико-культурної спадщини поселень важливим є дослідження їхнього топонімічного ландшафту. Особливо вагомо це для сільських поселень України, які переживають у XXI ст. процес депопуляції населення, що посилений викликами російсько-української війни. Зберегти топонімічну спадщину поселень як елемент етно-національної ідентичності та нематеріальної культури краю [1, 17], зафіксувати її для майбутніх поколінь є одним з аспектів культурної безпеки держави.

Мета дослідження: З використанням історико-картографічних джерел та польових методів досліджень вивчити та узагальнити топоніми с. Полтва Красненської селищної громади Львівської області, подати їхню коротку характеристику та укласти картосхему топонімії поселення.

Результати дослідження: Село Полтва розташовано на території Красненської селищної громади Львівської області на відстані 47 км від обласного центру м. Львів [13] на лівому березі однойменної ріки Полтва, яка за переказами старожилів та дослідженнями краєзнавців [4] дала йому назву. Географічні координати поселення: широта $49^{\circ}52'22''$ пн. ш., довгота $24^{\circ}29'29''$ сх. д. [19]. З півночі на південь поселення простягається на 1,5 км з заходу на схід – 2,8 км [19]. Найближчими сусідами-поселеннями Полтви є на півдні с. Женів (відстань – 3,8 км), на заході – с. Богданівка (4,4 км) і с. Задвір'я (4,8 км) [19] (рис. 1)

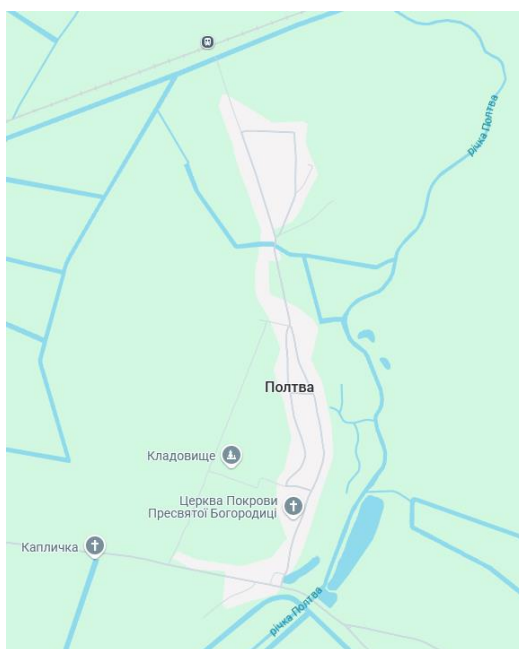


Рис. 1. Село Полтва на Google Maps [22]

Перша письмова згадка про поселення Полтвва, «село у власності Катерини Кастелянської» датована 1448 р. [4, 13, 14]. В інвентарній справі 1558 р. та люстрації 1565 р. поселення згадується під назвою «Полтвва або Новий Став» (лат. *Polteu albo Nowy Staw*) [13]. В люстрації зазначено, що в поселенні проживало дев'ять кметів (вільних селян, які сплачували державний податок): «Васич (*Waszicz*), Петро Яндула (*Piotr Iandula*), Демко (*Demko*), Матвій або Стецько (*Matthis albo Steczko*), Хома (*Choma*), Мисько (*Mysko*), Курило (*Kurylo*), Мусик (*Muczik*), Іванко мельник (*Iwanko mielnik*)» [13]. Можна припустити, що у ці часи, поселення було досить розвинутим, наприклад, тут був млин про що свідчить згадка поселення (1569 р.) у грамоті короля Сигізмунда Августа (пол. *Zygmunt August*, 1520-1572) «про передачу трьох млинів шляхтичу Габріелю Кречовському» [4, 13].

Пізнiші історичні хроніки містять відомості про перебування Полтви (1736 р.) у власності останнього представника князівського роду Вишневецьких – Михайла Сервація Корибут-Вишневецького (пол. *Michał Serwacy Wiśniowiecki*, 1680-1744); з 1750-х роках поселення у власності землевласника Григорія Таросевича; 1862 р. у нащадків Таросевича село купує землевласник Гершман [4, 13]. Гершман проводить розбудову поселення – споруджує глинобитні хати (чвураки) розраховані на чотири сім'ї для своїх наймитів [13, 14].

Топонім чвураки по-сьогодні зберігся та активно використовується у повсякденному мовленні жителями Полтви. Чвураками називають мікрорайон на південному-заході села, на південь від вулиці Галицька.

Через зміни адміністративно-територіального поділу (1765) село Полтвва відноситься «до Глинянського староства (Руське воєводство Королівства Польського, з 1772 року – у складі Австрійської імперії)» [13]. У 1848 р. в Австро-Угорщині скасовують панщину на честь чого в селі встановлюють пам'ятний хрест (1868 р.) (рис. 2), який розміщений на південному сході поселення, на правому березі р. Полтвва. Місцеві мешканці в розмові його іменують «хрест» або «хрест 1868 року».



Рис. 2. Пам'ятний знак (хрест) на честь скасування панщини у с. Полтвва, 1868 [18]

На карті третього військового знімання «Habsburg Empire (1869-1887) – Third Military Survey» [23] подано детальний план поселення Полтвва (лат. *Polteu*) та позначено назви окремих локацій села (мікротопоніми) – *Pod Borem*, *Zagumienki*, *Podbor*, *Na Kowalowej pod Borem*, *Zalaset*, *Dvoor*, *Zadne Ogrody*, *Kutec*, *Mańkowska*, *Bór*, *Pod Brzezina* (рис. 3). Окремі мікротопоніми з того часу збереглися до сьогодні: Загуменки, Кутець. Важливо, що на карті позначена залізниця; система зрошувальних каналів, які місцеві мешканці зараз іменують «фоси», територія колишнього «панського» помістя (*Dvoor*), місце «старої церкви», хрест на честь скасування панщини тощо.

У праці «Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich» [24] поселення Полтва згадано під назвою *Polteu* (рис. 4). В словнику подано інформацію про підданих, що були в поселенні станом на 1661 р., обов'язки їхньої праці: «У цьому селі, одразу після люстрації 1616 р. було 8 підданих., з яких зараз є 4. П'ятий, при викупі роботи платить 12 злотих. Ці піддані повинні працювати 4 дні на тиждень з полудня. Кожен з них повинен відправляти варту за порядком через тиждень. Також, коли потрібно, двоє повинні йти до Замку варити пиво. Три піддані (8-4-1=3; прим. – С.Б., Л.К., Н.К.) не платять оренди, повинні працювати лише два дні на тиждень, серед яких є один лісник, той хто охороняє ліс, звільнений від панської роботи ... Корчмар платив 8 злотих за сади та корчму. Млин в оренді глинянського мита» [24, st. 731].

Polteu, wś, pow. przemysłański. Za czasów Rzpltej należała do sstwa gliniańskiego. W lustracyi z r. 1661 (ręk. Ossol., Nr. 2834, str. 198) czytamy: „W tej wsi juxta lustrationem anni 1616 bywało poddanych Nr. 8, których teraz jest Nr. 4. Piąty roboty odkupując płaci zł. 12. Ciż poddani powinni robić 4 dni od południa w tydzień. Straż porządkiem każdy z nich po tygodniu odprawować powinien. Także do warzenia piwa do Zamku, ilekroć potrzeba, dwaj chodzić powinni koleją. Podsadków Nr. 3. Ci czynszu nie dają, tylko dwa dni do tygodnia robić powinni, między którymi jest jeden leśny, ten, iż strzeże lasu, od robót pańskich wolny. Młyn przy aren-dzie myta gliniańskiego. Staw jeden, którego spust trzeciego roku czynił zł. 360. Exclua-tertia parte faciebat zł. 120. Summa z tej wsi była zł. 132. Juxta vero lustrationem anni 1627 poddanych pociągłych na kopaninach

Рис. 4. Фрагмент статті про с. Полтва (*Polteu*) у «Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich», 1880-1902, Т. VIII. Ст. 731 [24]

У словнику наголошено, що на кінець XIX ст. «Село належить старості Глинянському» [24] та означено, що через суперечки з сусідніми землевласниками «село стало порожнім, ... в ньому немає млина, а стави зруйновані, важко їх відновити» [24, st. 732].

Подано в словнику інформацію і про головний гідронім поселення – р. Полтву (*Pelteu*) (рис. 5).

Pelteu, dopływ Bugu od lew. brzegu, powstaje w obrębie Lwowa, z kilku strug małych, z których najznaczniejsze: Pasięka i Soroka (ob. t. V, str. 502) — Wyplływający z obrębu miasta skręca na wschód i płynie przez pld. część Zboisk, Malechowa, Laszek, Srok przy Laszkach, Prus, Pikułowic i Barszczowie W pld.-wschod. zakątku Barszczowie skręca na pln. i wchodzi do Połonic, wsi pow. przemysłańskiego, gdzie po kilometrowym przeszło biegu przybiera kierunek pld.-wsch. i płynie prawie środkiem obszaru aż do Poltewi. Tu rozlewa się w staw t. zw. poltewski, wąski a podługowaty, ciągnący się w kierunku pln.-wsch., łukiem z lekka na pld. wygiętym. Wyplływający z tego stawu płynie Pelteu na pln. przez wsch. część wsi, a następnie wzdłuż jej granicy wsch., oddzielając Polteu i Nowosiółki (wieś pow. kamienieckiego) od Bałuczyna i Kutkorza, wsi pow. złoczowskiego. Opuszczający granicę pow. kamienieckiego niedaleko karczmy „Białej” skręca P. znowu na wschód a wchodząc do Kutkorza w pow. złoczowski płynie na pln.-wsch. przez pld.-zach. część obszaru, tworząc na małych przeszerzeniach granicę od Bezbrodów, poczem wchodzi do Bezbrodów, płynie zra-u na pln., następnie znowu na wschód a opuszczając wieś i powiat złoczowski przybiera kierunek pln. wsch. i wchodzi do pow. kamienieckiego. Tu tworzy zra-u granicę

Рис. 5. Фрагмент статті про р. Полтву (*Pelteu*) у «Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich», 1880-1902, Т. VII. Ст. 941 [25]

На початку ХХ ст. назва поселення (комонім) Полтва подається в офіційних документах як Полтва (українські документи) та як *Poltew* (польські документи), свідченням чого є свідоцтва про навчання в школі, яка функціонувала в цей час у самому поселенні та в м. Глиняни (рис. 6-9); свідоцтва про шлюб і хрещення (рис. 10, 11).

Край: Галичина. Округ шкільний: Львівський

Народна школа дво класова сільська в Полтві

Класа 4 Степень 4 Рік науки 6 Ч. класового катал. 29

Повідомлене шкільне.

Кусий Проць роджений дня 22 лютого 1906

в Полтві в Полтві релігії католицької обряду руського, почавши шкільну науку в шк. році 1906/7, учащає до тутешньої школи від 1. вересня 1906.

| Рік шкільний 19 <u>11/12</u> | I. німіць: | II. німіць: |
|--|--------------------|--------------------|
| Поведенє: | <u>похвалене</u> | <u>похвалене</u> |
| Пильність: | <u>тревожна</u> | <u>вдоволяюча</u> |
| в науці релігії: | <u>добрий</u> | <u>добрий</u> |
| в читанню: | <u>дуже добрий</u> | <u>дуже добрий</u> |
| в писанню: | <u>дуже добрий</u> | <u>дуже добрий</u> |
| в язичі руськім: | <u>дуже добрий</u> | <u>добрий</u> |
| в язичі німецькім: | <u>дуже добрий</u> | <u>дуже добрий</u> |
| в рахунках в арифмет. з наукою про геометр. форми: | <u>дуже добрий</u> | <u>добрий</u> |
| в відомостях з історії і природи: | <u>дуже добрий</u> | <u>добрий</u> |
| в рисунках: | <u>дуже добрий</u> | <u>дуже добрий</u> |
| в співі: | <u>дуже добрий</u> | <u>дуже добрий</u> |
| в ручних роботах: | <u>дуже добрий</u> | <u>дуже добрий</u> |
| в гімнастичі: | <u>дуже добрий</u> | <u>дуже добрий</u> |
| Зверхній порядок письменних вправ: | <u>старанний</u> | <u>старанний</u> |
| Число опущених } оправд. днів шкільних: } неоправд. | <u>дуже добрий</u> | <u>дуже добрий</u> |
| Підпис отця, матери або опікуна: | <u>Кусий Проць</u> | |

В Полтві дни 30 січня 1912.

Учитель управляючий М. Гусиць Учитель релігії: С. Франчук Господ. класи: М. Гусиць

Рис. 6. Кусий Проць.
Повідомлене шкільне, 1912
(з приватного архіву п. Наталії Касянюк)

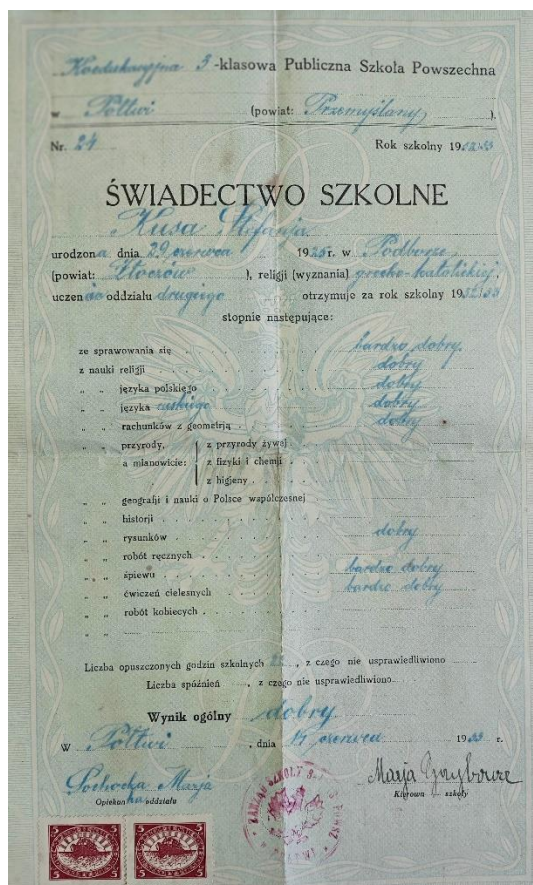


Рис. 7. Куса Стефанія.

Повідомленє шкільне, 1933 (з приватного архіву п. Наталії Касянюк)

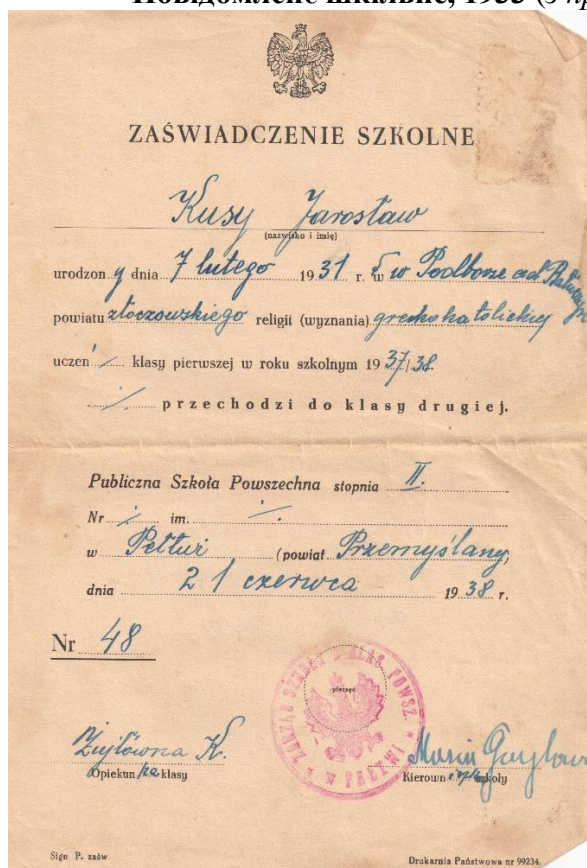


Рис. 8. Кусий Ярослав.

Повідомленє шкільне, 1938

(з приватного архіву п. Наталії Касянюк)

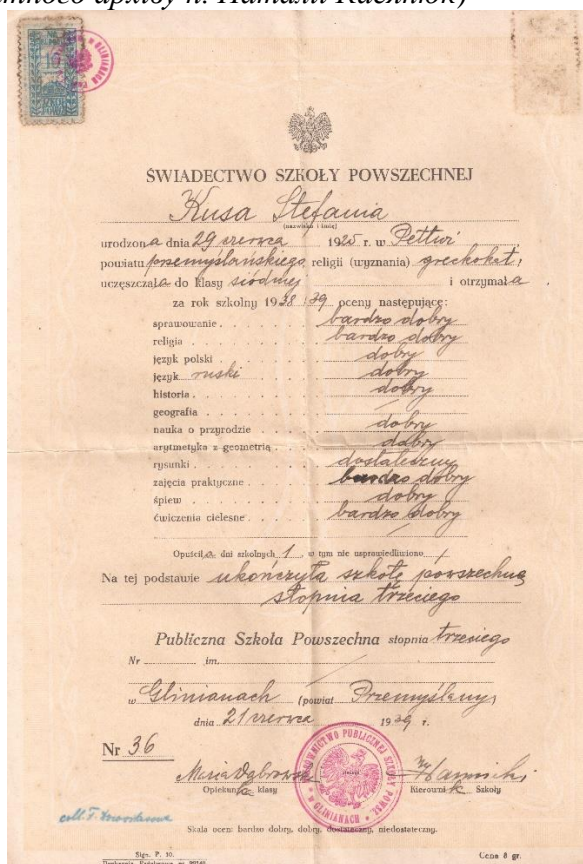


Рис. 9. Куса Стефанія.

Повідомленє шкільне, 1939

(з приватного архіву п. Наталії Касянюк)

Епархія: *Львівська*
 Dioecesis: *Львівська*
 Повіт: *Перемишлянський*
 Districtus: *Перемишлянський*

Число: *47*
 Numerus: *47*

Деканат: *Амнанський*
 Decanatus: *Амнанський*
 Парохія: *Полтва*
 Parochia: *Полтва*

СВІДОЦТВО УРОДИН І ХРЕЩЕННЯ
Testimonium ortus et baptismi

Уряд парохіальний гр. кат. *в Полтві*
 Ex parte officii parochialis r. gr.-cath.

церкви *Покрова Пр. Богородиці*
 Ecclesiae

заявляє, що в книгах метричних тої церкви, том *У* стор. *15* знаходить ся сїдаюче:
 notum testatumque fit, in libris metricalibus hujus Ecc. tomo *У* стор. *15* reperiri sequentia:

| Рік, місяць і день уродин, хрещення і миропомазаня Annis, mensis et diebus natiuitatis, baptismi et confirm. | Число дому Nr. domus | І М Я Nomen | Вірочисленне Sexus | Родичі і зване Parentes et conditio | Родичі хрестні і зване Patrini et conditio |
|---|-------------------------|------------------|-----------------------|--|---|
| <i>1920, die 20. m. Iulii natus et baptizatus et confirmatus</i> | <i>Poltwa 47</i> | <i>Procopius</i> | <i>masculinus</i> | <i>Matr. Mle. sa, filia N. colai et An mae natae Rankin, agr. cola in Pol. tawa. -</i> | <i>Impt. Proasias Tymik, usor Joannis agristae in Poltwa. -</i> |

Ано Доміні
 Mllesimo non-
 gentesimo
 1920, die 20.
 Julii natus et
 baptizatus et
 confirmatus

Baptizavit et confirmavit P. Michael Szawata, gr. cath. parochus in Poltwa. -

Se свідцтво власною рукою підписую і печатю церковною ствержую.
 Quas testimoniales manu propria subscripto sigilloque Ecclesiae parochialis corrobora.

Полтва, дия *24. м. Іюль* Р. Б. 1920
 die A. D.

П. Мерецький

Рис. 10. Свідцтво уродин і хрещення, 1920
 (з приватного архіву п. Наталії Касянюк)

Выпис
з метрики хрещення

Stefanija Husa, córka Prokopra i Katarzyny,
gr. kat. obrz., wt. 29/VI 1925 r. w Poltwi. -

1/2 Уведенн парох. w Poltwi,
dnia 24. IX 1932.

П. Мерецький

Рис. 11. Витяг із записів про хрещення, 1932
 (з приватного архіву п. Наталії Касянюк)

На «Етнографічній карті Південнозахідної України (Галичини)» авторства В. Кубійовича село Полтва підписано як *Povtva* (рис. 12).

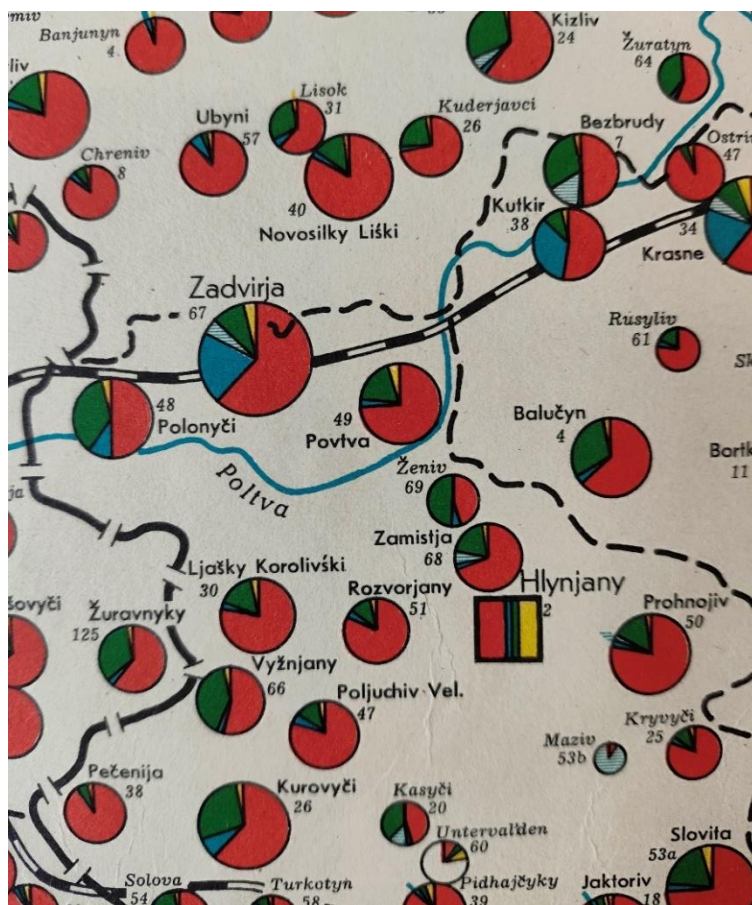


Рис. 12. Село Полтва на «Етнографічній карті Південнозахідної України (Галичини)», В. Кубійович, вид. друге, 1983

Позначення до картодіаграм (колір секторів): червоний – українці, синій – поляки, голубий штрихування – польські колоністи (1920-1938 рр.) зелений – українці-латиники, жовтий – євреї (з приватного архіву проф. І. Ровенчака)

В описі до карти означено, що відповідниками назви *Povtva* є «Повтва» і «*Poltew*» (рис. 13) та подано, що в поселенні станом на 01.01.1939 р. проживало 1420 осіб, з них 1040 – українці, 25 – українці з польською мовою, 295 – поляки, 60 – євреї (жиди) [9, с. 59].

| | | | | | | |
|----|--|------|------|-------------------|-----|-----|
| 48 | Polonyči – Полоничі – Polonice | 1380 | 690 | 150 ^{1a} | 500 | 40 |
| 49 | Povtva – Повтва – Poltew | 1420 | 1040 | 25 | 295 | 60 |
| 50 | Prohnojiv – Прогноїв – Przegnojów ■ | 1410 | 1160 | 5 | 10 | 220 |
| 51 | Rozvorjany – Розворяни – Rozworzany ■ | 1020 | 840 | 30 | 130 | 20 |
| 52 | Syvorohy – Сивороги – Siworogi ■ ♦ ^{1b} | 470 | 110 | 30 | 330 | |

Рис. 13. Інформація про с. Полтва в праці Володимира Кубійовича «Етнічні групи південнозахідної України (Галичини) на 1.1.1939 = Ethnic groups of the South-Western Ukraine (Halycyna-Galicia) 1.1.1939: нац. статистика Галичини» [9, с. 59]

У 1939 р. поселення у результаті пакту Молотова – Ріббентропа, переходить до складу советського союзу. Місцеві мешканці зазнають переслідувань і депортації. Людність поселення скорочується (рис. 14). Топонім Полтва трансформується (1939-1946 рр.) у Пельтів (рис. 15), на його базі формують Пельтівську сільську раду, а поселення входить до складу Глинянського району. Саме під такою назвою село подається у адміністративних довідниках того часу [10, с. 57]. Назва Полтва зберігається за поселенням з 1946 р. [10, с. 57].

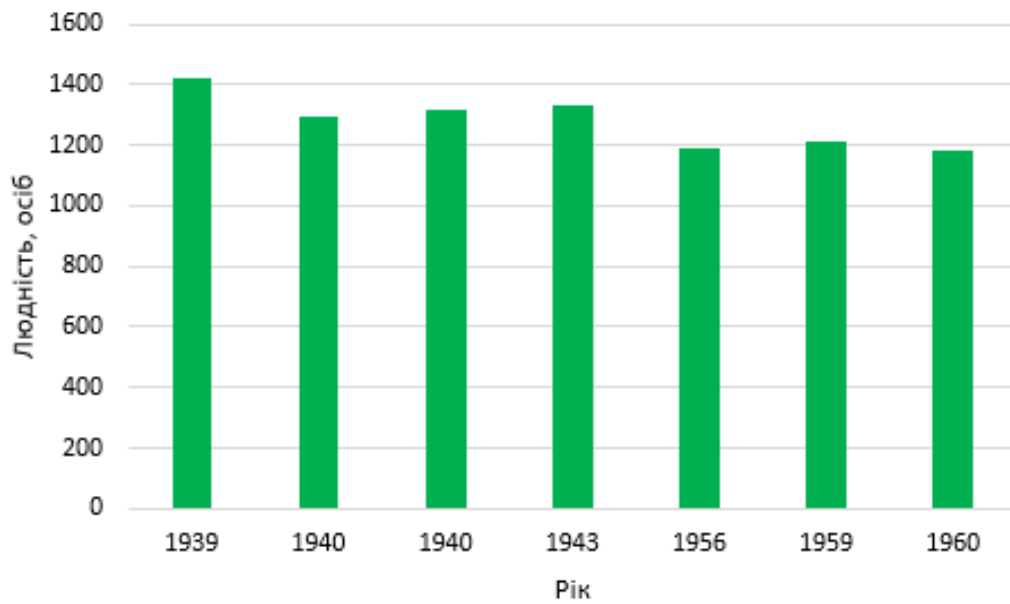


Рис. 14. Динаміка людності с. Полтва (Poltwa до 1939 р., Пельтів 1939-1946 рр.)
Побудовано за: [10, с. 57]



Рис. 15. Село Полтва (Пельтів) на карті
«Львівська область (адміністративний устрій станом на лютий 1940 року)» [10]

Зараз, поселення Полтва входить до складу Красненської територіальної громади, Золочівського району Львівської області. У поселенні проживає 984 осіб (2020 р.) [8]. Село характеризується одно-двоповерховою забудовою переважно середини ХХ-початку ХХІ ст. Будівництво найстаріших житлових будинків у поселенні датується початком ХХ ст. (рис. 16а-16в).



**Рис. 16а. Будинок початку ХХ ст. у с. Полтва
(світлина – Н. Касянюк, травень 2025)**



**Рис. 16б. Будинок початку ХХ ст. у с. Полтва
(світлина – Н. Касянюк, травень 2025)**



**Рис. 16в. Будинок початку ХХ ст. у с. Полтва, мікрорайон Чвураки
(світлина – Н. Касянюк, травень 2025)**

Топоніми с. Полтва
(укладено - Л. Котик, Н Касянюк, С. Березяк, 2025)

| Види топонімів | Топоніми |
|---|---|
| Комонім (назва села) | Полтва |
| Мікротопоніми (назви місцевих невеликих об'єктів, відомих тільки місцевим мешканцям) | Соснина, Кутець, Горб, Вигін, Ямиська, Майбів сад, Загуменки, За Войтком, Підбір, Хімсклад, Чвураки, Закорчма, Брикін, «Стара церква», «Стара школа», Костел, Цвинтар, Хрест, Могила борцям за волю України, Хрест на пам'ять скасування панщини, Пристанок (залізнична зупинка), Стадіон, Школа, Склеп (Кооператива), Церква, Каплиця, Нова пошта, |
| Геоніми (назви доріг, проїздів) | Шевченка (Майбова дорога), Шкільна, Кутець, Залізнична, Галицька, Зелена |
| Дрімоніми (назви лісів, окремих знакових деревонасаджень) | Ліс, Липа, Грушка |
| Гідроніми (назви водних об'єктів) | Полтва, Зелений став, Фоси |

Топонімічний ландшафт поселення представлений одним комонімом, 27 мікротопонімами, шістьма геонімами, трьома дрімонімами й трьома гідронімами (табл. 1., рис. 17). Найбільше просторове скупчення мікротопонімів фіксується в старій частині поселення в районі Майбової дороги (зараз – вул. Шевченка), також багато мікротопонімів зосереджено на півдні поселення в районі вул. Галицька.

Про комонім Полтва та особливості його трансформації й зміни написання у різні історичні періоди розкрито вище за текстом.

Геоніми представлені вулицями поселення, що переважно мають назву пов'язану з особливостями їх розташування:

- вул. Галицька – історичний шлях на м. Галич;
- вул. Кутець – розміщення на периферії, закутку колишнього історичного центру поселення (див.: рис. 3), дорога на території однойменного мікрорайону села Кутець (на куті);
- вул. Залізнична – дорога що йде з поселення на північ, до залізниці, де розміщена пасажирська залізнична станція (пристанок);
- вул. Шкільна – проходить повз сучасну школу і “стару школу”;
- вул. Зелена – розміщена в новому житловому мікрорайоні поселення, який виник на місці колишньої залісної північної окраїни села, назва – від переважаючого кольору довколишніх лісових ландшафтів;

Вулиця Шевченка проходить через історичну частину поселення, є найдовшою дорогою в селі та іменується місцевими мешканцями Майбова дорога, на честь землевласника Майба, який проживав біля дороги, займався садівництвом і в пам'ять про це зберігся мікротопонім Майбів сад. За переказами старожилів, грушка (рис. 18), яка має понад сто років є єдиним деревом, яке збереглося з Майбового саду.



Рис. 17. Топонімія с. Полтва
(Укладено: – Л. Котик, Н. Касянюк, С. Березяк, 2025)



**Рис. 18. Грушка на узбіччі Майбової дороги (зараз вул. Шевченка), с. Полтва.
На задньому фоні - клуб
(світлина – С. Березяк, березень 2025)**

Крім Грушки дрімонімом поселення є Липи (рис. 19). Він сформований двома липами, які ростуть на території колишнього польського костелу, від якого практично нічого не залишилося. Липи ростуть, за переказами старожилів, при вході в костел або (інша версія) біля його вівтарної частини. Ментальну пам'ять про костел зберігають лише старожили села, які запам'ятали його руїни після II світової війни. Зараз на цьому місці незначні горби, які мало вирізняються на фоні загального ландшафту мікрорайону (рис. 20, 21). У поселенні як мікротопонім використовують «біля костелу» або «біля липи».



**Рис. 19. Липа, с. Полтва
(світлина – С. Березяк, березень 2025)**

Гідроніми поселення представлені: р. Полтва, яка дала назву поселенню; Фоси – системи каналів, що були закладені на північному-заході поселення у кінці XIX на початку XX ст. з метою водовідведення та осушення території, зараз частково зарослі травою і чагарниками. Також фосами зараз мешканці називають рівчаки вздовж дороги; Зелений став – став, який сформований на заплаві Полтви, має стоячу воду для якої характерне явище цвітіння води, що й дало назву мікротопоніму (рис. 22).



Рис. 20. Липа, стадіон, вигляд на Горб, с. Полтва
(світлина – Н. Касянюк, березень 2025)



Рис. 21. Залишки костелу с. Полтва, на задньому фоні Липа
(світлина – Н. Касянюк, березень 2025)



Рис. 22. Зелений став, с. Полтва
(світлина – С. Березяк, травень 2025)

Мікротопоніми села: Соснина, Кутець, Горб, Вигін, Ямиська, Майбів сад, Загуменки, За Войтком, Підбір, Хімсклад, Чвураки, Закорчма, Брикін.

Про Соснину (рис. 30), Кутець (рис. 31), Майбів сад розкрито вище за текстом. Походження мікротопонімів с. Полтва:

- Пристанок – залізнична станція с. Полтва (рис. 23);



Рис. 23. Пристанок, с. Полтва [18]

- Вигін – територія, що використовувалася для випасання мешканцями корів (рис. 24);



Рис. 24. Вигін, с. Полтва
(світлина – Н. Касянюк, березень 2025)

- Горб – підвищення навпроти Ямиська (рис. 25);



Рис. 25. Горб, с. Полтва
(світлина – Н. Касянюк, березень 2025)

- Ямиська – територія, де брали для потреб мешканців глину (утворювалися ями) (рис. 26);



Рис. 26. Ямиська, с. Полтва
(світлина – Н. Касянюк, березень 2025)

- За Войтком – територія за хатою, де колись проживав місцевий мешканець Войтко. Для місцевих мешканців мікротопонім “За Войтком” означає потрапити на цвинтар, померти, в переносному значенні;
- Підбір – територія біля лісу;
- Хімсклад – територія, де після II світової війни був склад мінеральних добрив (рис. 27);



Рис. 27. Хімсклад, с. Полтва
(світлина – Н. Касянюк, травень 2025)

- Загорчма – територія, де колись була корчма, до II світової війни (рис. 28);



Рис. 28. Загорчма, с. Полтва
(світлина – Н. Касянюк, березень 2025)

- Брикін – територія, де проживав місцевий мешканець Брикін;

➤ Чвураки – територія, де були глинобитні хати (рис. 29).



Рис. 29. Чвураки, с. Полтва
(світлина – Н. Касянюк, березень 2025)



Рис. 30. Соснина, с. Полтва
(світлина – Н. Касянюк, березень 2025)



Рис. 31. Кутець, с. Полтва
(світлина – С. Березяк, березень 2025)

Пов'язаними з колишніми соціально значимими об'єктами села є топоніми:

➤ «Стара школа» (приміщення, де була школа до побудови нового приміщення – мікротопонім школа) (рис. 32),



Рис. 32. «Стара школа», с. Полтва
(світлина – Н. Касянюк, травень 2025)

➤ Школа – територія сучасної школи села (рис. 33);



Рис. 33. Полтівська філія I-II ступенів Задвір'янського опорного закладу загальної середньої освіти I-III ступенів Красненської селищної ради [15]

➤ Хрест/ Могила борцям за волю України (рис. 34);



Рис. 32. Хрест/ Могила борцям за волю України, с. Полтва
(світлина – С. Березяк, березень 2025)

➤ Церква – Церква Покрови Пресвятої Богородиці (ПЦУ) (рис. 33);

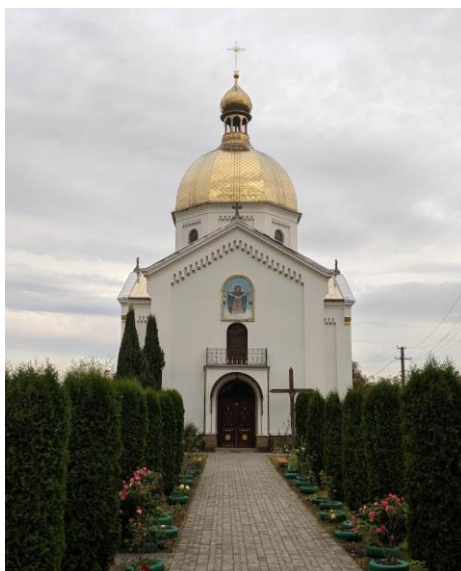


Рис. 33. Церква Покрови Пресвятої Богородиці (ПЦУ), с. Полтва [22]

➤ Каплиця (рис. 34);

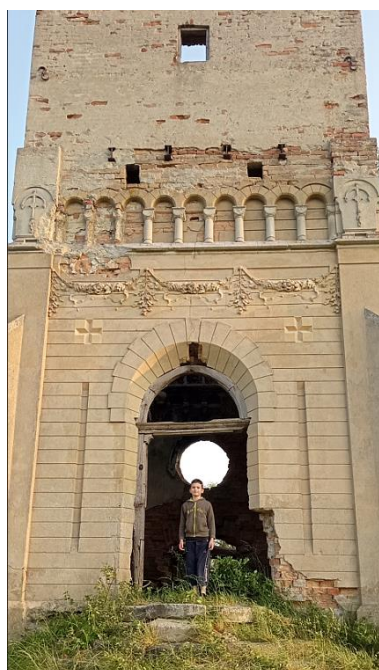


Рис. 34. Каплиця, с. Полтва
(світлина – Н. Касянюк, травень 2025)

➤ Стара церква – місце, де до побудови сучасної церкви була стара церква у селі. Зараз про це свідчать два старі хрести, які колись були по бокам від церкви (рис. 35).



Рис. 35. Хрести на місці старої церкви, с. Полтва
(світлина – Н. Касянюк, травень 2025)

➤ Хрести – місця роздоріжжя, при в'їзді в поселення. Хрест на Чвураках встановлено 1868 р. на честь скасування панщини (1848 р.) (рис. 36).



на Брикони



на Кутці



на Чвураках

Рис. 36. Хрести, с. Полтва
(світлина – Н. Касянюк, березень, травень 2025)

Висновки: топонімічний ландшафт с. Полтва багатий і різноманітний. На часі є його збереження для майбутніх поколінь, а також розроблення місцевих туристично-екскурсійних маршрутів для популяризації краю і його історії для мешканців поселення та довколишніх сіл.

Список використаних джерел:

1. Білецький М., Ванда І., Котик Л. Соціальна географія : навч. посібник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2019. 328 .
2. Вертеп села Полтва, 2024. URL: <https://www.facebook.com/groups/buskportal/posts/9011544715588685>.

3. ВІЗИКОМ. Село Полтва, Львівська область. URL: <https://maps.visicom.ua/c/24.49788,49.87286,15/f/STL1NT8IS?lang=uk>.
4. *Коритко Р.* Полтва – село над однойменною рікою. Львів: Тріада плюс, 2011. 188 с.
5. *Котик Л.* Виклики туризму Львівської області в умовах «коронавірусного холоду» // Соціально-гуманітарний вісник : зб. наук. праць. Вип. 35. Харків: Новий курс, 2020. С. 141-142.
6. *Котик Л.* Залучення історико-культурних об'єктів Козівської ТГ Львівської області у туристичну сферу регіону // Географія, економіка і туризм: національний та міжнародний досвід: матеріали XVII Міжнар. наук. конф. Львів, 2023. С. 170-179.
7. *Котик Л.* Пріоритети і виклики розвитку Козівської ТГ: туризм // Професор Ольга Заставецька — вчена, педагог, організатор географічної науки (до 70-ї річниці від дня народження вченої): зб. матеріалів Всеукраїнської наук.-практ. конф. Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2023. С. 135-140.
8. Красненська селищна рада. URL: <https://krasne-rada.gov.ua/investicijnij-pasport-12-34-47-07-02-2022>.
9. *Кубійович В.* Етнічні групи південнозахідної України (Галичини) на 1.1.1939 = Ethnic groups of the South-Western Ukraine (Halycyna-Galicia) 1.1.1939: нац. статистика Галичини / Володимир Кубійович; vorwort G. Stadtmuller. – Wiesbaden: Harrassowitz, 1983. – XXV, 173 с.: табл.
10. Львівська область (1939-1959 рр.): адміністративний та демографічний довідник / упоряд. Б. Смерека. Львів: Простір-М, 2020. 265 с.
11. Моя мала Батьківщина: географо-краєзнавчі дослідження: матеріали обласної учнівської науково-практичної конференції на пошанування пам'яті проф. Олега Шаблія (м. Львів, 29 березня 2024 р.) / відп. ред. Л. Шевчук, Л. Котик. Львів: КЗ ЛОР «Львівська обласна МАН», 2024. 134 с.
12. Полтва (зупинний пункт). URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Полтва_\(зупинний_пункт\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/Полтва_(зупинний_пункт)).
13. Полтва. URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Полтва_\(село\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/Полтва_(село)).
14. Полтвівська сільська рада. URL: <https://web.archive.org/web/20161014184134/http://busk.com.ua/Poltava.htm>
15. Полтвівська філія Задвір'янського ОЗЗСО I-III ступенів. URL: <https://poltvaschool.e-schools.info>.
16. Поштові індекси України. Село Полтва. URL: <https://postcode.in.ua/ua/codes/city/aqi>.
17. *Ровенчак І., Котик Л.* Геокультура і геоосвіта України: навч. посібник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 164 с.
18. Село Полтва у Золочівському районі Львівської області, Україна. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=1o712XfgApw>.
19. Супутникова карта села Полтва. URL: <https://lv.2ua.org/poltva/mapa/sat>.
20. У Полтві святково відзначили День села. URL: <https://krasne-rada.gov.ua/news/1628061925>.
21. Церква Покрови Пресвятої Богородиці с. Полтва. URL: <https://www.facebook.com/watch/?v=453840479611576>.
22. Google Maps. Полтва. URL: <https://www.google.com/maps/place/place/Полтва+Львівська+область+80554>.
23. «Habsburg Empire (1869-1887) - Third Military Survey (1:25000)». URL: <https://maps.arcanum.com/en/synchron/europe-19century-thirdsurvey/?bbox=2723337.269401196%2C6420496.187481658%2C2732414.166510061%2C6427795.923682892&layers=osm%2C160%2C166&right-layers=osm>.
24. Połtew / Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich. wyd. pod red. F. Sulimierskiego, B. Chlebowskiego, J. Krzywickiego i W. Walewskiego, Warszawa 1880-1902. T. VIII. St. 731-732. URL: http://history.org.ua/LiberUA/SIGeoKrPol_1887/SIGeoKrPol_1887.pdf.
25. Pełtew / Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich», 1880-1902, T. VII. St. 941-942. URL: http://history.org.ua/LiberUA/SIGeoKrPol_1886/SIGeoKrPol_1886.pdf.

ТОПОНІМИ СЕЛА ОГЛЯДІВ РАДЕХІВСЬКОЇ ТГ

Креденс Богдан, Шарко Тетяна,
8 клас, ЗЗСО I – III ступенів с. Оглядів, Радехівська ТГ
Паньків Василина Петрівна,
вчитель історії ЗЗСО I – III ступенів с. Оглядів

Актуальність дослідження: Топоніми – жива історична пам'ять народу. Це своєрідна енциклопедія народознавства, людська пам'ять народу, де зафіксована історія заселення кожного села. Топоніміку називають мовою села, селища, містечка, міста, району, області, це своєрідний архів, літопис землі України. Назви поселень є надбанням народу, відображенням його історії, мови, ментальності, тому зв'язок населення з його минулим є закарбованим у тій чи іншій назві. Вивчення топонімів є надзвичайно важливим при дослідженні культури та історії українського народу. Топоніми не бувають випадковими, вони мають свою історію, в них віддзеркалюються культура народу, мальовничість природи, і найголовніше самі люди, які тут жили та залишили по собі вагомий історичний слід.

Мета дослідження: Заглянути у глибину віків і описати, проаналізувати, пояснити походження топонімів села Оглядів, виявити вагомі історичні факти, географічне розташування, що справили вплив на топонімічні назви досліджуваних об'єктів. Досліджуючи топоніми можна отримати важливу інформацію про минуле свого краю, його природні умови, господарську діяльність, етнічний склад населення, певні історичні події, тощо.

Результат дослідження: Важливими для нашого дослідження є слова видатного українського філософа Григорія Сковороди: «Пізнай свій край, себе, свій рід – і ти побачиш свій шлях у житті».

У кожному селі є окремі куточки, урочища, поля, що носять назви з прадавніх часів і по нині передаються ці топонімічні назви з покоління в покоління, тим самим лишаючи слід віковичної історії кожного села, міста і всієї України. Щоб не розкидатися думками про топоніміку Оглядова та суміжних сіл додаємо до цього карту – схему зі всіма легендами щодо місцевостей, бо ніякий опис не дасть певного уявлення про дані терени, як мапа (рис. 1).

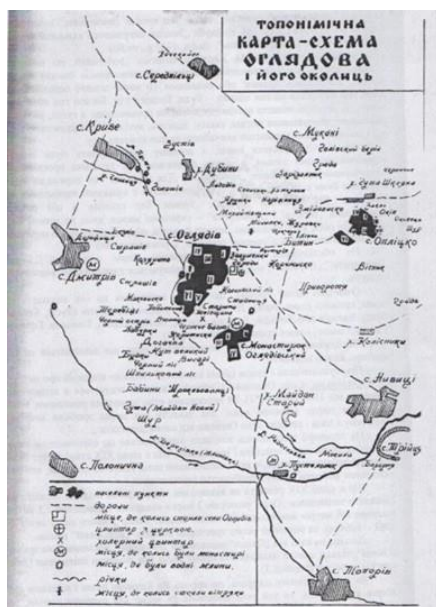


Рис. 1 Топонімічна карта – схема Оглядова і його околиць

(Дік І. Село Оглядів на Львівщині: На правах рукопису. Оглядів, 1968. 5 с.)

Топонімічні назви, що є на території села Оглядів та його околицях, в основному взяті із Йосифінської метрики та записані в 1973 році відомим краєзнавцем Радехівщини Іваном Діком від мешканця села Оглядів Степана Зарічанського. Отож, топографічно село поділене на дев'ять

частин. Загальноприйнятим для мешканців називати ці частини села не по вулицях, а власне топонімічно – керунки села.

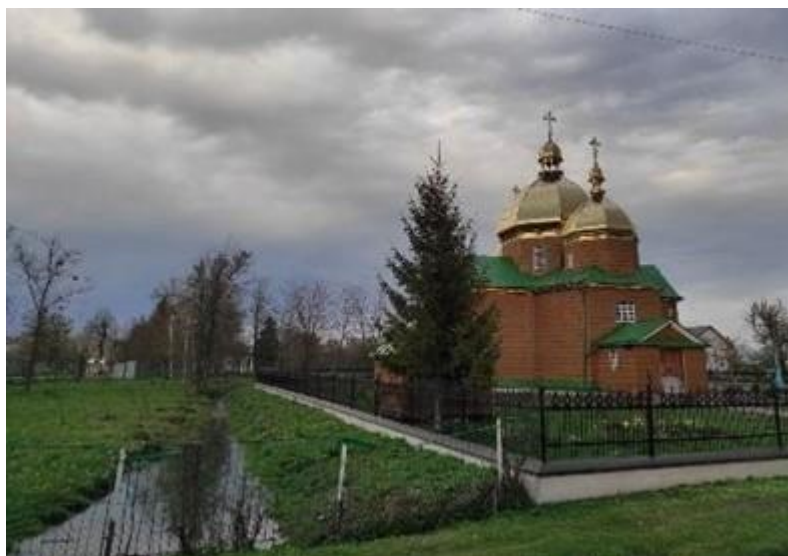
Керниця або Криниця – назва походить від джерела, з якого випливає річка Радоставка. Глибоке життєдайне джерельце б'є безперестанку з – під землі віками. Старожили передають відомості про існування джерела з покон віків. Вода в джерельці ніколи не замерзає. Керниця – місце благодаті та райський куточок нашого села. Прародичі і свідки нинішніх днів приписують священні властивості джерельній воді, вважаючи її цілющою. Тут завжди людно, не тільки оглядівці радо черпають воду з джерельця, а й з навколишніх сіл, навіть міст і столиці приїжджають посмакувати живильним ковточками води (рис. 2,3,4). Круглорічно на цілющому джерельці відбуваються хресні походи, освячується вода, люди моляться молебні.



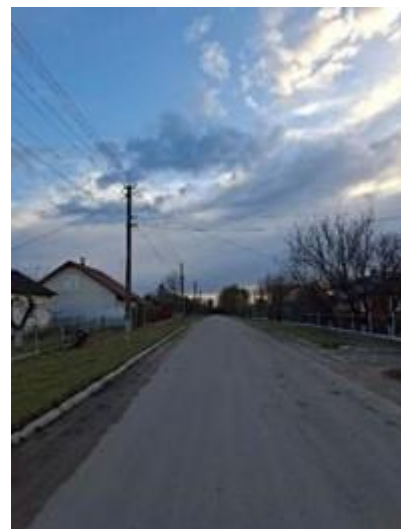
Рис. 2,3,4 Оглядівське джерельце.

В 2014 році були встановлені скульптури Господа Ісуса Христа, Івана Хрестителя та Пресвятої Богородиці. Доглядають за джерельцем сім'ї Шпот, Паньків і Давидко.
(світлини – *Паньків Василюни*)

Зарудки – частина села, що розкинулася від Керниці і тягнеться до центру села. З розвитком промислового виробництва та використання болотніх руд пов'язані цей топонім. В цій частині села знаходиться облюбована Господом сільська церковця Архистратига Михаїла (рис. 5,6,7).



**Рис. 5,6,7 Церква святого Архистратига Михаїла побудована 1802р.
(світлини – Паньків Васи́лини)**



**Рис. 8,9. Скульптура Архистратига Михаїла встановлена 2020р. і в'їзд у село Оглядів
(світлини – Шарко Тетяни і Паньків Васи́лини)**

Від церкви тягнеться вулиця, яка називалися колись Панська, тепер її називають Центральною. Нею колись можна було потрапити в Двір, де був панський будинок і господарські будівлі панського двору. Граф Адам Замоїський та Розалія з роду Граб'янків мешкали в селі Оглядіві і в спадок своїм дітям передавали землі оглядівські. Маєтки графа Замоїського красувалися садами, господарськими будівлями і величавими деревами, здебільшого це були дуби і каштани. Оглядів був центром адміністративно – господарської одиниці – ключа. До Оглядівського ключа входило півтора десятка маєтків – разом 9 тисяч моргів землі. З приходом радянської влади панський двір був зруйнований, а Панську вулицю перейменували в Центральною. Сьогодні скульптура Архистратига Михаїла стоїть на варті в'їзду в село (рис 8). Зараз ця вулиця вважається головною в селі, так як тут розміщені школа, сільська рада, будинок «Просвіти», бібліотека та інші адміністративні будівлі.

Від церкви дорога вела в епіцентр життя села. Наче павутинкою розкинулися вулички, а колись вулиць не було, люди умовно село ділили на кутки, які зберегли такі назви: Гілінці, Матерацьки, Павлунці. Дядії, Ковалі, Луцьки, Туранські, Березина, На горбку. В основному всі назви походять кутків від прізвищ і прізвиськ людей, які колись тут мешкали. А топонім «на горбку» вказує на те, що помешкання біля сільського ставку розташовані на горбку, топонім «Березина» походить від дерев, що росли тут.

По лівий бік від скульптури Архистратига Михаїла, розкинулися оселі переселенців із присілку Бабине, які під примусом покинули батьківські обійстя навесні 1951 року. Їхні будинки також є при в'їзді в село та по дорозі, що веде на Керницю. Присілок Бабине або Розалін мав 32 двори. Перша назва мабуть сягає в глибину віків. Баба – це древньослов'янська богиня. Другу назву цей присілок одержав від імені дочки Розаліни, власника села графа Янковського. Зараз на місці присілку виріс великий ліс, і сліду не лишилося з помешкань, радує око лише мальовничість (рис. 10,11) Від сучасного села урочище Бабине знаходиться за 3 кілометри. Колишня дорога, що вела до присілку Бабине з Оглядова перетинала і проходила через непрохідні місця Догачву, Чорний острів, а також Прокльованці (переїжджаючи це місце люди його проклинали, бо важко було пробиратися через болото до села. (рис. 12).



Рис. 10,11. Сучасний вигляд присілку Бабине. Рис.12 болотиста місцевість Догачви (світлина – Паньків Василяни, Головатого Володимира)

Ще одна частина села носить назву Піпаки або ще називають оглядівці цей керунок Сорок Голих (рис.13). За переказами тут в основному колись жили найбідніші мешканці села та багатодітні сім'ї, або як ще називали «сновигали голі» - легко одягнені. В сьогоднішня більш вживаним є Сорок–Голих. В цьому керунку Оглядова народився відомий письменник, педагог, доктор філософських наук Осип Васильович Турянський, автор відомого твору «По за межами болю» . З біографії Турянського відомо, що народився він у дуже бідній і багатодітній сім'ї. Зараз ця частина села має вулицю, яка носить назву Турянська, а ще односельці часто називають цей керунок Туранські, куточок є окраїною села, навколо знаходяться пасовиська, або як оглядівці дуже люблять казати пастівники (рис. 14,15). З цього керунку дорога веде до Чорного лісу, так як в ньому ростуть тільки вільхи, поряд із ним урочище Будки (рис 16). Із розповідей відомо, що тут колись в будах (шатрах) жили робітники, які займалися лісовими промислами. Тимчасові житла тут зводили також жителі села під час заготівлі сіна та різання торфу. Тішить, що ці топонімічні назви і нині побутовують в розмовній мові селян.



Рис. 13 куток Туранськи. Рис. 14, 15 пастівники.
(світлина – Креденса Богдана)



Рис. 16 Урочище Будки
(світлина – Паньків Василюни)

Під лісом розміщена частина села, що носить назву Погорілець. Саме слово вказує причину, адже колись тут згоріла частина осель. А неподалік від Погорільця жили колись тут наглядачі – гайдуки, так ця навколишня частина села називалась колись Гайдуки. На жаль цей топонім майже стерся в людській пам'яті і це не дивно, адже панщина скасована на наших теренах була у 1848 році.

Окремою сторінкою кожного села є топоніми урочищ, полів, пасовищ, лісів. Навколо Оглядова зафіксовано більше сімдесяти топонімів. «Городи» - в давнину тут було село Оглядів, про що свідчать уламки черепків, цегли, знарядь праці, тощо. «Михайлівщина або Попівщина» це топонім можна пояснити, як поле, котре належало до церкви Ахистратига Михаїла і в 1788 році згадується «городи Михайлівщина, ксьондзове поле». За селом бере свій початок струмок Оглядівка (рис.17), який на Догачві (непрохідні болота) впадає у річку Радоставку. У географічному словнику 1886р. зазначено, що Оглядів розташувався на лівобережжі річки Оглядівка (222м на рівнем моря), а на на правому березі знаходилися болотниста місцина – мочаристе пасовище Маківщина. В Йосифінській метриці 1788р. згадується, що на Оглядівці стояв водяний млин, зруйнований під час Першої світової війни. Зараз тут стоїть на пів зруйнований міст часів Другої світової війни (рис.18). Із Керниці через Оглядівку можна потрапити в ліс Страшів. Сьогодні від нього залишилася невеличка лісова площа, де можна посмакувати лісовими черешнями та суничками. За переказами тут «якийсь суд був і людей страхали». Слід відзначити те, що в давніх документах зустрічається назва Страш. Можливо, тут, у лісі, розміщалися сторожа (стража) на підступах до Лопатинського замку і слово «страж» з часом трансформувалося у «страш» і закріпилася ця назва за лісом. Між лісом і річкою Оглядівкою є територія, яку і до сьогодні називають Заболото або Козярина. Старожили пригадують, що на згаданій території був невеличкий фільварок. Тому друга назва, мабуть, походить від прізвиська Козяр, бо такого прізвища в старожитніх документах не значиться. Від Козярини недалеко синіють голубизною оглядівські озера. Район, де вони розташовані називають Стависька або Поботочна (рис.19).



Рис. 17 річка Оглядівка. Рис. 18 Міст часів Другої світової війни. Рис.19 Стависька (світлини – Паньків Василюк і Шарко Тетяни)

Недалеко від Оглядова, на сільському кладовищі у полі стоїть церковця Успіння Пресвятої Богородиці побудована у 1738 році на місці старенької церкви, яка пережила татарські набіги. В цій церковці є чудотворна ікона Пресвятої Богородиці. Потрібно зауважити, що оглядівці найбільше люблять приходити в цей куточок за селом, щоб залишити в молитві до Пресвятої Богородиці свої біди і турботи. Зараз ми так і кажемо: «Біжу в поле до Божої Матінки» (рис 20,21,22). Вважається, що село Оглядів саме з відси бере свій початок, власне тут археологами були знайдені артефакти побуту життя людей ще X століття.



Рис. 20,21,22. Церква Успіння Пресвятої Богородиці
(світлини – Паньків Василюни)

Не всі топоніми вдалося помістити в цю статтю, їх ще є чимало, та ми постаралися описати, дослідити найголовніші.

Висновки: Вивчення історії рідного краю, популяризація культурних, духовних цінностей, надбаних народом протягом століть – одне з найголовніших завдань кожного нового покоління. Як писав М. Рильський: «Хто не знає свого минулого, той не вартий свого майбутнього, хто не відає про славу своїх предків, той сам не вартий пошани». Цікавлячись історією свого краю ми тим самим формуємо генетичний код цілої української нації. Кожному з нас потрібно пам'ятати і цінувати заповіти предків, ми повинні задуматись про те, яку духовну естафету наше покоління передасть наступним, які духовні цінності ми збережемо і виплекаємо, щоб передати нащадкам. Істинне щастя в наших серцях, у любові до природи, до рідного краю, до своєї рідної колиски, домівки, до всього того, що робить людину багатого не матеріально, а духовно.

Список використаних джерел:

1. Дік І. Село Оглядів на Львівщині: На правах рукопису. – Оглядів, 1968. – С. 1 -5.
2. Дік І., Прус В. Розповідають топоніми. *Народна Справа*. Радехів, 1992. – № 106. – Від 29 вересня. – С. 2.
3. Дік І., Прус В. Розповідають топоніми. *Народна Справа*. Радехів, 1993. – № 74. – Від 4 серпня. – С. 3.
4. Дік І., Прус В. Топоніміка Оглядівщини. *Народна Справа*. Радехів, 1993. – № 76. – Від 26 серпня. – С.3.
5. Słownik geograficzny Królestwa Polskiego... - T. VII. – S. 412 – 413

ТОПОНІМИ МІСТА РУДКИ РУДКІВСЬКОЇ ТГ

Папіш Данило

11 клас, Ліцей імені Володимира Жеребного, м. Рудки

Ванівський Сергій Степанович,

вчитель географії Ліцею імені Володимира Жеребного м. Рудки

Актуальність дослідження: Рудки – місто в Самбірському районі, північно-східна частина якого прилягає до Львівського району. Місто є центром Рудківської ТГ і лежить на дорожньому сполученні Львів – Самбір, автошлясі Н-13. Через Рудки на південно-східній околиці проходить залізнична колія сполучення Львів – Сянки. Дана робота представляє собою географічно-краєзнавчу характеристику Рудок і може стати в нагоді місцевим жителям, краєзнавцям, учням і туристам. Матеріали можна використовувати для публікування в інтернеті, а також посилатися на них.

Мета дослідження: Акумуляція відомостей про топоніміку Рудківщини для їх подальшого використання у науково-просвітницьких цілях.

Результати дослідження: Місто Рудки, центр Рудківської ТГ, наповнене чималою кількістю різноманітних топонімів: гідронімів, дромонімів, дрімонімів, антропонімів, оронімів (табл. 1) – що роблять його вартим уваги дослідників і краєзнавців.

Таблиця 1

Топоніми м. Рудки Рудківської ОТГ

| Види топонімів | Приклади топонімів |
|----------------|-------------------------------|
| Гідроніми | Вишня, Вишенька |
| Дромоніми | Рейтарівська (Літарівська) |
| Дрімоніми | Журавник, Дуб'є, Джурджий Гай |
| Антропоніми | Брехова долина |
| Ороніми | Каліча гора, Могила, Могилки |

Укладено за: [7].

Одним із гідронімів Рудок є Вишня – ріка, що протікає через місто (рис. 1). Її довжина становить близько 80 км на території України (15 км в Польщі). Початок свій вона бере за 2 км на схід від Рудок, біля села Підгайчики, в одному зі ставів. Заходячи зі сходу, вона у Рудках повертає на північ й тече далі селом Вишня. Ширина річки у верхів'ї коливається від 2 до 6 км.



Рис 1. Річка Вишня, м. Рудки (світлина автора)

Ще один гідронім Рудок – ріка Вишенька (рис. 2). Довжина її становить біля 20 км. У Рудки вона приходить зі сходу, із села Вістовичі, і тут впадає у Вишню неподалік від траси. Вода у Вишеньці каламутна, течія повільна. В останні десятиліття річка сильно обміліла через ряд факторів, головним з яких є господарська діяльність населення.



Рис 2. Річка Вишенька, м. Рудки (світлина автора)

Серед топонімів Рудок є один досить цікавий дромонім. Це Рейтарівська (Літарівська) дорога (рис. 3). Починається вона за 12 км на схід, у селі Нижнє (Болозва), і є відгалуженням більш давнього торгового шляху – «Руська путь». В середині XVI ст. дорогу витоптала кіннота «сонних рейтарій» (королівських кінних сотень), що прибували у Рудки на нічліг (Рудки тоді були королівщиною і належали до Городоцького староства). Зараз дорогою користується в основному сільськогосподарська техніка, її значення як транспортного сполучення з другої пол. XX ст. втратило сенс.



Рис 3. Рейтарівська дорога, м. Рудки (світлина автора)

Журавник – ще один із топонімів Рудківщини (рис. 4). Собою він являє назву давнього лісу (дрімонім), що своїм північно-східним боком притулявся до південно-східної частини Рудок. Нині на території міста розташована одна його частина, що в 60-70 рр. XX ст. була організована у Рудківський дендрологічний парк. Площа парку – 59 га, серед його флори – 240 видів та форм дерев, чагарників, ліан.



Рис 4. Ліс Журавник, м. Рудки (світлина автора)

Одразу за Журавником, на окраїні сіл Колбаєвичі й Чайковичі, лежить наступний дрімонім Рудок – Дуб'є (рис. 5). У грамоті XIV ст. польського короля Казимира до одного зі своїх слуг ліс вперше згадується як «Бреховича дубіє». Сам Брехович, вочевидь, був в свою добу заможним землевласником. З часом в дрімоніма відпав посесив, й місцевість почала іменуватися просто «Дуб'є».

З іменем того ж Бреховича пов'язана назва однієї сіножаті «Брехової долини», на східній околиці Підгайчик. Поруч з нею знаходиться також співзвучна нива – «Брехова». Якщо першо згадка про «Бреховича», як вище було згадано, відноситься до XIV ст., то минути вже повинен був деякий час, щоб топонім закріпився за землею, власником котрої він був. Вірогідно, що це було ще княжі часи, а отже наведена група топонімів є однією із найдавніших на теренах Рудківщини.



Рис 5. Брехова долина, м. Рудки (світлина автора)

Залишилися довкола Рудок топоніми з часів також «Монголо-татарського лихоліття». В південній частині села Вишня на місці, де стоїть нині палац Фредрів-Шептицьких, пам'ять про відчайдушний опір, що чинився навалі чужинців, зберіг оронім «Каліча гора». Урочища, що мають як частину своєї назви прикметник «калічий» в тій чи іншій формі, на Галичині почали з'являтися саме після активізації грабіжницьких походів кримців. Місцеве населення чинило чужинцям відчайдушний опір, а урочища, де проходили бої, надовго закарбувалися у пам'яті вчиненими на них «каліцтвами». Не є винятком і «Каліча гора» неподалік від Рудок. За місцевими переказами, тіла загиблих опісля битви похоронили в одній великій братській могилі край дороги, недалеко від «гори». Нині про ці події свідчить встановлений на місці погребіння у часи Польської Республіки червоний кам'яний хрест.



Рис 6. Каліча гора, м. Рудки (світлина автора)

Ще одним топонімом татарської доби є лісиста місцевість на північний захід від Рудок, що носить назву «Джурджий Гай» (рис. 6). За припущенням В. Голинського, ім'я урочищу дали тоді, коли в ньому був стан волоських загонів, що разом з татарами брали участь в одному із чергових нашеств'я на Галичину. «Джурджу» міг бути, найімовірніше, ватажком даних загонів, коли вони йшли через Рудки.



Рис 7. Джурджий Гай, м. Рудки (світлина автора)

Висновки: Топоніміка міста Рудки та його околиць представлена топонімами монголо-татарського лихоліття, княжої доби і більш ранніх часів, котрі залишили свій слід у назвах гідронімів, дрімонімів, дромонімів, оронімів та антропонімів. Не всі з них піддаються однозначному поясненню в контексті виникнення та закріплення топонімів на певній території чи об'єктах, через брак історичних джерел, котрі б давали необхідну інформацію. Попри це, дослідження у даному напрямку не припиняють, тому маємо надію на нові потішні результати у майбутньому про особливості Рудок та навколишніх територій.

Список використаних джерел:

1. Децентралізація. Рудківська ТГ. URL: <https://decentralization.ua/locality/35593>
2. Вікіпедія. Вишня. URL: Вишня (притока Сяну) — Вікіпедія
3. Вікіпедія. Вишенька. URL: Вишенька (притока Вишні) — Вікіпедія
4. Вікіпедія. Рудківський дендропарк. URL: Рудківський дендропарк — Вікіпедія
5. Грамоти XIV ст. Київ: Наукова думка, 1974. С. 11-12, 27. / за ред. Русанівського В. М., Пещак М. М.
6. Історія міст і сіл УРСР. Львівська область. К. 1968. С. 660. / за ред. Маланчука В. Ю., Гнидюка М. Я., Дудикевича Б. К. та ін.
7. *Голинський В.* Рудки. Дрогобич: Коло, 2010. С. 9-19.
8. *Голинський В.* Історія села Підгайчики. Львів: Просвіта, 2002. С. 17-20, 27-30.
9. Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich. Warszawa: Druk "Wieku", 1888. T. IX. С. 915-919.

ГОДОНІМИ МІСТА СОКАЛЯ СОКАЛЬСЬКОЇ ТГ

Бачинська Іванна,

9 клас, Сокальський ліцей №3, м. Сокаль

КЗ «Сокальська Мала академія наук учнівської молоді імені Ігоря Богачевського»

Багрій Мирослава Степанівна,

вчитель української мови та літератури

КЗ «Сокальська Мала академія наук учнівської молоді імені Ігоря Богачевського»

Актуальність дослідження: Вулиці – маркери міста. Вони виникли із появою перших міст. Дослідження цих лінійних об'єктів дасть змогу відтворити факти з історії народу, отримати

інформацію про природні умови, господарську діяльність, етнічний склад населення певного регіону. Тому вивчення годонімів не втрачає своєї актуальності. Годоніми стали основним аспектом ідеології України, бо вони допомагають ідентифікувати народ як націю.

Мета дослідження: провести аналіз годонімів міста Сокаля.

Результати дослідження: Перші згадки про місто Сокаль були в XI ст., а під сучасною назвою у 1377 році. У 1424 році Сокаль отримав магдебурзьке право. Вільне місто королівське з 1891 зараховане до 300 великих міст в Галичині [2]. Ці події теж вплинули на формування годонімів міста.

Основою дослідження стали такі матеріали: історична мапа 1925 року, збірник- додток «Вулицями міста Сокаля» до науково-дослідницької роботи «Аналіз трансформації символічного простору міста Сокаля крізь призму (пере)найменувань вулиць» (2023 року) Войтович Мирослави; книга реєстрації населення міста Сокаля із церковного архіву Катедрального собору святих Первоверховних апостолів Петра і Павла[3, 5]. За зазначеними джерелами зафіксовано найменування вулиць 1889-2024 рр. Ці матеріали дали змогу визначити годоніми за хронологічними зрізами. Перший зріз визначили за картою 1925 року: зафіксовано 67 годонімів і агоронім (площа Пропінацій). У другому зрізі зафіксовано 77 найменувань вулиць від 1945 до 1990 років та третій зріз від 1990 року по 2024 рік – 157 годонімів. Місто Сокаль впродовж 200 років розбудовувалося, розвивалося, адже кожен хронологічний зріз показав нам збільшення кількості вулиць.

У ході дослідження встановлено, що основними факторами впливу на формування годонімного простору міста Сокаля є: історичний розвиток, суспільно-політичні процеси, культурний, релігійний, географічний і етнографічний.

Історія найменувань вулиць міста Сокаля бере свій початок із закладин самого міста. Про забудову міста дізналися із наукової розвідки Броніслава Сокальського «Повіт Сокальський з погляду географічного, етнографічного, історичного та економічного» 1899 року [4]. Забудова міста проходить по правій стороні. Місцевість рівнинна, однорідна. Частина міста розташована на лівому березі і з'єднана вона поромом, називається «Забужже». Основна частина міста розташована на правому березі річки Західний Буг. Місто поділено на п'ять частин (рис.1).



Рис.1. План міста Сокаля 1939 рік
(з архіву родини Караван з м. Сокаля)

У південній частині з виглядом на схід «Кольонія» або «Вулиця Нова», а далі на південь «Дерешівка» і «Бабинець», який тягнеться на 4 км і дотикається до села Поториці. Північна сторона «Караванівка» (передмістя), а далі на схід вулиця Свитазівська (в народі Згнила вулиця

), в середині вулиця Тартаківська, на якій надносяться будинки більш оздоблені, а навіть кілька будинків змурованих під бляхою, побудованих за останній період. Головна вулиця Сокаля – вулиця Львівська, що тягнеться з півдня на північ 3 км. На північному заході частина міста під назвою «Зарванці» [3]. У 1830 році на Бузі були купальні, і шляхта з Галичини приїздила на відпочинок. Так була заснована Шляхетська вулиця, яка тягнулася вздовж Бугу [2]. Частина міста Бабінець, яка потім стала вулицею, розпочалася від села Бабінець, яке влада міста Сокаля купила у 1841 р. З переказів корінних мешканців міста дізналися етимологію найменувань його частин та вулиць. Частина міста Караванівка – це частина поля місцевих господарів. Частина міста Караванівка, а згодом і вулиця, розміщувалась на полі Караванів. Василь Караван мав достатньо поля, щоб збудувати будинки для своєї родини і ще й продати містянам. Село Бабінець теж вплинуло на назву вулиці, але ще й те, що у цій частині міста були збудовані будинки для інвалідів та для престарілих людей, як в народі називали «для баб». Через Дерешівку проходила дерешувата дорога [2, 4]. За словником Бориса Грінченка «дереш – дорога із нерівною поверхнею». Вулиця Українська стала місцем компактного проживання українців. Найстарішими вулицями були 4 вулиці, які власне і з'єднували ці згадані частини міста: Львівська (Бабінець, Костюшки, Адольфа Гітлера, Леніна, Шептицького); вул. Караванівка (Шашкевича, Щорса); Яворницького (Свитазівська), Шевченка (не перейменовувалась). У книзі реєстрації населення міста Сокаля із церковного архіву Катедрального собору святих Первоверховних апостолів Петра і Павла записані мешканці за частинами міста та по вулицях. Книгу вели польською мовою, а з 1920 року – українською. Реєстрували у цій книзі мешканців, народжених у період з 1856 по 1932 рік [5]. У метричній книзі зазначаються чотири частини міста, які датуються 30-ми роками ХХ ст.: Дерешівка, Бабінець, Караванівка, Кольонія, Зарванці (перші старі поселення містян Сокаля) [2]. За два роки 1955- 1956 появилися нові вулиці: Червоноармійська, Некрасова, Пушкіна, Комсомольська, Піонерська, Ленінградська, Нова, Шахтарська [2]. Сучасний період, період незалежності, повернув урбанонімному простору міста Сокаля свою самобутність: появилися нові вулиці у новобудовах, назви яких відображають релігійне світобачення – вул. Святого Володимира, вул. Святих Петра і Павла, вул. Святого Миколая; нові годоніми, власні назви яких вшановують пам'ять новітніх героїв.

Ідентифікація кожного географічного об'єкта у населеному пункті здійснюється шляхом номінації. Для визначення характерних ознак будь-яких одиниць, зокрема годонімів міста Сокаля, важливим є класифікація. Саме вона дасть змогу зрозуміти особливості урбанонімного простору міста. Застосували класифікацію, враховуючи мотиваційний критерій, і поділили годоніми на: меморіальні годоніми, назви-характеристики, назви- вшанування, асоціативні назви [1]. Метою меморіальних годонімів – закріпити у суспільній пам'яті антропонім, апелятив (подію) певного періоду історії держави чи регіону. Асоціативні годоніми – це ті назви, які викликають певні емоції, образи або ж відображають аспект життя міста. Як зазначає Андрощук К.М., вони «створюють асоціації між конкретними локаціями та їхніми атрибутами, що сприяє легшому сприйняттю та орієнтації в міському просторі» [1]. Назви-характеристики – це оніми, що називають вулицю за якоюсь визначною ознакою цього лінійного об'єкта: форма, колір, розмір, напрямок чи характеристика його зв'язку з іншими об'єктами міського простору. В онімному просторі міста Сокаля – вул. Чорна, вул. Світанкова, вул. Тиха, вул. Садова, вул. Ружанна, вул. Волошкава. «Назви-вшанування», їх ще називають «довільні» [1], коли немає свіднесеності із якимись об'єктами простору міста, а тільки вшановуються такі назви: географічні, назви професій, соціальних та етнічних груп. Наприклад, це такі вулиці міста Сокаля: вул. Вузька, вул. Львівська, вул. Чорна, вул. Конотопська, вул. Тартаківська, вул. Коротка, вул. Тиха Серед онімного простору назви-характеристики Сокаля – вул. Кравецька, вул. Турецька, вул. Шляхетська, вул. Ніжинська, вул. Ленінградська, вул. Шахтарська.

У ході дослідження визначили особливості годонімів міста Сокаля кожного хронологічного зрізу, використавши класифікацію за мотиваційним критерієм.

У I хронологічному зрізі зафіксовано 67 годонімів. Меморіальні складають 58% від загальної кількості годонімів. До них належать годоніми, назви яких походять від власних імен українських письменників: Івана Франка, Шашкевича. Також для цього зрізу характерні

годоніми, назви яких походять від власних імен історичних та громадських діячів Польщі, складають 32 одиниці, 6 онімів – від власних імен діячів локального значення. Із асоціативним значенням у цьому зрізі 9% онімів: вул. Рицарська, вул. Чорна, вул. Зелена, вул. Сонячна, вул. Ружанна, вул. Волошкава, вул. Липова. Назви-характеристики – 18%, це такі вулиці: Вузька, Середня, Коротка, Глибока, Завротня, Долішня, Конотопська (дорога до села Конотопи), Лазенна, Надбужна, Божніча (біля мурів монастиря), Обоклазні, Кляшторна, Дерешівка (проходив дерешуватий шлях, дереш – дорога із нерівною поверхнею за словником Бориса Грінченка [15]). «Назви-вшанування» складають 12%: вулиці Пекарська, Кравецька, Бабінець, Шляхецька. Провівши аналіз годонімів цього хронологічного зрізу, визначили: а) ландшафт міста (рівнинна відкрита місцевість над річкою Буг із посадженими липами з невеличкими ярками – вул. Глибока, вул. Надбужна, вул. Липова); б) етнічні групи, які проживали у цей період – поляки, українці; в) рід занять, професії – кравці, пекарі, займалися торгівлею; географічне розташування – дорога у напрямку до Львова, до села Свитазів Сокальського регіону; г) релігійність громади міста – вул. Божніча, Св. Яна, Св. Миколая; мають орієнтувальне значення (Обоклазні, Кляшторна).

Другий хронологічний зріз охоплює радянський період до 1990 року. Меморіальні складають 65 онімів (58%), з них вшанування осіб локального значення – один онім (Братів Шамборів (місцеві комуністи), Нестерова, Лопатіна (прикордонна застава із таким керівником у 1941 році), а 63 оніми – назви діячів і «героїв» радянського періоду: Олега Кошового, Матросова, Клари Цеткін, Пустельникова, Дзержинського, Кірова. Тільки три годоніми, які походять від власних імен українських діячів: Шевченка, Лесі Українки, Івана Франка. Немає глорифікаційних назв регіональних діячів. Назви-характеристики (11%): Лісова, Лугова, Садова, Степова, Польова, Замкова, Млинова, Над Бугом, Торгова, Прорізна, Верхня Замкова і Замкова Горішня. Назви-вшанування (9%): Піонерська, Шахтарська (із відкриттям шахт появилася ця професія у місті), Ніжинська, Ленінградська, Хіміків (із функціонуванням заводу хімічного волокна), Геологів, Проектантів, Технічна, Московська, радянська. Асоціативні назви складають 5%: вул. Світанкова, вул. Тиха, вул. Затишна, вул. Зелена, вул. Сонячна, вул. Волошкава, вул. Вишнева. Класифікація за мотиваційним критерієм допомогла визначити особливості розвитку міста у радянський період. Для цього періоду характерна трансформація годонімів, яка проходить під впливом радянського способу життя. Переважають меморіальні годоніми у цьому періоді – це власні назви радянських діячів. Тільки одна вулиця (Набережна) визначає розташування міста. Одна вулиця (Соколина) визначає тваринний світ місцевості, так як в урочищі над Зах. Бугом водилося чимало соколів. Тільки три годоніми-назви-характеристики визначають рід занять і професію мешканців міста: вул. Хіміків, вул. Шахтарська, вул. Прикордонників. Залишилася одна вулиця (Замкова), яка нагадує про існування замку.

Третій хронологічний зріз охоплює період від 1990 року і до 2024 року. У ході дослідження зафіксували 158 годонімів цього зрізу. Меморіальні годоніми становлять 93%. Для увіковічення діячів регіонального значення номінували 23 вулиці: Богачевського І. (професор Ігор-Орест Данилович Богачевський, американський вчений та ракетно-космічний конструктор, уродженець міста Сокаля), Осипа Лещука (священник), Дмитра Штикала (журналіст та діяч ОУН народився у Сокалі) та годоніми, назви яких походять від власних імен новітніх героїв російсько-української війни. Назви-характеристики (11%): вул. Замкова, вул. Над Бугом, вул. Набережна, вул. Замкова-верхня і Замкова-нижня, вул. Львівська (напрямок дороги до Львова), Тартаківська (вказує на напрямок дороги до населеного пункту Тартаків). Назви асоціативні (2%): вул. Волошкава, вул. Затишна, вул. Зелена. Назви-вшанування (2%): вулиця Союзу Українок, вулиця Героїв УПА (на честь Української повстанської армії, що діяла з 1942 по 1950 - і роки на території цього регіону), вулиця святих апостолів Петра і Павла (вшанування споруди Катедрального собору святих Первоверховних апостолів Петра і Павла у Сокалі). У третьому хронологічному зрізі переважають меморіальні годоніми, але більше назв походить від власних назв діячів локального значення. Повернулися годоніми, назви яких вказують на напрямок дороги до населених пунктів (до міста Львова, до села Тартаків Сокальської територіальної громади). Залишилася незмінною вулиця, що вказує на розташування міста: Над Бугом. Визначили що найбільше наповнюваною

групою є меморіальна у всіх трьох зрізах, а у 3-му поглинула усі групи. Назви-характеристики найбільше представлена у 1-му зрізі, так як мали орієнтувальне значення, бо характеризували ландшафт вулиці, її колір, форму, напрям. Назви-вшанування присутні у трьох зрізах і характеризують вшанування тих професій та рід занять, які властиві для міста (рис. 2).

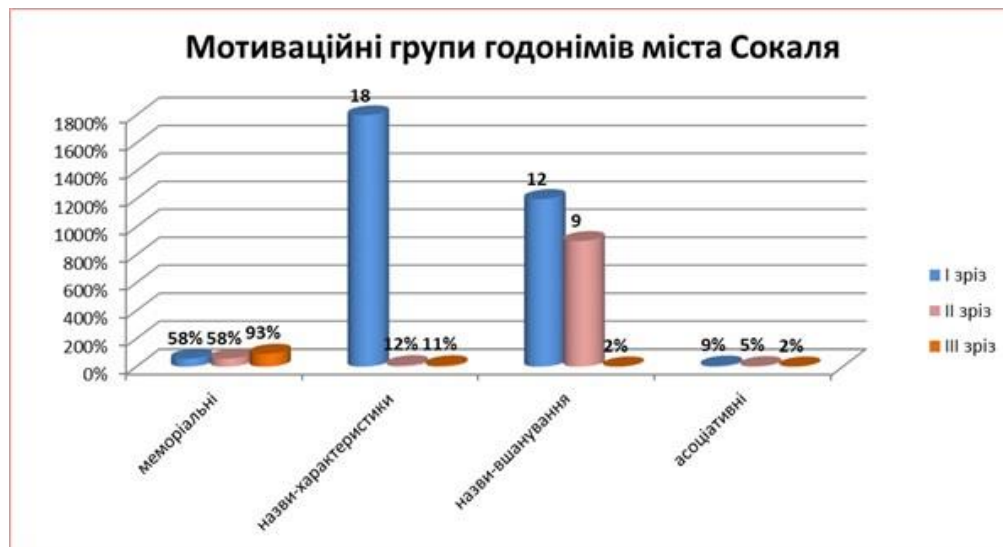


Рис. 2. Порівняльна діаграма мотиваційних груп міста Сокаля (виконана автором)

Висновки: Аналізуючи годоніми міста Сокаля, отримали таку інформацію про місто: рід занять та професії міста (пекар, кравець, хімік, прикордонник, шахтар); етнічні групи, що переважали у місті (українці, поляки); релігійність громади; культуру; розташування – над Бугом, межує із населеними пунктами села Тартаків, Свитазів, Конотопи; тваринний та рослинний світ місцевості, на якій розташоване місто (соколи, волошки, липи); про ландшафт – рівнинна місцевість із невеликими ярами.

Наукова розвідка про годоніми міста Сокаля ще раз підтвердила, що основними факторами впливу на формування годонімного простору міста Сокаля є такі чинники: історичний розвиток, суспільно-політичні процеси, культурний, релігійний, географічний і етнографічний. Дослідження годонімів дає нам інформацію про розвиток міста, про його географію, історію.

Список використаних джерел:

1. Андрощук К. М. Трансформація урбанонімного простору Вінниці: від радянської спадщини до сучасних тенденцій / Розвиток та удосконалення сучасних напрямів трансформації суспільних відносин: кол. моногр. Харків: СГ НТМ «Новий курс», 2024. 156 с.
2. Вашиків І. Сокаль і Прибужжя (1377—2000): Історико-краєзнавчий нарис. Львів, 2000. 267 с.
3. Карта 1925 року URL:<https://polona.pl/item-view/0d274d96-fbe3-4bee-921f-dbea236f45d3?page=0> (дата звернення 10.11.2024)
4. Sokalski Bronisław. Powiat sokalski pod względem geograficznym, etnograficznym, historycznym i ekonomicznym / Bronisław Sokalski. Lwów : Drukarnia Ludowa, 1899. XVI, 496 s.

Із неопублікованих джерел:

5. Архівні матеріали церковної книги реєстрації мешканців міста Сокаля з 1856 по 1932 рік із церковного архіву Катедрального собору святих Первоверховних апостолів Петра і Павла.

МІСЦЕВІ ЛЕГЕНДИ ТА ПЕРЕКАЗИ У ТОПОНІМІЦІ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ СОКАЛЬСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Нідзельська Діана,

9 клас, Жвирківська ЗШ І-ІІІ ступенів,

КЗ «Сокальська Мала академія наук учнівської молоді імені Ігоря Богачевського»

Мусій Світлана Степанівна,

вчитель історії КЗ «Сокальська Мала академія наук учнівської молоді імені Ігоря Богачевського»

Актуальність дослідження: вивчення власних географічних назв сприяє висвітленню важливих явищ історії народу та його мови, забезпечить ширше використання даних топоніміки в навчально-виховній роботі, подасть практичну допомогу в роботі державних органів та організацій по картографуванню, у топографічній роботі, прискорить підготовку по виданню топонімічних словників, довідників, атласів тощо. Вони відображають різні сторони духовного життя місцевого населення, розкривають топонімічні таємниці, розповідають про трагічні сторінки історії нашої малої Батьківщини.

Оскільки Сокальська міська територіальна громада утворена внаслідок адміністративно-територіальної реформи 17 липня 2020 р., то досліджень саме в таких межах ще не проводилося. Громада об'єднує 60 населених пунктів, з них: 1 місто (Сокаль), 1 селище (Жвирка), 58 сіл.

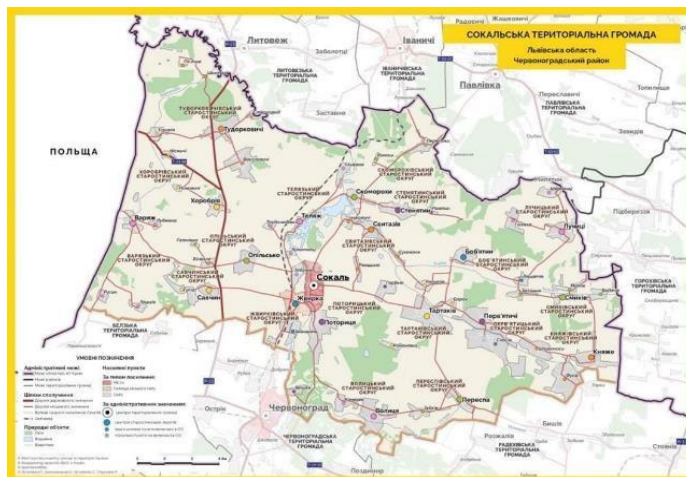


Рис. 1. Карта Сокальської територіальної громади

В умовах сьогоденних суспільно-політичних подій в Україні особливої актуальності набуває таке поняття, як історична пам'ять. Загально відомо, що носій національної ідентичності сприймає своє життя як продовження історичного ланцюга своєї нації [1].

Мета роботи: на прикладі народних переказів дослідити генезу назв населених пунктів рідного краю – Сокальщини, історію їх виникнення, функціонування та змін, зумовлених сукупністю соціально-політичних, природно-географічних і соціально-культурних процесів та чинників.

Результати роботи. Дослідження показують, що саме перекази відзначаються більшою достовірністю та документальністю змісту і є виявом історичної пам'яті народу. Перекази відштовхуються від конкретного життєвого факту, подій; у них фантастичний, надприродний елемент відсутній, минуле переповідається правдиво; роль вигадки, домислу незначна; завжди про такий випадок є підстава сказати: «це справді так було» або «могло бути».

Першооснова багатьох переказів – свідчення та спогади очевидців або учасників подій. Ці розповіді усно переходили з покоління в покоління, набирали емоційного забарвлення, шліфувалися. Перекази відображають життєві факти, явища й події, інформація про які передається не очевидцями, а шляхом переповідання почутого.

При систематизації й класифікації топонімічних легенд та переказів ми враховували не

тільки пов'язаність з певною історичною подією або особою, а й інші чинники, які розкривають походження того чи іншого етноніма. Уважне вивчення текстів топонімічних легенд і переказів робить їх вивчення умовним.

Внаслідок адміністративно-територіальної реформи в Україні 17 липня 2020 року утворено Сокальську міську територіальну громаду, у складі якої такі старостинські округи:

Жвирківський (сmt. Жвирка та с.Завишень), Боб'ятинський (Боб'ятин, Лещатів), Варяжський (Варяж, Лешків, Лубнівка, Русин), Волицький (с.Волиця, Комарів), Княжівський (с.Княже, Фусів, Шпиколоси), Лучицький (с.Лучиці, Шарпанці, Ганівка), Опільський (с.Опільсько, Бояничі, Гатківка, Забужжя, Конотопи), Перев'ятицький (с.Перев'ятичі, Спасів), Переспівський (с.Переспа, Зубків), Поторицький (с.Поториця, Велике, Горбків), Савчинський (с.Савчин, Гута), Свитазівський (с.Свитазів, Ільковичі, Равщина, Суховоля), Скоморохівський (с.Скоморохи, Перетоки, Ромош), Смиківський (с.Смиків, Бодячів, Залижня, Матів), Стенятинський (с.Стенятин, Роятин), Тартаківський (с.Тартаків, Копитів, Романівка, Борок), Телязький (с.Теляж, Трудолюбівка, Ульвівок), Тудорковицький (с.Тудорковичі, Войславичі, Пісочне, Старгород), Хоробрівський (с.Хоробрів, Ниневичі, Нісмичі, Угринів). Адміністративний центр громади – древнє місто Сокаль (1377), чия історія оповита численними легендами.

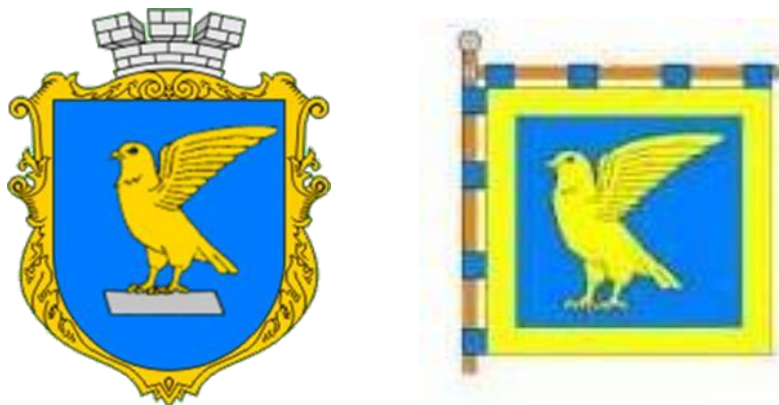


Рис. 2. Герб і прапор Сокальської ТГ

В ході дослідження нами було опитано близько 140 респондентів, які ознайомили нас з основними усними топонімічними переказами Сокальщини. Більшість топонімічних переказів знайшли своє відображення і історико-краєзнавчих дослідженнях Сокальського краю, але деякі з переказів були почуті нами вперше.

Зокрема, нам вдалося дослідити три версії походження назви міста Сокаль (від назви птаха сокола, від імені половецького князя Сокала, від слова «кухня, харчевня») [1; 2; 3; 7; 8].

Борок (до 2019 р. – Бірки). За переказами назва походить від слова «бір», бо навколо ріс густий дубовий ліс.

Боб'ятин. За однією з легенд село постало від назви жителя на ім'я Боб, який огородив своє обійстя тином. Інша легенда гласить, що такого чоловічого імені не існувало бо для наших предків воно було немилозвучним. Скоріше за все це було ім'я Бобр, Бобир, Бобер. Здрібніла форма цього імені була Бобрята. На якомусь етапі наступила редукція звука «Р» і двір Бобрятин став двором Боб'ятин.

Бодячів. Щодо назви існує дві версії. Перша розповідає про те, що село назване на честь Богдана. За переказом Богдан Хмельницький проходив із своїм військом через село і пив воду в одному з колодязів (це було під час визвольного походу на Львів). За іншим переказом назва села походить від слова «будяки» (народна назва бур'яна - «осот рожевий»).

Бояничі. Ймовірно, що назва села пов'язана з легендою про співця Бояна, який нібито, подорожуючи зі своїм князем Володимиром Великим на початку XI ст. землями руськими, вподобав собі пагорби зелені неподалік міста Володимирова і попросив дозволу тут зупинитись для перепочинку. Відтоді ще довго цю місцевість називали «Бояновою». Можливо, ім'я Бояна лягло в основу назви села.

Варяж. Не існує на сьогодні єдиної точної версії походження назви села, але є дві гіпотези. Згідно з першою, у хроніці костелу є повідомлення, що назва села походить від варягів, які були в цій місцевості ще у X столітті. В другій йдеться про те, що у 1150-1230 роках галицькі князі воювали з Угорщиною. Полонені угорці заснували тут невелике містечко, первісною назвою якого було Варос, яке згодом видозмінилось і постало у звичній для нас формі – Варяж.

Велике. Село було важливим сільськогосподарським (родючі ґрунти) та ремісничим (деревообробний промисел) центром.

Войславичі. Назва села походить від імені купця Войсла.

Волиця (Комарева). Перші поселення тут з'явилися в лісі. Заснували їх утікачі. Першим побудувався чоловік на прізвисько Комар. На схід від своєї оселі він прорубав просіку, коло якої ставили хати й інші втікачі. Від цього прізвиська, ймовірно, й походить назва села Комарів, відображена в топонімі «Волиця-Комарева». Дуже ймовірно, що Волицю засновано після Люблінської унії 1569 року, коли селяни, рятуючись від закабалення і від нападів татар (особливо від навали 1575 року), утікали в малодоступні ліси й жили там невеликими групами — на волі. Від того й пішла назва «Волиця». Через Волицю протікає річка Білий Стік, права притока Західного Бугу.

Ганівка. Наприкінці XVIII ст. вільні поляки закупаючи землі і згодом виникло польське поселення Ганувка (на честь дружини графа Еразма Коморовського Анни). Пізніше на території поселялись українці і тоді село перейменували на Ганівка.

Гатківка. Назва навряд чи має щось спільне з гаткою, греблею. Більш вірогідно, що вона походить від біблійного імені Гат, яке ввійшло в християнський іменослов. Сини Гата, які проживали в цій місцевості, і звалися Гатовичі. Через непривабливість ім'я не затрималось в мові, але залишилось в топоніміці. Землі тут вважались найурожайнішими.

Горбків. Назва села походить від слова горби, на яких розташоване село, свого часу на них побудували своє житло перші мешканці.

Гута. Назва Гута вказує на те, що в цьому місці або поруч існувало гутне виробництво – ймовірно, склоробне або металургійне.

Жвирка. Назва селища походить від імені польського пілота Францішека Жвірко, який 11 вересня 1932 р. загинув під час здійснення міжнародного перельоту Варшава-Прага на літаку РВД [9].

Забужжя – це старий центр Сокаля До початку XVI ст. Забужжя було найдавнішою частиною Сокаля. Після спустошливих татарських набігів, після пожежі 1519 року, центр Сокаля перемістився на правий берег Західного Бугу, а Забужжя, яке називали ще Оболонню, залишилось його сільськогосподарською окраїною [4]. Саме річці завдячує Забужжя своєю назвою, бо знаходиться «за Бугом».

Завишень. Існує дві версії походження назви села Завишень: 1) назва походить від невеликої річки Вишнівка, лівої притоки р. Західний Буг, що протікає на території поселення; 2) що в часи Київської та Галицької Русі село знаходилося за густими вишневими садами, «за вишнями», і їх доглядав спеціально для цього призначений садівник. У письмових джерелах до середини XX ст. згадується як назва Завишень, так і Завишня [1].

Залижня. Назва походить від річки, на якій розкинулася село, – Залижанка. Село Залижня має також іншу назву – Ляшки (до 1940 р.).

Зубків. Про походження села Зубків існує легенда, що навкруг села ріс очерет, схожий на зуб, де жителі села ховалися від татарського війська, яке робило постійні напади на село. Друга версія – назва села походить від слова «зуби». За однією з легенд на території села жив лікар, що вмів добре лікувати зуби. З всієї округи люди приходили до нього за допомогою. За іншою версією більш ймовірно, що етимологію села треба шукати в слові зубри. В XV столітті довкола села були непрохідні ліси, де водилися великі стада зубрів. Можливо перші люди, які поселилися на березі тихоплинної річки у середині XV століття дали назву своєму поселенню за наявністю цих тварин.

Ільковичі. Існує дві версії, щодо походження назви села. За переказами, перша назва села походить від імені Ілько, чоловіка, який заснував село. У давнину у с.Скоморохи був заможний

чоловік, який мав сина Ілька. Посварившись із сином, він віддав йому частину володінь за річкою. Ілько заснував там поселення. Друга версія: неподалік від Липової вулиці знаходився невеликий хутірець, що називався Липовець, в якому налічувалося 28 хат. Страшна хвороба, чума скосила майже все село і серед усіх вижив один чоловік, звали якого Ілько. Він переселився туди, де зараз розташоване село, і з того часу воно стало носити назву «Ільковичі». Назва села походить від антропоніма Ілля, а вірніше від його варіанта Ілько. Суфікс -ович(і) надає топоніму відтінок патронімічності і вказує на належність до родича- патрона. Спочатку назва Ільковичі позначала людей, які проживали на спільній території, нащадків Ілька, а пізніше поширилася і на саме поселення.

Княже. Згідно переказів назва села походить від того, що перший землевласник мав титул князя (до того село нібито називалося Голопупщина). За іншими переказами, через село проїжджала і робила зупинку княгиня.

Конотопи. Назва села пов'язана ще з тими часами, коли поблизу села були непрохідні лугові багнища, трясовини, які були дуже небезпечні. Існують перекази про те, як мандрівники, не знаючи місцевості, «своїх коней потопили». В окремих джерелах село зустрічається під назвою «Конотопа».

Копитів. Оповіді старожилів, усні перекази дають декілька версій щодо виникнення села:

1) Поселення раніше було розташоване між Копитівським і Борокським лісами, ця місцевість і до сьогодні називається «Перша шия». Поселення мало тоді назву «копитко», тому що жив там швець на прізвище Копитко;

2) На село напали татари і вигубили багато людей, особливо чоловіків. Закатованих людей поховали за селом і висипали велику могилу, поставили хрест, це поле і до сьогодні носить назву «Могила». Кругом села було багато слідів від кінських копит, і від цього пішла назва села.

Лешків. Засновником Лешкова був якийсь шляхтич, якому польський король надав за послуги земельний наділ.

Лещатів. Назва пов'язана з місцевістю, яка за формою та розташуванням нагадувала затиснутий простір між річками, пагорбами та іншими природними утвореннями. За іншою версією – від слова «лещ» (староукраїнське «ліщина», тобто ліщина, горіхові зарості), оскільки місцевість була багата на ліщину.

Лубнівка. Назва села найімовірніше походить від слова «луб», що означає внутрішній шар кори дерева, який використовували для виготовлення різноманітних господарських виробів. **Лучиці.** Перша назва села була – Буява. Сама назва походить від слова «бойові». Це на честь мешканців, які по-геройськи захищали своє село. Буява весь час розросталася і новоприбулим довелося будувати свої будівлі по другий бік болота, так виникли хутори Тісторона (по тій стороні) та Майсторонка (мала сторона), утворилося ще одне поселення Кабанівка, де жив пан Кабанов. За часів Австро-Угорщини цих чотири поселення вирішили об'єднатися - «злучилися». Звідси і походить назва – Лучиці.

Матів. Є різні версії про його походження. Одна з них – походження назви села від слова «мати». За переказом у селі жила мати, яка мала четверо дітей – синів, що всі загинули на полі бою.

Ниновичі. За давніми переказами колись село називалось Млиновичі, бо на річці стояв млин і користувалися ним жителі багатьох навколишніх сіл. Татарські нападники спалили село, знищили все дотла, згоріла і дерев'яна будівля млина. Пізніше доля занесла сюди чоловіка на ім'я Нин, в якого було багато синів, і відбудували вони село, тільки називати стали його вже Ниновичами.

Нісмичі. Топонім вказує на родовий зв'язок (від прізвища першого поселенця Нісмича).

Опільсько. Назва села має декілька тлумачень. Одні дослідники твердять, що слово «опіл'є» (похідне від нього «Опільсько») походить від древньої назви однієї з форм слов'янського суспільного ладу і означало об'єднання кількох родів. Інші дослідники твердять, що «опілля» – це «хвилясті, рівнинні, збезліснені ділянки з родючими ґрунтами».

Перв'ятичі. Про походження назви села Перв'ятичі існує переказ. За ним перші поселенці села Перв'ятичі походять із східнослов'янських племен в'ятичі, від слів «перші» «в'ятичі» утворилась назва «Перв'ятичі».

Переспа. Про походження назви села Переспа існує дві легенди. Перша з них про те, що нібито після того, як по наших землях прокотилася татарська навала, територія на якій ми живемо на деякий час опустіла. Та незадовго на ті вже вжиті місця, поверталися русини наші предки, яких в дорозі захопила ніч і які на березі невідомої досі річки, слідом якої є торфовище, зупинились, щоб переспати, залишаючись тут назавжди. Друга версія про те, що наші країни в сиву давнину пересипали цю річку, побудувавши переправу. Тому якраз від слів «переспати» чи «пересипати» походить назва села.

Перетоки (давня назва – Барані Перетоки). Є дві гіпотези щодо походження назви села:

- 1) заболочена місцевість, де протікали потічки - перетоки;
- 2) Перетока – вівця з відгодівельної групи. У давнину тут було багато пасовищ, де випасали овець, баранів.

Пісочне. Первісна його назва «Піски», а згодом - «Пісочне». Така назва закріпилась до сьогоднішніх днів, бо протягом кількох сотень років річка Західний Буг не раз змінювала своє русло, заповнюючи все навкруги піском, мулом.

Поториця. Село під назвою «Потаржича» вперше згадується в історичних документах 1492 року. Це був період, коли Сокалю, як торгівельному центру, було надано магдебурзьке право. Через село Поториця проходила дорога на торг до Сокаля. По торгу за Гайком, на лузі відпочивали покупці. Отже, від слова «по торжку» і пішла назва села Поториця.

Равщина. Назва цього населеного пункту походить від польського слова «шу» (рів), оскільки територія, де розташований населений пункт, не є рівною. Цю версію підтверджує і те, що біля села Равщина розташоване село **Горбків** (походить від слова «горб»).

Романівка. Щодо походження назви села існує переказ про поміщика Ксаверина Росновського, зятя Марії Урбанської, яка подарувала йому присілок і поселення Рожонка, де був фільварок та гуральня, і назвала Ксаверівкою. **Ромош.** Назва села пішла від слова «громош», через те, що місцевість була болотяно-глиняною, було багато глини, яку добували навколо села.

Роятин. Походження назви села пов'язане з бджільництвом, а «рой» означає групу бджіл, що відокремлюється від основного вулика. Колись у цьому регіоні активно розвивалося бджільництво, і назва могла відображати цей промисел.

Русин. Назва села найімовірніше походить від етноніма «русин», що в минулому означав представника східнослов'янського народу, зокрема мешканця давньої Русі.

Савчин. За легендою козак Савка заснував село, звідки й походить його назва.

Свитазів. Існує легенда про те, що на битому шляху серед лісів і боліт стояла фортеця, укріплена валом і водяним ровом. Через р. Спасівка проходив міст, перед яким жив воєвода, а його свита жила за мостом. Кожного ранку міст опускався і свита поверталася на територію фортеці. Звідси й назва села, від слова свита – Свитазів.

Скоморохи. Назва села походить від слова «скоморох», що означає веселу мандрівну людину, яка співає і танцює [10].

Смиків. Село Смиків виникло в глибоку давнину. Перекази говорять про те, що село починалося на високому пагорбі. Тому, що виїхати на пагорб було важко, в джерелах іде мова про те, що часто під горою зупинялися коні з вантажем, а візники примовляли: «Ще раз, два смикнути – і вже Смиків».

Спасів. Історичні перекази розповідають, що дещо східніше від Спасова знаходилось село Рогалин. Ця назва ще досі зберігається за східною частиною Спасова. Коло Рогалина був Чорний пал, тобто смоляна бочка на високому стовбурі дерева як знак про наближення татарської орди. Так, шляхом до Чорного палю, поселенці Рогалина непомітними добиралися через непрохідні болота, рятувалися від татарського нападу, але село татари спалили. Згодом на ознаменування цієї події поселення назвали Спасів [4].

Старгород. Від слів «старий» + «город» (місто, укріплення, поселення). Це може свідчити про те, що на місці села колись існувало стародавнє поселення, укріплення або навіть містечко, яке згодом втратило свій статус.

Стенятин. Під час татарських нападів населення ховалося в зарослі очерету і верби. В цей час до села переселився селянин на ім'я Степан. Він, як виявилось, був добрим ремісником-

будівельником і побудував навколо своєї оселі міцну огорожу, яку назвали «тин». Стенів тин виявився надійною охороною від татар, і з часом під його керівництвом все село було обведено тином, то всю огорожу почали називати «Стеневим тином», а так як ці слова Стенів і тин вимовляються разом, то згодом слова «Стенів» і «тин» об'єднуються в слово «Стенятин».

Суховоля. За переказами на місці села колись стояла «лісничівка». Саме біля лісничівки та дороги від неї до Свитазева виникло поселення – Суховоля.

Тартаків. Ймовірно назва села походить від слова тартак, місце, де займалися обробкою та розпилюванням деревини.

Теляж. Існує легенда, що ще за часів козаччини селом проходив шлях, яким проїжджали вози з товаром. А так як тут були болота, то вози часто тонули та загрузали. Тому цю місцевість і назвали Тележами.

Трудолюбівка. Назва була надана в радянський період як символ працьовитості мешканців, що було характерним для колгоспних або радгоспних сіл.

Тудорковичі. За переказами на території Тудоркович жив польський пан Тудор, який захищав цю місцевість від засилля австрійців. Свої володіння він передав синам. Люди їх називали Тудорковичі (за іменем батька), а згодом і їхнє поселення почали називати Тудорковичі.

Угринів. Село виникло за панування руських князів у XIII столітті, як поселення якогось Гуріна, можливо боярина. В першій половині XV ст. Угринів називається Гурінов, а вже з 1469 року – Угринов.

Ульвівок. Село могло отримати назву через те, як Б.Хмельницький ішов на Львів і зупинився тут на перепочинок. Суфікс -ок вказує на зменшувальну форму, що може позначати маленьке поселення або прилегле село до великого міста.

Фусів. Існує можливість, що назва села Фусів походить від німецького слова «Fuss», що в перекладі означає «ніжка», «ступня». Таке походження могло бути характерне для місцевості, де жили німецькі колоністи або ремісники, і назва була пов'язана з їхніми звичаями або господарською діяльністю.

Хоробрів. «Чорним шляхом» ходили турки і татари. Під час однієї з навал в XI ст. жителі поселення Бобрів вчинили татарам впертий опір. Більшість жителів загинула. За деякий час вцілілі селяни повернулись з лісів і в 5км. від зруйнованого Боброва заклали нове село яке назвали Хоробрів, від слова «хоробрі» [4].

Шарпанці. Згідно переказів, назва села, походить із того, що в селі була колись кузня, де клепали серпи, які славились на всю округу і тому село назвали «Серпанці» (згодом Шарпанці).

Шихтарі. Згідно переказів, назва села виникла від того, що поселенці копали ями, вирізали торф, складали його для сушіння шихтами-рядами, щоб добре просушити на сонці. Для поселенців добування торфу стала основним добре оплачуваним заняттям. Людей, які копали і складали торф на купи шихтами, назвали шихторами. Ця назва закріпилася за поселенням, де вони проживали.

Шпиколоси. Про походження села існує легенда. У часи, коли на наші землі напали турки і татари, село, яке знаходилося на захід від теперішнього за 1,5 км, було спалено [4]. Це поселення носило назву Бужанка. До сьогоднішнього дня збереглась назва урочища та невеликий розораний горб «насип» – колишні могили. Від нападу ординців люди ховались у лісах, які оточували село, залишаючи свої домівки. Після одного нападу татар залишилось спалене село, витопані кіньми поля. Вийшовши на широкий житній лан, не маючи змоги зібрати урожай, селянин з болем у серці сказав: «Спи, колосе!», – повернувся і пішов. Від цих слів походить назва Шпиколоси, а пізніше – Шпиколоси.

Висновки. Топонімічні перекази тісно пов'язані з історією конкретного села, міста або місцевості. Вони розповідають про: перших поселенців, важливі події, що відбувалися в регіоні, особливості місцевого ландшафту. Топонімічні перекази не обов'язково пов'язані з масштабними історичними подіями або видатними особистостями. Вони можуть розповідати про незначні, але важливі для місцевої громади події. Топонімічні перекази є цінним джерелом інформації про минуле. Вони допомагають відтворити історичну топографію місцевості, звичаї та вірування місцевих жителів чи історію розвитку населених пунктів.

Наші дослідження переконали в тому, що виникнення топонімічних назв завжди мотивоване. У топонімічних переказах Сокальщини знайшли своє місце такі топонімічні назви: а) іменні (або номінативні форми назв населених пунктів, які виникали, як правило, від першозаселенця чи ж героя-сподвижника, який відзначився в обороні того місця, де мешкав); б) предметні (за колом діяльності); в) флори і фауни (назви, що сформувалися від наявної чисельності рослинного і тваринного світу; г) за ознаками людської поведінки та зайнятості (обумовлений системою цінних координат, які сформувалися в людині за роки її життя); г) географічні (за місцем розташування), д) етносоціальні та етнонаціональні групи назв [11].

Загальною особливістю топоніміки поселень нашого краю, як і Львівської області загалом, є домінування топонімів слов'янського, насамперед давньоукраїнського, походження, засвідчуючи вирішальну роль українського етносу в освоєнні території. Більшість назв поселень Сокальської ТГ має природно-географічну зумовленість, тобто в них відображено характерні особливості природи місцевості (рельєфу, гідрології, рослинного та тваринного світу), на якій виникло це поселення. Велику групу топонімів поселень Львівської області становлять топоніми від антропонімічного походження, тобто від імен, прізвищ і прізвиськ людей. Деякі назви поселень пов'язані з розвитком промислів, виробництв, занять

Список використаних джерел:

1. *Вашиків І.* Сокаль і Прибужжя (1377-2000): Історико-краєзнавчий нарис. Львів, 2000. 260 с.
2. Вітаємо на Сокальщині. 2007-2013. 19 с.
3. *Голубець М.* З історії міста Сокаля. Львів, 1929. С. 7.
4. *Книш Я. Б.* Відображення епохи турецько-татарських набігів у легендах і переказах Сокальщини. Надбужанщина. Т. 3. Нью-Йорк.-Париж-Сідней-Торонто, 1994. С. 217-220.
5. Мальовнича Сокальщина. Сокаль, 2019.
6. Надбужанщина. Т. 1, 2, 3. Нью-Йорк-Париж-Сідней-Торонто, 1994.
7. *Підкіпняк Я.* Місто над Бугом-рікою. Сокаль, 2021. 351 с.
8. *Шаблій О.І., Муха Б.П. та ін.* Топонімічний словник Львівської області (походження назв міст). URL: https://geoknigi.com/book_view.php?id=51
9. Шляхами землі Сокальської. Редактор: Ганна Костюк. Сокаль. 95 с.
10. Sokalski Bronislaw. Powiat Sokalski pod wzgledem geograficznym, etnograficznym, historycznym i ekonomicznym. Lwow, 1899. S. 448.
11. Матеріали польових досліджень, проведених в селах Сокальської ТГ у 2023-2025 рр.

ІСТОРІЯ І СУЧАСНІСТЬ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ВУЛИЦІ В МІСТІ СОКАЛІ

Тимчук Максим,

10 клас, Сокальський ліцей №1 імені Олега Романіва, м. Сокаль

КЗ «Сокальська Мала академія наук учнівської молоді імені Ігоря Богачевського»

Мусій Світлана Степанівна,

вчитель історії КЗ «Сокальська Мала академія наук учнівської молоді імені Ігоря Богачевського»

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю збереження історико-культурної спадщини міста, розуміння ролі вулиці в сучасному житті мешканців та розробки стратегій її подальшого розвитку. Дослідження Івана Крип'якевича, Бориса Мельника, Мар'яни Долинської, Ориси Віри, Олега Шаблія, Олександра Євтушенка та інших показують, що міська топоніміка не лише дозволяє виявити історичні періоди, через які пройшло суспільство певного міста чи регіону, але й відображає культурні, світоглядні, ідеологічні та ментальні трансформації, що відбувалися протягом цих часів.

Метою роботи є дослідження історичного розвитку та сучасної ролі вулиці Шептицького у громадському житті Сокаля, а також оцінка її потенціалу для подальшого розвитку.

Результати дослідження. У ході роботи проведено історичний аналіз розвитку вулиці, здійснено архітектурно-історичне обстеження будівель, проаналізовано функціональне використання простору вулиці, створено картографічну модель вулиці, розроблено пропозиції щодо покращення стану вулиці та її розвитку.

Методи, які використані в ході дослідження: історико-архівний метод, польове дослідження (спостереження), емпіричні дослідження (анкетування), метод порівняльного аналізу, аналіз документів міського планування, картографічного аналізу, моделювання просторових даних та картографування (для створення карт сучасного стану вулиці, зокрема зонування, транспортної та пішохідної інфраструктури, зелених зон і громадських об'єктів).

Джерельну базу нашого дослідження склали архівні матеріали – рішення сесій Сокальської міської ради 19.06.1990 р., 06.10.1990 р., 02.12.2014 р., 30.09.2015 р., 29.11.2016 р., метричні книги церкви св. Апостолів Петра і Павла, географічні карти австрійського, польського, радянського часів та періоду незалежної України, книга Броніслава Сокальського «Повіт Сокальський» польською мовою.

У ході дослідження з'ясовано, що вулиця – це простора відкрита ділянка землі, розташована між будівлями, яка слугує для пересування пішоходів та транспортних засобів. Вона зазвичай має широкі тротуари з обох сторін, що забезпечують комфортний рух пішоходів. Більшість вулиць у містах містять проїзну частину, поділену на смуги для руху в різних напрямках. Вулиці часто зустрічаються в торгових зонах або в центральних частинах міст, де розташовано багато будівель, магазинів, кафе та ресторанів. Кожна вулиця має свою назву, що допомагає мешканцям та гостям міста орієнтуватися.

Відповідно до терміна, визначеного Законом України «Про охорону культурної спадщини», вулицю класифікують як пам'ятку архітектури та містобудування. Вулиця, яка виникла в історично сформованому місті, з моменту свого початкового визначення як «територія, призначена для руху транспорту і пішоходів, обмежена забудовою», перетворилася на просторовий об'єкт історичної спадщини, що має ознаки всіх перелічених видів пам'яток або деяких із них [1].

Проте сьогодні, у XXI столітті, змінюється розуміння їхньої ролі. Вулиці більше не розглядаються лише як засіб пересування, а як критично важливі громадські простори, де відбувається активна соціальна, культурна та економічна взаємодія. Громадський простір – це публічний простір, доступний для всіх людей. Це місце, де вони можуть спілкуватися, виконувати свої справи та взаємодіяти один з одним. Цей підхід стає особливо актуальним в Україні, де реконструкція та оновлення міського середовища передбачають перетворення вулиць на місця громадської активності. Вулиці перетворюються на «третє місце» (за концепцією Рея Олденбурга), де мешканці проводять час між роботою та домом, що підкреслює їхню соціальну важливість.

Вулиця Шептицького – це не просто центральна вулиця міста Сокаля, а багатогранний об'єкт, який відображає історичний розвиток міста, його культурні особливості та сучасні трансформації. Вона є свідком багатьох історичних подій, носієм культурних кодів та важливим елементом міського середовища та справжнім «третім місцем».

У сучасному українському контексті зростає розуміння важливості вулиці як місця соціальної взаємодії, де жителі можуть проводити час, спілкуватися, займатися активним відпочинком і культурною діяльністю. Міська вулиця перетворюється на простори для прогулянок, де важливим стає не лише безпека руху, а й комфорт та зручність для пішоходів, велосипедистів і маломобільних груп населення.

Назви вулиць, площ та інших елементів містобудування є явищем, яке відображає цінності міської культури та уявлення жителів про себе, свою історію та місце в ній. Це явище також може слугувати інструментом пропаганди або використовуватися з інших цілей для впливу на погляди людей. Проте, незалежно від мети, з якою вулиці отримують свої назви, вони завжди будуть носіями відбитка епохи.

З моменту заснування у 1377 році Сокаль неодноразово змінював свої кордони та політичну владу. Ці зміни влади призводили до періодичного (пере)найменування вулиць, що символічно

відображало нові політичні реалії. Вулиця Шептицького, як і будь-яка інша, має свою передісторію, історію, теперішнє і майбутнє. Передісторія вулиці сягає далекого XIX століття, коли місто було поділено на окремі частини (райони), яких налічувалося 8. У центральній частині міста, яка вела до ринкової площі, знаходився так званий Бабинець [8]. Картографічний метод дає можливість побачити зміну розмірів, протяжності та особливостей розташування центральної вулиці міста впродовж значного періоду.

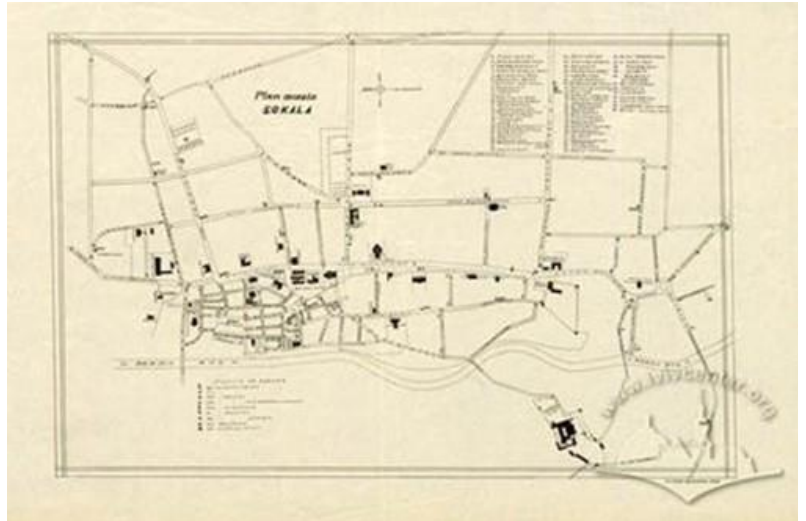


Рис. 1. Карта 1834 р.
(надано Савчук-Царинською О.П.)

Вулиця Шептицького є однією з найстаріших вулиць у Сокалі. Вона бере свій початок ще з часів, коли місто розвивалося як важливий торговий центр у Галичині. Спочатку ця вулиця носила іншу назву, але з часом, у зв'язку з історичними подіями та зміною політичних режимів, вона зазнавала перейменувань. Перша назва вулиці, зафіксована на картах за польської доби – Львівська. Вона тягнулася з півдня на північ на 3 км і проходила через цілий Сокаль.

За Польщі вулиця носила ім'я Пілсудського, потім Костюшка (Kosciuszki), у період Другої світової війни – Адольфа Гітлера, з другої половини 40-х років XX століття – Львівська, Леніна, з 1990 року – А.Шептицького. Остаточно вона отримала свою теперішню назву на честь митрополита Андрія Шептицького – видатного українського церковного і громадського діяча, який багато зробив для розвитку української культури та церкви.



Рис. 2. Центральна вулиця Сокаля. Фото 1941 р.
(з архіву Корія Ю.)

Дослідник Броніслав Сокальський в історико-етнографічному нарисі «Powiat Sokalski podwzględem geograficznym, etnograficznym, historycznymi ekonomicznym» [4, с.366] так описує вулицю у 1899 р.: «вулиця проходила через весь Сокаль, посередині вулиці був побудований шпиталь, будинок магістрату, суд повітовий, податкова установа, місцевий ринок. Тут були будинки муровані, такі як каса залічкова, костел, пошта, жіноча школа, а біля них були дерев'яні будинки, криті соломною, але через кілька років на їх місці з'явилися муровані будинки. Через декілька років побудована чоловіча ремісника школа, новий поверховий будинок при старостві та приватні кам'яниці». Тоді ж з'являються вулиці, які відходили на схід і на південь від вулиці Львівської. Чимало зробив для забудови міста Сокаля в цілому та центральної вулиці зокрема, Євген Височанський, який був головою міської управи м. Сокаля з 1894 – 1913 рр. Він прийшов у Сокаль дерев'яний, а залишив його кам'яним.

До пам'яток XIX століття, які досі є окрасою міста, належать: Народний дім (колишній будинок товариства «Сокіл»), будинок першої Сокальської повітової аптеки (вул. А. Шептицького, 9), так звана аптека «Під чорним орлом», яку у 1897 р. заснував Євген Височанський. Досить велично виглядає будинок на вулиці Шептицького, 157, де розташовувалося австрійське управління доріг, а з 1997 року – прокуратура. Збудований у стилі історизму, який є типовим представником міської забудови Галичини XIX століття, своїми архітектурними рішеннями будинок демонструє високий рівень майстерності будівельників того часу.

Про вулицю на початку XX століття згадує місцевий краєзнавець Іван Вашків у нарисі «Сокаль і Прибужжя» [2] та Данило Богачевський у книзі «На возі і під возом» [1]. Зокрема, з цих джерел та фото, які збереглися з тих часів, дізнаємося, що в цей час була побудована ратуша, яка збереглася до наших днів, була і залишається характерним елементом галицького міста та його місцевого самоврядування.



Рис. 3. Ратуша в м. Сокалі
(фото з соціальних мереж)

Домінує над центром величний храм міста – греко-католицька церква Святих Апостолів Петра і Павла. Святиню будували протягом 1904 – 1909 за проектом відомого львівського архітектора Василя Нагорного в стилі французького класицизму на кошти прихожан стараннями о. Василя Левицького. Металеві конструкції для бань проектував Ян Богуцький, а кам'яна підлога виконана краківською фірмою «Каден». У 1933 році внутрішні розписи церкви закінчували Михайло Осінчук та Павло Ковжун, а мистець з Перемишля Володимир Іванюх намалював двоярусний іконостас. Церква діяла і за радянських часів, як православна.

В житловому будинку на Шептицького 89, який збудований у стилі модерн, що слугував зимовою резиденцією Урбанських (колишня вілла початку XX ст.), сьогодні знаходиться відділ культури і земельний відділ міської ради.

З фотографій можна довідались про житлові споруди, про місцевість, де розташована сучасна вулиця, про її походження та історичні назви, про характер забудови та будівлі, що мають історичну та архітектурну цінність. Адже на згаданій вулиці збереглася значна частина історичної забудови кінця XIX – початку XX ст., зокрема прибуткові будинки та особняки. А ще – про відомих особистостей, які там мешкали та працювали. Її історія пов'язана із життями визначних особистостей, зокрема, Євгена Петрушевича, д-ра Ріпецького, о. Степана Нечая, Данила Богачевського, Андрія Чайківського та інших.

Вулиця має розвинену інфраструктуру, зокрема, на ній розташовані магазини, кафе, громадські установи та освітні заклади. На вулиці Шептицького завжди людно: містяни і жителі навколишніх сіл спішають до храму, на ринок, до різних громадських установ, діти – до навчальних закладів (Сокальський ліцей №1 імені Олега Романіва, ЗШ №2), до позашкільних навчальних закладів, яких на цій вулиці – 4 (Сокальська Мала академія наук учнівської молоді імені Ігоря Богачевського, станція юних техніків, дитячо-юнацька спортивна школа «Соколяни», школа мистецтв імені Віктора Матюка). Тут розташовані 5 музеїв (унікальний музей «Людина. Земля. Всесвіт», історико-краєзнавчий музей «Сокальщина», 3 музеї у закладах освіти – «Літературна Сокальщина» «Музей Олега Романіва» та Музей Віктора Матюка»).



Рис. 4. Будинок залічкового товариства
(тепер Сокальська МАНУМ)

На сьогодні вулиця Шептицького є однією з центральних транспортних артерій Сокаля, яка ніби зв'язує між собою багато малих, але важливих районів міста. До вулиці Шептицького прилягають: вул. Курбаса, Мишуги, Тартаківська, Височанського, Міцкевича, Шевченка, Березовського, Українська, Макуха. Протяжність вулиці – 5 км. Загалом на вулиці Андрея Шептицького налічується двадцять пам'яток, на більшості з яких встановлено вказівні таблички з короткою історичною довідкою про об'єкт, які підготували учні під час проєкту «По той бік сьогодні» [7]. Під час проведення міжнародного польсько-українського проєкту «Квести: відкриваємо історико-культурну спадщину рідного краю» було створено краєзнавчий маршрут саме цією вулицею. Він сприяє розвитку туристичної привабливості міста [5] (рис. 5, 6).

Вулиця завжди була і є місцем проведення різних заходів. У радянський період тут відбувалися демонстрації, паради, а зараз – урочиста хода вишиванок, святкування Дня міста, Свята Героїв та інші масові заходи, що свідчить про значення вулиці як соціального та культурного центру. Тут, біля храму святих апостолів Петра і Павла, зустрічають Героїв, котрі повертаються додому на щиті.

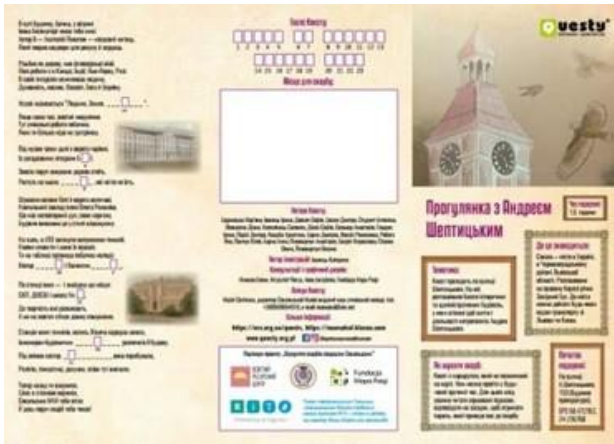


Рис.6. Краєзнавчий маршрут вул. Шептицького

Останніми роками вулицю було частково реконструйовано: відновлено тротуари, покращено озеленення, встановлено сучасне освітлення. Місцева влада та громада активно працюють над тим, щоб зберегти її історичну цінність, поєднуючи її з сучасними урбаністичними рішеннями

Висновки. Вулиця Шептицького – це не просто одна з вулиць міста Сокаля, а багатогранний об'єкт, який відображає історичний розвиток міста, його культурні особливості та сучасні трансформації. Вона є свідком багатьох історичних подій, носієм культурних кодів та важливим елементом міського середовища.

Слухачами МАН було проведено опитування серед жителів міста щодо обізнаності сокальчан у міському просторі. Результати засвідчили, що жителі слабо орієнтуються в міському просторі і не завжди знають історію походження назв вулиць рідного міста. Однак, що стосується центральної вулиці Шептицького, то результат дещо кращий. Вони змогли назвати окремі історичні об'єкти, дещо обізнані щодо давніх назв вулиці, її розташування та протяжності [6].

Дослідження показали, що в топоніміці головної вулиці міста Сокаля найбільше представлені австрійський, польський, німецький, радянський та український (пострадянський). Доведено, що топонімічні назви вулиці – категорія історична, адже вони не залишаються незмінними, в них відображаються зміни в суспільному житті, в поглядах, ідеології громадян.

Сокаль – місто з унікальним поєднанням давньої історії та сучасної цивілізації, які чудово гармоніюють у сьогоденні. Воно зачаровує і запрошує вас відвідати його та прогулятися тихими вуличками.

Список використаних джерел:

1. Богачевський Д. На возі і під возі. Торонто, добра книжка, 1976. 142 с.
2. Вашиків І. Сокаль і Прибужжя. Львів, Каменяр, 2000. 260 с.
3. Підкіпняк Я. Місто над Бугом-рікою. Сокаль, 2021. 351 с.
4. Sokalski B. Powiat Sokalski podwzględem geograficznym, etnograficznym, historycznymi ekonomicznym / Bronisław Sokalski. Lwów, 1899. 496 s.
5. Матеріали польсько-українського проекту «Квести: відкриваємо історико-культурну спадщину рідного краю».
6. Матеріали опитування жителів м. Сокаля «Чи знаєш ти своє місто?»
7. Матеріали проекту «По той бік сьогодення». URL: <http://mapa.sokal.lviv.ua>.
8. Метричні книги з церкви святих апостолів Петра і Павла (XIX – XX ст.).

ТОПОНІМИ МІСТА КРЕМЕНЕЦЬ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Кривенко Марія,
10 клас, ЛУГГ ім. О. Степанів, м. Львів,
Іванович Ольга Романівна,
вчитель географії ЛУГГ ім. О. Степанів

Актуальність дослідження: завдяки краєзнавчо-топонімічним дослідженням ми маємо можливість ознайомитися з історією населених пунктів Тернопільської області, а також вивчити особливості формування назв міст і сіл, що виникли під впливом різноманітних чинників, серед яких важливу роль відіграють географічні та історичні аспекти. Важливо залучати молодь до дослідження та пізнання рідного краю, щоб розширити національну пам'ять і кругозір, пробудити гордість за своє минуле та майбутнє, а також сприяти усвідомленню української ідентичності.

Мета дослідження: висвітлити топоніміку міста Кременець.

Результати дослідження: Тернопільщина є регіоном, багатим на географічні особливості та історичні події, які відображені в назвах її міст, селищ і сіл.

Топоніміка Тернопільської області вражає своєю різноманітністю та недостатньою дослідженістю, що відкриває численні можливості для розвитку екскурсійної діяльності. Багато назв населених пунктів залишаються ще не повністю вивченими. Тому важливо глибше дослідити історію цього краю, щоб зрозуміти і полюбити його. Серед місцевих жителів збереглися безліч легенд, переказів, оповідей та пісень, що стосуються історії природних об'єктів Тернопільського краю. Результатом дослідження топоніміки, а також збору і аналізу фольклорних матеріалів, пов'язаних із походженням географічних назв, став посібник Михайла Крищука "Топоніміка Тернопільщини" [5], який призначений для фольклористів, краєзнавців та студентів.

Кременець – місто в Тернопільській області України, центр Кременецької міської громади і Кременецького району. Адміністративний, економічний і культурний осередок півночі Тернопілля. Розташоване біля підніжжя Кременецьких гір. Відстань до Тернополя – 60 км. Є залізнична станція [4].

Місто Кременець знаходиться в північній частині Тернопільської області, містом тече потік Ірва, яка через 2,5 км впадає в річку Іква. На відстані до 1 км від міста розташовані села Великі Млинівці, Білокриниця, Зєблози, Бонівка і Жолоби [4].

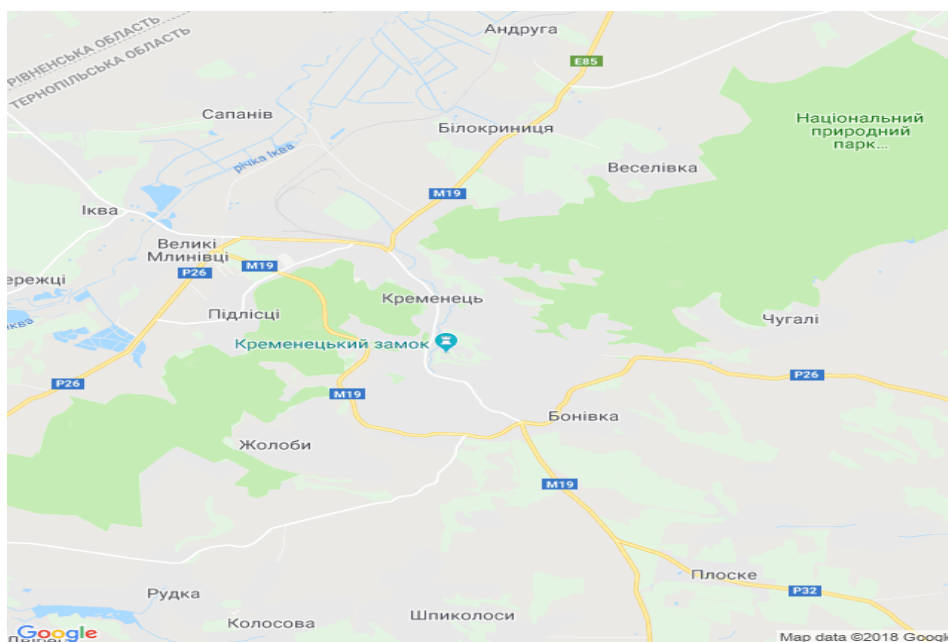


Рис. 1. Кременець на карті

Кременець – це місто, наче дівчину, природа наділила неабиякою вродою. Тому у Кременець часто закохуються. Простий і красивий, без зайвого пафосу але й не без гордості у характері. Бо гордиться Кременець справді має чим. Тут є Кременецькі гори. Відповідно, й місто називали так через кремій – твердий мінерал, покладів якого багато у цій місцевості. Побуває думка, що Кременець – одне із найкрасивіших містечок нашої країни. Пересвідчитись у цьому можна лише побувавши тут особисто. Можливо, Кременець вразить мальовничістю замкових руїн і витонченістю архітектури колегіуму, або ж сумом старовинних цвинтарів. А можна просто закохатись у його незвичайну атмосферу – атмосферу старого, романтичного і такого затишного містечка – міста, що лежить у короні гір серед мальовничих волинських ландшафтів, на берегах річки Іква [1, с. 177].



Рис. 2. Річка Іква

Одним із важливих джерел для визначення місцезнаходження пам'яток є топоніми, значення яких впливає з їхньої природи, що об'єднує різноманітні фактори, зокрема: лінгвістичні, природно-географічні та суспільно-історичні. Додатково, при дослідженні самих назв необхідно враховувати історичні події, які мали безпосередній вплив на їх виникнення. Для історії Кременця важливими є такі топоніми, як назви вулиць, зокрема: Замкова та Старі Вали, які свідчать про наявність у місті замку та оборонних укріплень, що на сьогодні вже не існують, а також вулиці Навали і Завальна, які також вказують на наявність валів у місті [6, с. 130].

Частина топонімічних назв, які знаходяться в межах міста, говорять про наявність там у минулому різних культових споруд. Вони дозволяють локалізувати храмові комплекси. Однією із найстаріших можна вважати назву гори Чернеча або Черча, яка вказує на розташування на ній в руські часи чернечого монастиря, що і дав пізніше назву горі.

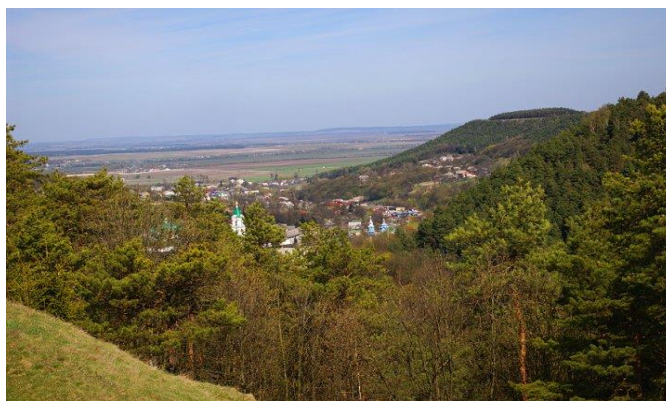


Рис. 3. Гора Чернеча або Черча

Частина топонімів може послужити для характеристики господарської діяльності мешканців Кременця, зокрема, назви вулиць Ремісничка і Кравецька.

Деякі топоніми торкаються історії міста конкретних періодів. Свідченням цього є назви вулиць Княжина, Козацька, які говорять про існування міста в давньоруський та козацький періоди української історії. Топонім Дівичі Скелі має давньоруське походження і веде свою

історію з часу, коли на місто здійснювались перші набіги татаро-монгольських завойовників. Топонім вул. Боярська є джерелом до історії соціальної структури мешканців міста, ймовірно на цій вулиці стояли раніше боярські будинки. Топонім П'ятенка є назвою церквища, на місці якого раніше була церква Святої Параскеви-П'ятниці [6, с. 130].

Існують топоніми, які розповідають про те, хто раніше проживав на території міста Кременця. Ця інформація стосується етнічних груп. Як свідчать люстрації 1552, 1563 рр. і сучасна мапа міста, в різні періоди функціонували вулиця Жидівська та Єврейське кладовище. Такі топоніми говорять про те, що тут була сформована велика єврейська громада. Ще одним топонімом, який торкається поселень євреїв, є Окописько назва їх стародавнього цвинтаря. Раннім топонімом кладовища Калантир є Скитець чернецький. Це, найімовірніше, пов'язано з тим, що там ховали монахів із перших монастирів, які існували на території Кременця та його околиць.

Цікавим є топонім однієї із гір міста, зокрема Воловиці. Можливо, назва пішла від слова «віл», яке означає тварину, або від давньоруського слова «волох», тобто молдаванин, які згідно Грамоти 1438 р., проживали на території Кременця. Отже, застосування топоніміки є абсолютно важливим для дослідника, який займається проблемою історичного пам'яткознавства, адже інформаційні можливості, які несуть в собі місцеві топоніми дуже важливі для вирішення багатьох питань історичної топографії.



Рис. 4. Гора Воловиця

Важливими для дослідження історії міста є гідроніми міста Кременця, зокрема такі, які можуть допомогти в його датуванні. Серед них варто назвати річки Іква та Ірва.

Перший гідронім Іква – це назва правої притоки Стиру (басейн Прип'яті). Вважається, що назва має фінсько-угорське походження. При визначенні словотвірної структури гідроніма треба зважати на давність таких назв.



Рис. 5. Річка Ірва

Другим гідронімом є Ірва. За легендою, походження назви річки Ірва (п. Ікви п. Стиру п. Прип'яті п. Дніпра) сягає сивої давнини нашої історії і пов'язується з іменем доньки

дулібського князя Макосія. За свідченням краєзнавців, безліч джерел, котрими живиться річка Ірва, пробивається з-під мурів будинків на території міста Кременця.

З історичних досліджень відомо, що на місці колишньої Широкої вулиці (сучасна вул. Шевченка) протікала річка, яка в дощову пору з шумом несла в Ікву все, що потрапляло на її шляху. Та й сам Кременець ніби спочатку розміщався не в ущелині, як зараз, а на суміжних горах і прилягав до річки [5, с. 352]. Отже, найімовірніше, характер течії, спосіб живлення безпосередньо відбилися в назві річки Ірви. Річка Ірва має відповідники в гідронімії східнослов'янських земель, пор.: р. Ірванець (варіант Рванець, л. Ревни л. Снову п. Десни п. Дніпра), р. Ірваниця (л. Мерей л. Дніпра), поряд з якою знаходиться р. Рвенка (Верхня Наддніпрянщина) [6, с. 131].

Переглядаючи архівні фото Кременця вісімдесятирічної давнини, та порівнюючи їх із сучасними краєвидами, бачимо відмінності у густоті забудови та розташуванні вулиць. Якби не основні орієнтири, споруд Преображенського та Свято-Миколаївського соборів, костелу Святого Станіслава, важко було б орієнтуватись у старих фотозображеннях центральної частини міста.

Для прикладу, світлини Кременця періоду перед Другою Світовою, війною відображають густу міську забудову й вуличну мережу від Кременецького Богоявленського монастиря, район сучасного міського парку культури, аж до території храму Різдва Богородиці, що в місцевості із назвою Туники.

Вулиці Кременця, які зберегли свою давню назву. Це зокрема: Березина й Березова, I й II-гі Липовиці, Плитниці, Сичівки й Ляшуки, Дубенська й Глибоко-Туницька, Затиштя і Джерельна, Красногірка й Потік Ірва, Вишнівецька й Крейдяна, Макова й Липова, Вокзальна і Вербова, Довга й Тиха, Глиняна, Глинянка й Гладка [3].

Зберегли свої давні назви й ряд центральних вулиць в історичній частині міста: Ліцейна, Юліуша Словацького, Спортивна, Старого Детюка, Шумська, Старі Вали, Ясна, Княжина, Медова, Ботанічний провулок.

Незмінними й донині залишилися назви околиць міста: вулиці Осовиця, Переліски, Моргви, Корнії, Марцінівка, Алея Підгірна, Грабівка.

Вулиці, які зараз існують, але носять іншу назву. Майже чотири десятки вулиць та провулків до тепер змінили свої назви. Сучасна центральна вулиця Кременця Тараса Шевченка у 1939 році носила назву Широка, а при радянському союзі мала назву Леніна.

Колишня вулиця Боярська тепер носить назву Івана Франка, а замість Боярського провулку тепер частина вул. Максима Кривоноса, що за аптекою по вулиці Шевченка в сторону Замкової гори. Крім того, вісімдесят років тому ця вулиця Максима Кривоноса була ще й Королівською, початок вулиці, а далі вздовж до на Замкову гору носила назву Королівський заїзд.

Колись була Цвинтарною сучасна вулиця Олени Пчілки, а вулиця Уласа Самчука тоді була Косцельна. Навальною називалась теперішня Козацька. Охоронною була вулиця Санаторійна. Вулиця Ольжича називалася Північною. Теперішня Оксани Лятуринської та частинка Ольжича носила назву Шосова. Провулок Огородовий тоді був вулицею В'язничною. А теперішня вул. Лесі Українки називалась Завальна. Деяко не звичною була назва вулиці Монопольна, вона була названа по причині вступу в дію Закону про монополю (державну) торгівлю тютюном та лікеро-горілчаними виробами, тепер це початок сучасної вулиці Л. Визволителів. Є на плані міста й вулиця Королівський міст. У сучасному уявленні ця вулиця простягалась від закінчення вулиці Дубенської, вулиці Симона Петлюри, вулиці 107 Кременецької дивізії аж до річки Іква. Тодішня назва була приурочена відвідинам у 1781 році польським королем Станіславом Августом Понятовським Кременця. Міст через річку Іква, через який він в'їжджав у Кременець також був названий Королівським.

Вулиця Дівоча тепер є Піддівоча. А Милий провулок тепер вулиця Корольова. Колишня вулиця Почаївська, тепер частина Корній [3].

Назви вулиць яких уже немає. Свій негативний і трагічний вплив для Кременця привнесла німецько-радянська війна, зокрема німецька окупація та вчинений нацистами геноцид євреїв. Вулиці, які знаходились на території теперішнього міського парку за часів німецької окупації опинились на території єврейського гетто. Знищені під час ліквідації німецькими окупантами

гетто. Ось для прикладу кілька таких вулиць, які були позначені на плані міста 1939 року. Вулиця Левінзона, зараз не існує. Левінзон Ісак (1788–1860 р.р.) проживав у Кременці, єврейський просвітитель, дослідник талмудів і єврейської писемності. Виступав із критикою хасидів та ортодоксів. Автор понад двадцяти наукових праць. Написав листа російському імператору Миколі I із так званим «чорним списком» назв книг єврейської релігійної літератури, які на його думку були шкідливими. Реакцією царя Миколи I – була заборона книг.

Були там ще вулиці Кароля Качковського, Гірна, Кравецька. Качковський Кароль (1797–867 р.р.) лікар, навчався в Кременці у Волинській гімназії. Після закінчення університету у місті Вільно (тепер Вільнюс) та здобуття наукового ступеня доктора медицини викладав у Кременецькому ліцеї гігієну. Учасник польського повстання проросійської царської влади. Автор ряду праць з медицини.

Існував у ті часи такий собі Короткий провулок, зараз його немає, а знаходився він на території де зараз на площі стоїть пам'ятний Хрест (навпроти Лютеранської церкви).

Вулиці які перейменували нещодавно Кременеччина, Волинь та й Україна – з надзвичайно багаті на прізвища діячів, чиї заслуги перед нашим народом незаперечні. Але в сучасних назвах вулиць Кременця збереглося ще кілька вулиць, прізвища, яких не мають відношення ні до нашого краю, ні до української історії. Ось кілька назв вулиць до 1939 року і їх теперішні назви. Колишня вулиця Святої Варвари, носила назву Олександра Пушкіна, а тепер перейменована в честь Арсена Річинського, уродженця села Тетильківців (1892–1956 р.р.) – волинський український громадський, політичний і церковний діяч, композитор, фотограф, краєзнавець, основоположник української етнології релігії, святий сповідник, лікар.

Вулиця Горбата, називалася Миколи Глінки, а тепер Чернігівська. Вулиця під назвою Лева Толстого, це колишня вулиця Окольна і Спадистий провулок, тепер вулиця Холодна. Вулиця Акімова була тоді ще Огородовою, а тепер носить назву Європейська. За часів СРСР одна з вулиць носить ім'я «буревісника» жовтневого більшовицького перевороту Максима Горького. А ще у 1939 році ця вулиця носила ім'я Гуго Коллонтая (1750–1812 р.р.) уродженця села Дедеркали, польського громадського діяча, філософа. Він разом із Т. Чацьким заснував у Кременці Вищу волинську гімназію (1809 р., з 1819 – ліцей). Співавтор польської конституції 1791 р. Автор філософських праць. Вулиця Воловиця, яка простягалась від Марценівки до гори Воловиця, була названа в пам'ять Ольги Платонової, наразі уже нікому невідомої активістки КПЗУ, яка брала активну участь у боротьбі за встановлення радянської влади на Західній Україні, а тепер знову отримала свою історичну назву.

2022 року, у Кременці перейменували такі вулиці: вулицю 107 Кременецької Дивізії на вулицю Київська, Акімова на вулицю Європейська. Ватутіна на вулицю Братів Заведюків. Гагаріна на вулицю Харківська. Глінки на вулицю Чернігівська. Курчатова на вулицю Бучанська. Льотчиків-визволителів на вулицю Захисників України. О. Платонової на вулицю Воловиця. Першотравнева на вулицю Королівський з'їзд. Толстого на вулицю Холодна. Провулок Гагаріна на провулок Харківський. Провулок Курчатова на провулок Бучанський. Провулок Льотчиків-визволителів на провулок Маріупольський. Провулок Пушкіна на вулицю Арсена Річинського.

Тема вулиць на разі далеко ще не вичерпана, адже з'явилися і з'являються нові вулиці у місті, змінюються назви в процесі декомунізації. Історичний процес продовжується та формується нова історія міста, але про минуле забувати не треба, це ж історія нашого міста [3].

Висновки: отже, топонімічні дослідження, що стосуються формування географічних назв, зокрема етимології назв населених пунктів Тернопільської області, надають можливість зрозуміти первісний зміст назв тих чи інших поселень. Вони підтверджують, що кожна географічна назва має свою історію. Зазвичай назви виникають спонтанно, проте це не означає, що їхнє походження випадкове, що свідчить про те, що беззмістовні топоніми не існують. Хоча походження деяких з них може бути досить простим, багато топонімів вимагають значних зусиль для розгадування та дослідження.

Можна із впевненістю сказати, що скрупульозне вивчення топонімів міста може прояснити багато цікавих фактів із історії Кременця та його мешканців різних історичних періодів

Список використаних джерел:

1. Альтгайм Л. Б. Використання топонімів Західного і Південного Поділля в екскурсійній діяльності (Тернопільська область). *Проблеми геоморфології і палеогеографії Українських Карпат і прилеглих територій: збірник наукових праць, присвячений 140-річчю географії у Львівському університеті*. Львів: Львівський національний університет ім. І. Франка, 2023. Вип. 1 (15). С. 172–190.
2. Альтгайм Л. Б. Роль сакральних об'єктів південного заходу Тернопільської області у наданні екскурсійних послуг. *Географія, економіка і туризм: національний та міжнародний досвід: матеріали XIII Міжнародної наукової конференції*. Львів, 2019. С. 10–15.
3. Головатюк О. Давня карта Кременця, розповідає про забуті назви вулиць та зниклі цілі квартали. URL: <https://kremenets.city/articles/269914/-davnya-karta-kremencya-rozpovidaye-pro-zabuti-nazvi-vulic-ta-znikli-cili-kvartali>
4. Кременець. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Кременець>
5. Кришук М.М. Топоніміка Тернопільщини: навч.-метод. посібник. Т., 2011. 192 с.
6. Яцечко-Блаженко Т.В. Топоніми і гідроніми міста Кременця як історичне джерело.

ТОПОНІМИ СЕЛА РАДЕНИЧІ

Козак Матвій,

9 клас, Раденицька гімназія Мостиської міської ради.

Городечна Марія Мирославівна,
вчитель географії Раденицької гімназії

Актуальність дослідження: вивчення походження та еволюції назв місцевості допомагає відтворити давні події, зрозуміти природні умови регіону, адже багато топонімів відображають ландшафтні особливості, результати досліджень можуть бути використані для складання карт, туристичних маршрутів.

Мета дослідження: вивчити походження та еволюцію назв села Раденичі, відтворити розвиток історичних подій, зрозуміти поєднання природних умов і ландшафтних особливостей.

Результати досліджень: дослідили походження назв, їх зміну з часом, через зміну державної влади; виявили змішування мов та етносів, а також ознаки торговельних шляхів і адміністративного поділу в минулому.

Історична довідка.

Дуже давно на українських землях темніли ліси і зеленіли степи. Під горами, в печерах жила маленька кількість диких кочівників. Минали роки і кількість кочівників збільшувалась. Пізніше виникли роди, які почали будувати собі маленькі оселі. Саме в ті часи в долині між горами оселилась родина Радени. З інших джерел відомо, що в цій місцевості оселилась маленька громада і радила, як і де будувати оселі. Від цієї ради, можливо, походить назва села.

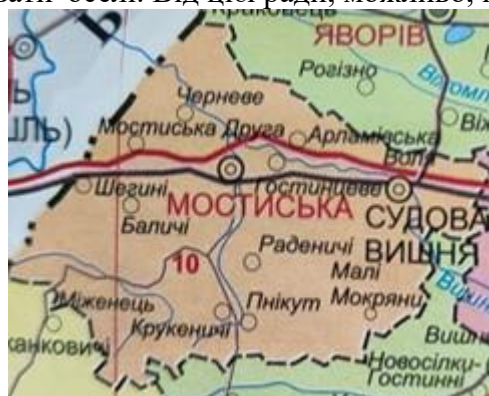


Рис. 1. Раденичі на мапі

Першим жителем був князівський дружинник Радко. Точна дата початку заселення села невідома. Але на території села було знайдено дзвін часів галицького князя Юрія І. Рад – дохристиянське язичеське давньоукраїнське ім'я. Ймовірно, XIII століття. Перша письмова згадка про Раденичі відноситься до 1429 року. Юзеф Пуласький, співорганізатор Барської конференції, отримав у державлення королівщину Раденичі в Перемиській землі у 1755 році після смерті Балтазара Пуласького, сина Шимона Францішека Пуласького. Минав час, село розбудовувалось широкими темпами. З'являлись нові частини села, які мали свої назви і свою історію.

Історичні частини села.

Середина- колишній центр села. Через цю частину села проходила найдавніша дорога, яка йшла з Бухович просто через фільварок до Чижевич. Серед людей збереглася назва «глибока дорога», або «панська дорога». Вона була обсажена з обох сторін плакучими вербами. Цією дорогою їхали до Крукенич, де було багато магазинів і велася активна торгівля. Зараз ці шляхи втратили свою значимість і ними користуються сільськогосподарські транспортні засоби, що обробляють землі навколо села. Саме в тій частині села на горбочку височіє церква Успіння Пресвятої Богородиці. Перші згадки походять з 1660 року. Існуюча в XVIIIст. дерев'яна церква згоріла у 1829 році. На її місці у 1831р. зведена теж дерев'яна, а у 1846 – мурована церква, яка не була зачинена по другій світовій війні. Вона була збудована за греко-католицьким стилем. В даний час церква змінена на православний стиль. Недалеко церкви є будівлі Народного дому, ФАПу, старостинський округ.



Рис. 2. Церква Успіння

Плебанія розташована на північ від церкви, навколо костела. Назва з'явилась з 1735 року, після побудови костела. Римо-католицька парафія була утворена близько 1417 року Миколаєм Стадницьким і належала до Перемишльського деканату, а після утворення деканату в Мостиськах у 1641 році назавжди увійшла до його юрисдикції. У 1720-х роках XVII ст. храм потерпів від турецько-татарського нападу. Новий дерев'яний костел збудували у 1754 році. Навколо костелу значні території належали ксьондзу. Тому ця частина села і до сьогодні зберегла назву Плебанія. З 1956 року храм був закритий. Святиню, в якій був склад мінеральних добрив, повернули римо-католицькій громаді села 1989 року.



Рис. 3. Костел Успіння

Підпасіка (вулиця Пасічна) знаходиться під горою Хомою. Назва бере початок від того, що в цій місцевості була велика пасіка, яка нараховувала 85 пнів (вуликів). Але пасіка згоріла з пасічничковою хатою. Та назва залишилася, як згадка про цю страшну подію. Зараз ця частина забудована чисельними будівлями, що потонули в квітучих садах.

Обшир розташований недалеко від боліт, за селом. Колись там мешкав польський воєвода Романович. Йому дуже докучали злодії і тоді він продав це місце родині священника з Пакості Ліздовичу, котрий жив тут довгий час. З 1880 року ця територія належала графу Стадницькому, що проживав у Крисовичах. На фільварку мешкало 60 осіб, які обслуговували панські володіння. З тих часів і збереглася назва Обшир.

Сторона (вулиця Сонячна) розташована в іншій частині села. Вона розділена болоням від Середини. Зараз ця вулиця є центральною. Через неї проходить дорога, яку колись називали «шляхетська». Колись вона з обох сторін була обсаджена тополями. Зараз це верби, акація горобина, кущі шипшини. На цій вулиці розташована гімназія, стадіон, ігровий майданчик для дітей, могила січовим стрільцям. Тут завжди людно.

Кінець (вулиця Садова) - південна частина села, яка розташована на його околиці.

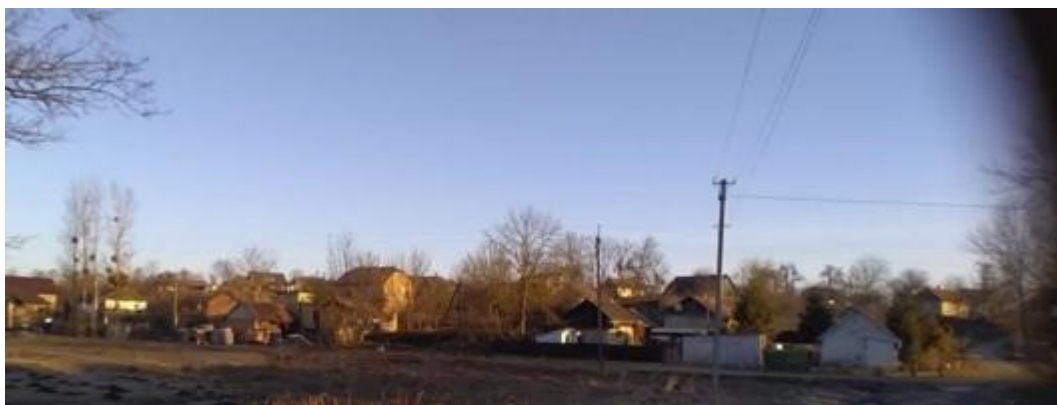


Рис. 4. Голодівка

Голодівка (вулиця Зелена): назва пов'язана з періодом голоду, що панував у цій місцевості. У давні часи там селилися найбідніші мешканці. Ця частина села розташовувалась на малородючих землях, де важко було вирощувати достатньо хліба і овочів. Люди тут часто страждали від нестачі їжі, а особливо в голодні роки, коли навіть багаті господарі ледь виживали.

З переказів старожилів відомо, що іноді селяни, які проживали в цій частині села змушені були просити милостиню в сусідніх селах. Інші жителі, бачучи їхню біду, співчутливо говорили: «То ті з Голодівки йдуть». Згодом ця назва закріпилася за частиною села. Попри сумне походження назви, Голодівка зберегла дух єдності та взаємодопомоги. Сьогодні це вже не віддалина околиця, а частина великої громади, яка пам'ятає свою історію і шанує пам'ять предків.

Багато господарів будували свої помешкання за межами села. Так, на відстані 1,5 км на схід від села утворився хутір Галинівка (зараз Хатки). Біля Підпасіки були господарки Хоми та Івана. З приходом радянської влади вони були зруйновані, бо розташовані близько до лісу. Зараз там сільськогосподарські угіддя, а ці підняті території далі називають горою Хомою і Іванцевою горою.

Цікаву історію має хутір Галинівка, розташований на південному сході. Колись на місці нинішнього хутора стояла лише одна хата. Жила там молода дівчина на ім'я Галина. Вона була травницею – знала безліч цілющих рослин і вміла лікувати людей і худобу. Коли в сусідніх селах хтось хворів, казали: «Йди до Галини – вона допоможе». В честь цієї знахарки і назвали хутір Галинівкою. У 1960-х роках радянська влада перейменувала хутір на Хатки. Це була тенденція до спрощення та русифікації географічних назв у той час. Подібне було і з назвами Голодівка, Обшир і інші.

Цікавою є легенда про гору Галіна. Колишня «глибока» дорога розділяє дві гори. І в ті давні часи нею їхала дочка пана в сусіднє село Острожець на бричці. Тільки піднялися на вершину гори, як зненацька здійснилася страшна буря. Коні налякалися і блискавкою понеслися вниз. Кермуючий не міг стримати коней. Бричка розбилася і панська дочка загинула. Звали дівчину Галіна. На вершині гори пан наказав збудувати капличку. А гору з тих часів називають Галіною. Капличка збереглася до теперішніх часів, мешканці села за нею доглядають.



Рис. 5. «Глибока» дорога

Цікаві назви мають урочища, розташовані за межами села.

Усі поля, що розташовані навколо села теж мають свою назву і ця назва склалася історично. Курилівка- заросла кущами територія. Сніг закурював кущі і лежав аж до жнив. Ця територія і сьогодні вражає своєю загадковістю. Лиса гора - назва пішла від цього, що там колись виводились велика кількість лисів. Бучківські - зарослі величезних буків. Перехрестя - навхрест розташовані дороги. Візничне - через це поле їздило багато візників фірманів. Гаїска - росли великі гаї. Рудки - дуже була поширена трава рудка. Болотці - були великі болота. Зади - знаходяться на заді села. Шибениця -кусник поля біля Задів .Назва походить від тоді, коли почали вішати людей за часів панщини. Стовп на котрім вішали людей зберігався до 1904 року. Могилка має вигляд могили . В долині Могилиська знаходиться велика Муквина, яка збереглася до теперішніх часів і не піддається обробітку.



Рис. 6. Курулівка

За часів Австро–Угорщини за селом були цегельня і гуральня (спиртзавод). Ці місця і досі називають по-старому.

Потічки і річки.

Село Раденичі не є багатим на водні ресурси. Три безіменні потічки протікають через село. Перший бере початок з лісу Мервичка з криниці Сушні і спускається долиною в село. Другий є допливом цього потічка і бере початок з візничого із старовинної криниці, котра ніколи не висихає і має назву Святого Якова. В кінці села цей потічок має ще один маленький доплив, який випливає з криниці Лужка. Далі потічок впадає в річку Січну, що в Крисовичах. Потік цей невеликий, та давав людям велику користь. На ньому було побудовано два млини. Один біля Волошина, а другий на Голодівці. Зараз ці потоки заросли верболозами, обміліли і втратили свою значимість.

Село Раденичі було багате на ліси і безмежні пасовиська. У великих лісах Мервиська були побудовані хати, в яких жили лісники. В лісах Бучківські і Березина водилися багато вовків. Були випадки, коли люди знаходили загрижених коней. Маленький лісок (сосновий) ріс на малому Обширі. Тут знаходили собі сховища зайці і серни. Найбільше пасовисько знаходилося під горою Хомою. Менше це Кадилиска. Назва ця походить від цього що тут рослини у вигляді яловця (каду). І ще одне пасовисько (болоня) було по середині села. Ця територія села довго не забудовувалась через надмірне зволоження. Ймовірно ця територія колись була дуже заболочена. З часом територія стала сухішою і використовувалась як пасовище.

Для нас і прийдешніх поколінь важливо чути голос історії. Ми багаті минувиною і духом своїх предків, від яких успадкували високу матеріальну і духовну культуру. Її ми повинні збагачувати і передавати дітям і онукам. В топонімах відображена історія матеріальної і духовної культури народу. Ці власні назви виступають як пам'ятки мови, вони доносять до нас відгук далеких часів з життя наших предків.

Список використаних джерел:

1. Архівні документи церкви і костелу с. Раденичі.
2. *Бурак Христина*. Нариси про історію рідного краю.
3. Власні наукові розвідки, дослідження, результати експедиційних досліджень.
4. Записи із церковної книги с. Раденичі.
5. *Саган Іван*. Топоніміка Мостищини.

РУДНО

Іваник Софія,
10 клас, СЗШ №67, м. Львів
Кліщ Світлана Андріївна,
вчитель географії СЗШ №67, м. Львів

Рудно- селище у Львівській області. Воно розташоване на березі річки Зимна Вода, яка є правою притокою річки Щирка. Назва селища Рудно походить від терміна “Рудний став”, який вперше згадується в 1461 році для позначення частини села Зимна Вода. У 1591 році ця частина відокремилася і стала відомою як Рудно.

Етимологія назви пов’язана з наявністю в околицях боліт, вкритих “рудавиною” — іржавим нальотом, спричиненим високим вмістом заліза у воді. Це підтверджується червоним полем на гербі селища, яке символізує цю особливість місцевості.

Таким чином, назва “Рудно” відображає природні характеристики місцевості, зокрема присутність залізистих боліт та водойм.

Історія. Перша згадка про Рудно датується 1461 роком. У 1956 році Рудно отримало статус селища міського типу.

Транспорт. Через Рудно проходить автомобільна дорога М10 Львів-Шегині. Також є залізнична станція Рудно.

Природа. Рудно оточене лісами та полями. Неподалік від селища розташоване озеро Зимна Вода.

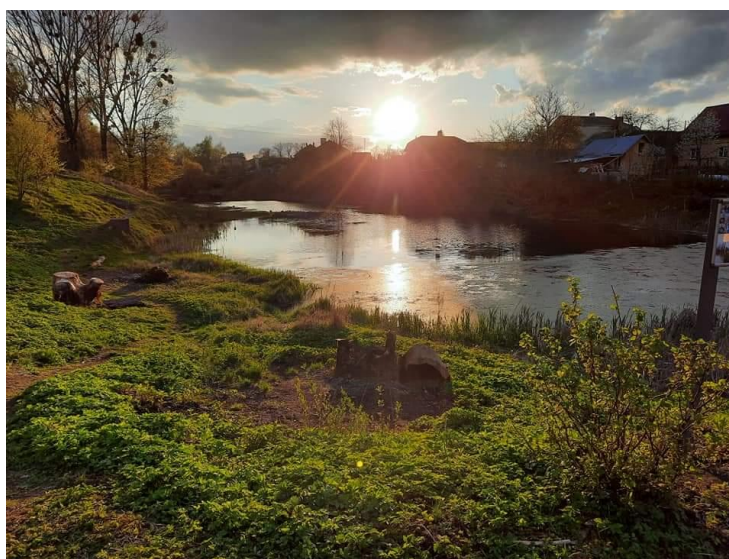


Рис. 1. Озеро Зимна Вода

Географічне розташування та природа. Рудно розташоване у Львівській області, за 8 км на захід від Львова. Селище розкинулося на мальовничих пагорбах Розточчя, що створює неповторний ландшафт. Річка Зимна Вода, яка протікає через Рудно, є важливою складовою екосистеми регіону. Вона забезпечує водою місцевих мешканців та слугує місцем для відпочинку.

Околиці Рудно славляться своїми лісами, де можна зустріти різноманітні види дерев, кущів та трав. Ці ліси є домівкою для багатьох тварин, зокрема зайців, лисиць, білок та птахів.

Історія та культурна спадщина. Перші згадки про Рудно датуються 1461 роком. Протягом століть селище переживало різні історичні періоди, що відобразилося на його архітектурі та культурній спадщині.

Однією з найважливіших пам’яток Рудно є церква Покрови Пресвятої Богородиці ПЦУ, збудована у 1935 році. Ця церква є чудовим прикладом галицької дерев’яної архітектури.



Рис. 2. Церква Покрови Пресвятої Богородиці ПЦУ

Церква Воздвиження Чесного Хреста УГКЦ , зведена у 1930 році.

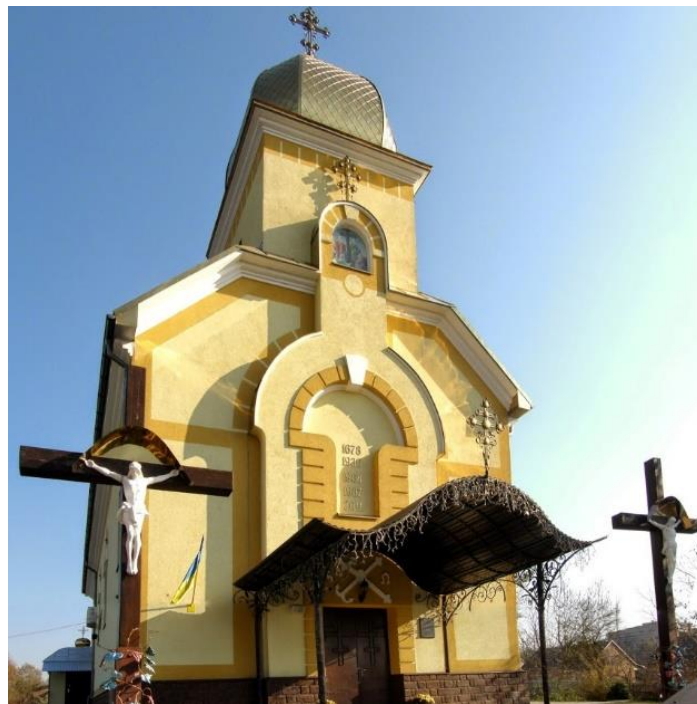


Рис. 3. Церква Воздвиження Чесного Хреста УГКЦ

У селищі також є кілька історичних будівель, які збереглися до наших днів. Вони розповідають про минуле Рудно та його мешканців.

Сучасне життя та інфраструктура. Сьогодні Рудно є сучасним селищем з розвинутою інфраструктурою. Тут є школа, дитячий садок, бібліотека, будинок культури, поліклініка та інші необхідні заклади.

Місцеві мешканці мають можливість відвідувати різні магазини, кафе та ресторани. У селищі також є залізнична станція, що забезпечує зручне сполучення з Львовом та іншими містами.

Рудно є привабливим місцем для життя та відпочинку. Тут можна насолодитися спокійною атмосферою, мальовничою природою та багатою культурною спадщиною.

Ось ще кілька цікавих фактів про Рудно. У селищі проживає близько 7 тисяч мешканців. Рудно має свій герб та прапор.

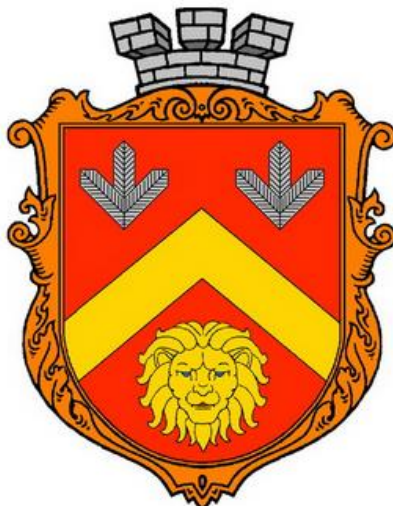


Рис. 4. Герб Рудно

Список використаних джерел:

1. Озеро Зимна Вода. URL: https://lh3.googleusercontent.com/p/AF1QipNtXWdvSOjdZQGdDZl90KPUGaY8W_7cmb0_uIgk=s1360-w1360-h1020.
2. Церква Покрови Пресвятої Богородиці ПЦУ. URL: <https://lh3.googleusercontent.com/p/AF1QipN-Hzk22h3WPgO5kxh69Reor2-uJdWGO0Ykw33u=s1360-w1360-h1020>.
3. Церква Воздвиження Чесного Хреста УГКЦ. URL: <https://map.ugcc.ua/pub/images/a5728ff35da8c5e1.jpg>.
4. Герб та прапор Рудно. URL: <https://surl.lu/bkciyl>.

УРОЧИЩА В ТОПОНІМІЧНІЙ СКАРБНИЦІ СІЛ КОМАРІВ І ВОЛИЦЯ

Солдат Христина,

10 клас, Волицька ЗШ I-III ступенів,

КЗ «Сокальська Мала академія наук учнівської молоді імені Ігоря Богачевського»

Мусій Світлана Степанівна,

вчитель історії КЗ «Сокальська Мала академія наук учнівської молоді імені Ігоря Богачевського»

Актуальність дослідження топонімів урочищ зумовлена низкою важливих факторів, що охоплюють історичні, культурні, лінгвістичні та екологічні аспекти. Урочища є важливою частиною топонімічної скарбниці сіл Волиця та Комарева, які потребують уважного дослідження та збереження. Дослідження урочищ в топонімії досліджуваних сіл – це важливий внесок у збереження історії та культури краю.

Урочища, як правило, мають давню історію, їхні назви можуть відобразити події, що відбувалися на цій території в минулому. Дослідження топонімів урочищ допомагає відтворити історичний ландшафт, дізнатися про давні поселення, шляхи, місця битв та інші історичні події. Це особливо важливо в умовах сучасного світу, коли швидкі темпи розвитку та зміни ландшафту можуть призвести до втрати історичної пам'яті.

Топоніми урочищ часто пов'язані з місцевими легендами, переказами, віруваннями та традиціями. Дослідження цих назв допомагає зберегти та відродити культурну спадщину, передати її наступним поколінням. Це сприяє зміцненню національної ідентичності та патріотичному вихованню.

Топоніми урочищ є цінним джерелом для лінгвістичних досліджень, оскільки вони

відображають особливості місцевої говірки, діалекту та мови в цілому. Дослідження цих назв допомагає виявити архаїчні слова та вирази, простежити еволюцію мови. Це сприяє збереженню мовного різноманіття та збагаченню словникового запасу.

Назви урочищ часто відображають особливості місцевої флори та фауни, а також природні ресурси, які були важливими для мешканців села. Дослідження цих назв може допомогти у вивченні екологічного стану місцевості в минулому та прогнозуванні його змін у майбутньому. Це сприяє збереженню природного різноманіття та екологічній безпеці.

Урочища з цікавими та унікальними назвами можуть стати об'єктами туристичного інтересу. Дослідження та популяризація топонімів урочищ сприяє розвитку краєзнавства та екологічного туризму. Це може стати додатковим джерелом доходу для місцевих громад.

Отже, дослідження топонімів урочищ є актуальним та важливим для збереження історичної, культурної та природної спадщини, а також для розвитку науки, туризму та краєзнавства.

Мета дослідження: виявити та дослідити особливості урочищ сіл Волиці та Комарева, та їх значення для розкриття і збереження археологічної, історико-культурної спадщини регіону.

Для дослідження урочищ було використано різні методи: збір інформації від місцевих мешканців, аналіз історичних документів та карт, польові дослідження та картографування, лінгвістичний аналіз назв, інтерв'ю з краєзнавцем-археологом Павлом Бугаєм.

Результати дослідження: З'ясовано, що Сокальський край має важливу й цікаву історію, як і будь-який інший куточок Галичини чи Волині. Це давня контактна зона, що з'єднувала південь України (Чорноморський басейн) з Балтійським регіоном, частина давнього торгового шляху, який проходив по Дністру, Західному Бугу і Віслі, батьківщина слов'янства, важлива частина давньоруської й української історії.

Географічні особливості південно-західної частини Сокальського пасма, а саме висока заболоченість, густі ліси та низька родючість ґрунтів, визначили тип господарства давнього населення. Вони вели осілий спосіб життя, займалися переважно скотарством, мали обмежене землеробство для власних потреб та розвивали лісові та інші промисли.

Сукупність факторів, таких як сировинний характер економіки, віддаленість від центрів, відсутність мінералів та розташування на межі конфліктних зон, призвела до формування унікального типу археологічних пам'яток у цьому краї.

Донедавна історію села Комарів, що на Сокальщині, пов'язували лише з XVII століттям, коли з'явилися перші письмові згадки. Археологічні довідники не містили відомостей про давніше заселення цієї території. Цю прогалину в знаннях, особливо враховуючи родючі землі та зручне розташування села, можна пояснити лише недостатнім вивченням археологічних пам'яток регіону.

Комарів розташоване в мальовничій долині річки Білий Стік, яка впадає в Західний Буг. З трьох сторін село оточене густими лісами: з північного сходу – лісом «Свидники», із заходу – «Поторицьким» лісом, а з півдня – «Волицьким» лісом. Комарів лежить на родючих бузьких чорноземах, але характеризується підвищеною вологістю.



Рис. 1. Карта с. Комарів

Завдяки зусиллям місцевих краєзнавців за останні роки була складена археологічна карта цієї території. На ній було виявлено понад три десятки археологічних пам'яток, що охоплюють період від палеоліту до пізнього середньовіччя. Регулярні розвідки, проведені в цих селах та їхніх околицях, дозволили зібрати унікальну для цього регіону археологічну колекцію.

Археологічні знахідки, виявлені в селі Комарів, свідчать про різноманітні заняття давніх поселенців, які проживали на берегах річки Білий Стік. Вони займалися землеробством, розводили худобу, ловили рибу, обробляли деревину, виготовляли керамічний посуд та прялі тканини.

Більшість археологічних знахідок було виявлено на території давніх пам'яток, які зараз використовуються як городи місцевими мешканцями Комарева та Волиці. Нині відомо 13 урочищ у Комареві, 4 – у Волиці [1]. Археологічні відкриття, здійснені в цих селах, значно розширили список археологічних пам'яток Сокальського регіону.



- | | |
|---------------------------|-----------------------|
| 1 - ур. Подолячка | 9 - ур. Байорові дуби |
| 2 - ур. Острів | - ур. Перед цвинтарем |
| 3 - ур. Пирова парина | - ур. Горб |
| 4 - ур. Гатка | - ур. Перед мостом |
| 5 - ур. Київська дорога | - ур. Груша |
| 6 - ур. Вулиця Шевченка | - ур. За церквою |
| 7 - ур. Стара річка | - ур. Щипи |
| 8 – ур. Город Павла Бугая | - ур. Висока нівка |

Рис. 2. Карта урочищ сіл Комарів і Волиця

Урочище Подолячка (1) знаходиться в 0,7 км на північний захід від тваринницьких ферм, зліва від дороги Сокаль – Комарів, перед в'їздом у село. Займає невисокий розложистий пагорб, з північного боку обмежений безіменним струмком, із заходу- узліссям. Зайнята пасовиськом. Розміри урочища 300x80 м.

Урочище Острів (2) знаходиться в 0,4 км на захід від колгоспних ферм, на високому пагорбі розміром 400x200 м, що на правому березі р. Білий Стік, нині острові посеред ставу. Острів заріс лісом, забудовується приватним підприємством із розведення риби.

Урочище Пирова парина (Біля ставу) (3) – це ділянка 200x180 м на високому мису, з трьох сторін обмеженого водами ставка. Зайняте городами жителів села, ореться.

Урочище Гатка (4) (місце загачення безіменного струмка) розміщені в 0,8 км на північний захід від села, на похилій північній стороні розлогого плато лівого берега безіменного струмка, що в 0,5 км західніше впадає у став. Розміри пам'яток 200x80 м. Територія зайнята городами жителів села, ореться.

Урочище Київська дорога (Навпроти млина) (5) знаходяться в 250 м на північ від колгоспного двору і млина с. Комарів, на західних відрігах високого плато. Перерізаються польовою дорогою, яку місцеві жителі іменують «Київською».

Урочище Вулиця Шевченка (6) знаходиться на південно-західній околиці села. Це край тераси, оконтуреної петлею стариці р. Білий Стік.

Урочище Стара річка (7) займає великий (250x80 м) і високий пагорб, що на правому березі старого русла р. Білий Стік, на південній околиці села.

Урочище Город Василя Бугая (8) знаходиться на південній околиці села, на пологому схилі першої надзаплавної тераси старого русла р. Білий Стік. Урочище тягнеться від городу Василя Бугая вздовж берега річки смугою розміром 200x60 м.

Урочище Байорові дуби (9) знаходиться на південь від села, на широкому рівному плато, обмеженому з півдня руслом і заплавою р. Білий Стік, з півночі – старицею Білого Стока. Орієнтир – два великих дуби у полі. Розмір пам'яток 300 x 150 м.



Рис.3. Урочище Байорові дуби (фото автора)

Урочище Перед цвинтарем (10) розташоване на південно-західній околиці села. Займає південну, напільну частину мису, що з трьох сторін оточений старицею Білого Стока та північне підніжжя пагорба з цвинтарем. Розміри – 50x80 м.

Урочище Горб (11) знаходиться на південно-західній околиці села («Бойків кут») і займає невисоку надзаплавну терасу правого берега р. Білий Стік. Розміри – 100x70 м. Більша частина зайнята садибою та городами. Під час археологічних розкопок знайдено кременеві і кам'яні вироби.

Урочище Перед мостом (На випас) (12) знаходиться за 200 м на південь від сільського цвинтаря. Займає високу округлу рівну терасу правого берега р. Білий Стік, зліва від дороги на пасовисько. Орієнтир розміщення – міст через річку. Розміри – площа 250x60 м.

Урочище Груша (13) знаходиться на південно-східній околиці села, на рівній ділянці невеликого плато, обмеженого з півдня руслом і широкою заплавою р. Білий Стік, а з північного заходу – старим руслом ріки і присадибними городами. Орієнтир – одинока велика груша. Розміри урочища – 300x200 м.

Урочище За церквою (14) знаходиться на південній околиці с. Волиця, за 100 м на південний схід від церкви і за 50 м від р. Білий Стік, займає обидва береги річки (нинішнє русло – штучне, викопане два десятиліття тому). Поселення розміщені на мису з пологими схилами і обмежені з півночі річкою, зі сходу – широкою заплавою, а із заходу – пагорбом з церквою. Розміри – 350x100 м.

Урочище Щипи (15) знаходиться в південно-західній частині села на території городів, і тягнеться на відстань до 200 м при ширині 50-70 м. З його площі зібрано кременеві і кам'яні вироби.

Урочище Висока нивка (16) знаходиться за 1,5 км на південний схід від с. Волиця, на березі безіменного струмка (нині меліоративного каналу) – лівої притоки р. Білий Стік, на рівній, незалісненій ділянці висотою 3-5 м та розміром 500x600 м, яку оточують ліс і заболочена низовина. Пам'ятка частково зруйнована меліорацією, дорогою, піщаним кар'єром.

Археологічні дослідження в Комареві та Волиці виявили широкий спектр керамічних артефактів, що свідчать про заселення цієї території протягом різних історичних періодів.

До знахідок відносимо:

- кераміку епохи неоліту, пов'язану з культурою лінійно-стрічкової кераміки;

- артефакти енеоліту, що належать до волинсько-люблінської культури, культури лійчастого посуду та культури кулястих амфор;
- кераміку доби бронзи, представлену стжижовською, межановіцькою та тшцінецькою культурами;
- знахідки раннього залізного віку, зокрема лежницької групи ранньоскіфської культури, пшеворської культури I-II століть нашої ери та вельбарської культури;
- артефакти раннього та розвиненого середньовіччя, включаючи фінальний етап культури Луки-Райковецької (X століття) та давньоруські поселення кінця X-XIII століть;
- значну колекцію пізньосередньовічної кераміки XVI-XVII століть [2].



Рис.4. Колекція археологічних знахідок П.В.Бугая

Ці знахідки мають велике значення для вивчення історії регіону, оскільки вони надають інформацію про: хронологію заселення території, культурні зв'язки між різними народами, розвиток технологій та ремесел, побут та спосіб життя людей того часу.

Через непроведення тут археологічних розкопок відсутні цілі форми посуду, керамічні ж уламки походять з розораних культурних шарів, а не чітко культурно окреслених і датованих об'єктів.

Статистика підйомного керамічного матеріалу з поселень малодостовірна з огляду на різну ступінь розораності давніх пам'яток і пошкодження культурних шарів природніми чинниками та різну глибину їх залягання на пам'ятці.

Археологічні знахідки на Сокальському пасмі допомагають відтворити історію давніх поселень, торговельних шляхів, культурних зв'язків та інших важливих аспектів минулого. Дослідження цього регіону, допомагає краще зрозуміти процеси, що відбувалися на території сучасної України в різні історичні періоди.

Урочища в топонімії села Комарів – це важлива складова місцевої культурної та історичної спадщини. Вони відображають не лише особливості ландшафту, але й минуле села, його господарську діяльність та побут мешканців.

Висновки: Урочища в топонімічній скарбниці Комарева – це не лише географічні об'єкти, а й важливі складові культурної та історичної пам'яті села. Вони є своєрідними

«капсулами часу», що зберігають інформацію про минуле краю, його природні особливості та господарську діяльність мешканців.

Визначено особливості, які підкреслюють значення урочищ у топонімічній скарбниці Комарева: відображення ландшафту (назви урочищ часто відображають особливості місцевого

ландшафту, вони можуть вказувати на природні ресурси, які були важливими для мешканців села), збереження історичної пам'яті (урочища можуть зберігати пам'ять про історичні події, що відбувалися на цій території, вони можуть бути пов'язані з давніми поселеннями, шляхами, місцями битв чи іншими історичними об'єктами), відображення господарської діяльності (назви урочищ можуть відображати, як мешканці села використовували цю територію: для випасу худоби, збору ягід та грибів, полювання тощо. Вони можуть вказувати на місця, де знаходилися млини, пасіки чи інші господарські об'єкти), фольклор та легенди (урочища часто є місцями, де розгортаються події легенд та переказів. Вони можуть бути пов'язані з містичними історіями та віруваннями).

Дослідження урочищ є важливим для збереження топонімічної спадщини Комарова. Необхідно проводити роботу з популяризації знань про урочища серед місцевих мешканців, особливо серед молоді. Урочища є важливою частиною топонімічної скарбниці Комарова, які потребують уважного дослідження та збереження. Важливо не лише досліджувати, але й зберігати урочища як частину культурної та природної спадщини.

Список використаних джерел:

1. Бугай П., Войнаровський В. Пам'ятки археології Комарева та Волиці (Сокальщина). Львів, «Логос», 2009. 171 с.
2. Войнаровський В., Бугай П. Археологічна колекція із сіл Комарева і Волиці. Львів, 2006. 170 с.
3. Онішко О. Із далеких століть //Голос з- над Бугу. Сокаль, 2006. 11 липня. С. 4.
4. Записано автором від Бугая П.В. в с. Комарів 12.12.2024 р.
5. Записано автором від Гладиш Н. Р. в с. Волиця 23.01. 2025 р

РІЧКА-ХАМЕЛЕОН: ДОСЛІДЖЕННЯ ТОПОНІМНОСТІ РІЧКИ СЕБЕЧІВКИ

Крупська Вікторія,

10 клас КЗ ЛОР «Сокальський академічний ліцей імені Тараса Шевченка»

КЗ «Сокальська МАНУМ імені Ігоря Богачевського»

Бик Мирослава Богданівна,

вчитель географії КЗЛОР «Сокальський академічний ліцей імені Тараса Шевченка»,

вчитель географії та економіки КЗ «Сокальська МАНУМ імені Ігоря Богачевського»

Актуальність дослідження. Дослідження топоніміки рідного краю, зокрема назв річок, має надзвичайну актуальність у сучасному світі. Топоніми є невід'ємною частиною культурної спадщини народу, відображаючи історію, мову, традиції та вірування наших предків. Дослідження назв річок допомагає відновити та зберегти ці знання для майбутніх поколінь. Назви річок можуть розповісти про давні поселення, шляхи міграції, особливості ландшафту та природні ресурси, сприяючи глибшому розумінню історичного розвитку регіону та його географічних особливостей. Вивчення топоніміки підвищує інтерес до рідного краю, сприяє розвитку краєзнавства та внутрішнього туризму, а знання про походження назв річок може стати основою для створення цікавих туристичних маршрутів та екскурсій. Деякі назви річок можуть містити інформацію про стан екосистеми в минулому, що може бути корисним для сучасних екологічних досліджень, а вивчення історичних назв може допомогти відновити втрачені знання про природні ресурси та їх використання. Дослідження топоніміки сприяє зміцненню національної та регіональної ідентичності, а знання про походження назв рідних місць допомагає відчувати зв'язок з минулим та усвідомити свою приналежність до певного культурного простору. Отже, дослідження топоніміки річок є важливим не лише з наукової, але й з культурної, історичної та екологічної точок зору.

Мета дослідження: Метою дослідження є комплексне вивчення топоніміки річки Себечівки з метою збереження та популяризації культурної спадщини, розвитку краєзнавства. Дослідження спрямоване на виявлення історичних, лінгвістичних та географічних особливостей назв річки, що дозволить відновити картину минулого, виховати патріотизм та любов до рідного краю.

Топоніміка – це не просто збірка назв географічних об'єктів. Це жива історія, втілена в словах, що передаються з покоління в покоління. Кожна назва – це своєрідний ключ до розуміння минулого, до культурних та історичних особливостей певного регіону. Особливо цінними є дослідження гідронімів – назв річок, які часто зберігають найдавніші мовні шари та відображають зміни в природному середовищі.

Результати дослідження: У межах Шептицького району Львівської області протікає мала річка яка має декілька офіційних назв: Себечівка, Вишнівка, Красносілка. Річка є лівою притокою Західного Бугу (басейн Балтійського моря). Витоки річки формуються двома малими струмками: один бере початок на висоті 228 метрів у селі Русин, а інший – у селі Вербіж [3]. Ці струмки зливаються між селами Себечів та Пивовщина. Від Себечева, протікаючи повз присілок Мельники, річка спрямовується на схід, згодом, через два кілометри, змінює напрямок на північний, а перед селом Савчин знову повертає на схід. У місці цього повороту в Себечівку впадає струмок, що бере початок із села Гута. Через шість кілометрів річка впадає в Західний Буг між населеними пунктами Жвирка та Завишень. Рівень русла в гирлі становить 186,00 метрів над рівнем моря [8].

Довжина річки 18 км, площа басейну 66,4 км². Річкова долина спершу вузька, далі розширюється до 1,5 – 2 км, місцями має заболочені ділянки. Ширина русла 1-5 метри. Глибина річки 20-100 см., дно дуже замулене [3].

Річка Себечівка, незважаючи на свою відносно невелику довжину, є важливим елементом ландшафту та має багату історію. На давніх австрійських топографічних картах 18- 19 ст. зустрічається назва цієї річки як Одра, Видра, Брід [5]. Гідронім Одра або походить від середньовічної латинської назви Od(d)era, в основі всіх найменувань слово «адро», що означає водний потік.

Слова «Видра» в географічному значенні, збережено переважно в поліських говорах східно і західно-слов'янських мов, що означає «глибоко, але грубо оброблена земля». Мотиваційна ознака гідронімів – бити, дерти, роздирати на частини. Дана річка була досить бурхливою і розмивала береги, тому і отримала таку назву. За народною етимологією топоніми з основою Видр- часто пов'язують з певними водними тваринами.

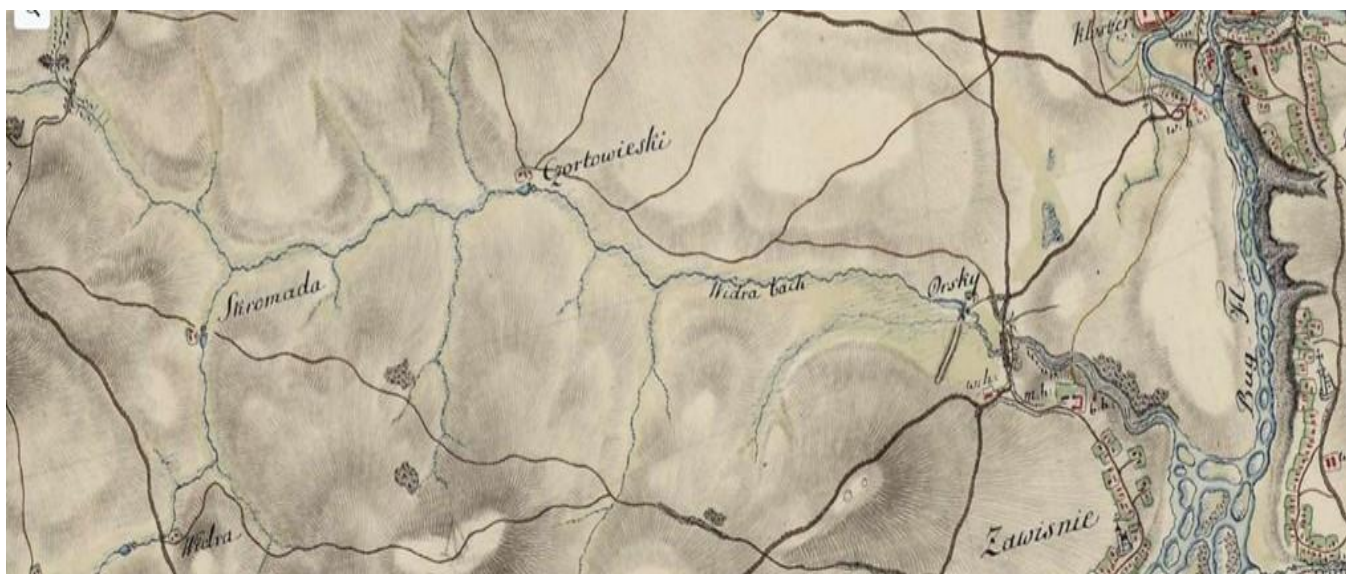


Рис.1 Назва річки Widra, на карті Galizien und Lodomerien (1779–1783)
(взято з карт <https://maps.arcanum.com>)

Згідно з історичними гідрографічними даними, які знаходимо у Вікіпедії, формування річкового русла відбувається внаслідок злиття двох водотоків, один, що бере початок у Вербіжі, мав назву Богзливиця, тоді як інший водотік не мав зафіксованої назви. Крім того, з боку населених пунктів Шмідків та Савчин у річку впадає водотік, який історично мав назву Брід [2].

Назву річці Брід дали дещо пізніше, це відбулось, швидше за все, тому що річка стала мілкішою. Бродом називають неглибоке місце у водоймі, яким можна пересуватися пішим ходом або транспортом.



Рис.2 Назва річки Bred, на картах Галичина і Буковина (1861–1864)

(взято з карт <https://maps.arcanum.com/>)

Дослідження гідроніміки даного водотоку виявляє відсутність усталеної назви в локальній традиції. За свідченнями старожилів, які проживали на хуторі Семени, також побутувала назва «Раківка». Проте, ця назва не була підтверджена іншими джерелами та не знайшла широкого поширення [1].

Перша зафіксована згадка назви річки «Себечівка» зустрічається у праці Бр. Сокальського «Powiat Sokalski», виданій у 1899 році. Ця назва також використовується на картах, виданих у міжвоєнній Польщі, що свідчить про її офіційне закріплення та використання в картографічних джерелах [10].

Назва «Себечівка», вперше згадана у праці Бр. Сокальського, отримала офіційне визнання та закріпилася в картографічних джерелах, що свідчить про її пріоритетність у науковому та офіційному дискурсі.

Топоніміка річки Себечівки тісно пов'язана з історією села Себечів. Щодо походження назви, то у статті "Себечів – історія села | Голос Сокальщини - новини Сокаля, Шептицького" згадується походження назви села Себечів. У контексті дослідження ойконіміки регіону, етимологія назви Себечів представляє значний науковий інтерес. Згідно з локальною легендою, ойконім походить від звуконаслідувального комплексу «себе-чув», що виник внаслідок акустичного феномену багаторазового відлуння голосу князя Всеволода в умовах густого пралісу. Історичним контекстом для цієї гіпотези є згадка про белзького князя Всеволода, який, за переказами, міг здійснювати мисливські експедиції в даній місцевості [7]. Альтернативна гіпотеза, що базується на працях польського етнографа XIX століття Бр.

Сокальського, пов'язує походження ойконіма з процесами формування приватної власності в регіоні. Вона передбачає, що назва Себечів могла виникнути від антропоніма або патроніма, утвореного від зворотної форми «себе» з додаванням суфікса «-ів», що є характерним для назв населених пунктів, які виникали на основі власності знатних осіб (кметів). Цей підхід корелює з аналогічними прикладами ойконімів, таких як Київ та Львів, де назви також походять від антропонімів (Кий, Лев) з додаванням відповідних суфіксів [8].

Отже, етимологія ойконіма Себечів може мати як звуконаслідувальне, так і

антропонімічне походження, що потребує подальшого комплексного дослідження з використанням лінгвістичних, історичних та археологічних методів.

У межах гідрологічної системи річки Себечівки було зафіксовано наявність ставу- безодні, який характеризувався стабільним гідрологічним режимом, що проявлявся у відсутності замерзання в зимовий період. Історичні дані свідчать про функціонування водяних млинів у даній локації, що підкреслює гідроенергетичний потенціал водного об'єкта [9].

Фольклорна традиція містить ряд легенд, пов'язаних з цим ставом. Перша легенда розповідає про інцидент з паном, який, рухаючись на санях, потонув у безодні та з'явився у річці Західний Буг. З географічної точки зору, ця легенда може свідчити про наявність підземного гідрологічного зв'язку між ставом та річкою Західний Буг, можливо, через підземну річку, яка є притокою Бугу. Друга легенда пов'язує став з угорським князем Людвиком, який, за переказами, втратив коней у безодні [7].

Гідрологічний режим річки Себечівки характеризувався наявністю численних приток, що забезпечували стабільний водний баланс. Водопостачання річки здійснювалося за рахунок джерел з високою якістю води, що підтверджується історичними даними про наявність криниць, ставків та саджавок. Заплавні території характеризувалися високою продуктивністю сіножатей, що дозволяло здійснювати три цикли косіння протягом вегетаційного періоду, що свідчить про сприятливі умови для розвитку лучних екосистем [9].

У шістдесятих роках ХХ століття в долині річки Себечівки, в зоні історичної локалізації джерел, було виявлено підземне водоносне тіло. На основі цього ресурсу споруджено Правдинський водозабір, призначений для забезпечення водопостачання міста Червоноград. Інтенсивна експлуатація свердловин водозабору призвела до виснаження локальних гідрологічних ресурсів, що проявилось у зникненні історичних джерел та зниженні рівня ґрунтових вод у прилеглому населеному пункті Боратин, де спостерігається практично повне висихання колодязів [1].

В 1951 році селу Себечів дано нову назву Красносілля, що означає гарне поселення, красивий краєвид. Річка також починає називатися Красносілка. В 1989 році знову перейменовують село на Себечів і річка стає Себечівка.

Мешканці села Завишня, згадка про яке сягає 1531 р., здавна називали річку Вишнівка або ж Вишенька. За однією з версій походження назви, на цій території росли густі вишневі сади, їх доглядав спеціально найнятий садівник [2].

У праці «Історія міст і сіл Української РСР. Львівська область» виявлено суперечливі дані щодо назви водотоку, що протікає в межах Сокальського району. Зокрема, у розділі, присвяченому селу Борятин, водотік ідентифікується як «Брід», а в описі села Савчин – як



Рис.3 Трансформоване русло річки

(частина топографічної карти басейну річки Себечівка від 1990 р. М 1:50 000)
«Вишнівка». Важливо зазначити, що ці назви не мають підтвердження в локальній топоніміці

та не зафіксовані в інших літературних джерелах, що ставить під сумнів їхню достовірність [4].

У 20 столітті річці дають назви відповідно до назв населених пунктів, через які вона протікає.

Колись річка була повноводною, живилася за рахунок джерел. На ній була велика кількість млинів (Орські, Чортовицькі, Мельники, Шкромада Семен та інші), загалом понад 10 млинів. Річка мала багато приток з джерел, що били і б'ють ключами на широкій річковій долині. Джерельна вода є досить чиста та прозора, в деяких місцях люди робили кринички, з яких беруть воду для своїх потреб [6].

Сьогодні рівень води в річці зменшився, річка обміліла - наслідок меліоративних робіт. Змінилось русло річки, вона перетворилась свого часу на канал, адже має вигляд практично прямої лінії, що видно з карт.

Одна маленька річка, а стільки назв. Сьогодні кожне село називає річку по своєму, головне, щоб люди пам'ятали, що ріки – це джерело життя для осілих культур. Життя людини пов'язане з водою фізично і духовно. Тому потрібно здійснювати заходи для захисту від негативного антропогенного впливу.

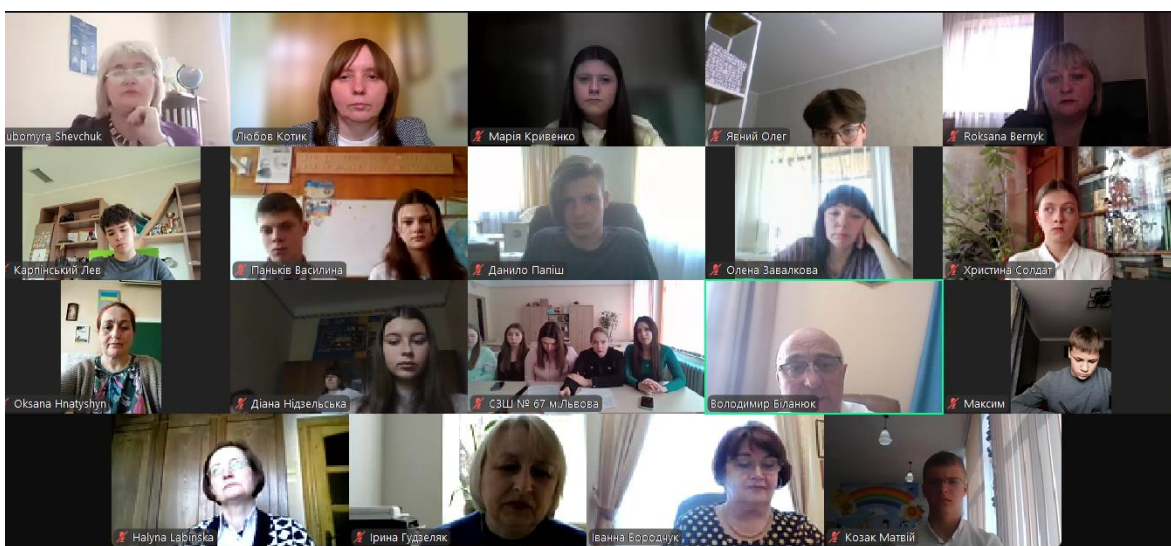
Висновки: Дослідження топоніміки річки Себечівки виявило складну та багатшарову історію, що відображає як природні, так і антропогенні фактори. Існує проблема з однозначною ідентифікацією назви річки. Локальні назви, такі як "Раківка", не набули широкого поширення, тоді як офіційна назва "Себечівка", зафіксована в літературних джерелах, є пріоритетною для наукового використання. Недостовірність інформації в «Історії міст і сіл Української РСР. Львівська область», де річка називається то Брід, то Вишнівка, вимагає критичного ставлення до джерела. Легенда про походження назви "Себечів" від "себе- чув" відображає локальні перекази та історичні події. Зв'язок назви з процесами формування приватної власності (кмети) підтверджує вплив соціально-економічних факторів на топоніміку. Легенди про став-безодню відображають місцеві вірування та уявлення про природні явища. Історичні дані свідчать про багату гідрографічну мережу з численними джерелами та ставками. Антропогенний вплив, зокрема меліорація та будівництво водозабору, призвели до суттєвих змін гідрологічного режиму. Виснаження джерел та висихання криниць є наслідком надмірної експлуатації підземних вод. Дослідження топоніміки річки Себечівки сприяє збереженню культурної спадщини та відновленню історичної картини. Аналіз гідронімів дозволяє виявити зміни в природному середовищі та оцінити вплив антропогенного фактора. Топонімічні дані можуть бути використані для розвитку краєзнавства, туризму та екологічної освіти. Отже, дослідження топоніміки річки Себечівки є важливим для розуміння історії, культури та екології регіону.

Список використаних джерел:

1. Борятин (Червоноградський район) URL: <https://uk.wikipedia-on-ipfs.org/wiki>
2. Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/>
3. Державне агентство водних ресурсів України. URL: https://www.facebook.com/davr.gov.ua/photos/a.1625519434352095/265259843164418_5/?type=3
4. Історія міст і сіл Української РСР: В 26 т. Львівська область / за ред. Маланчук В. Ю. Гнидюк М. Я., Дудикевич Б. К., та інші. АН УРСР. Інститут історії. –К., 1968. 998 с.
5. Карта Galizien und Lodomerien перший військовий огляд (1763-1787). URL: maps.arcanum.com
6. Лагода Л. Річка біля Боратина на Сокальщині потребує охорони. URL: Golossokal.com.ua
7. Себечів – історія села. URL: <https://golossokal.com.ua/istoriia/sebechiv-istoriia-sela.html>
8. Себечівка – річки Сокальського району. URL: Amp.uk.shops-net.com
9. Себечівка. URL: uk.m.wikipedia.org.
10. Sokalski Bronislaw. Powiat Sokalski pod wzgledem geograficznym, etnograficznym, historycznym i ekonomicznym. Lwow, 1899. S. 424.

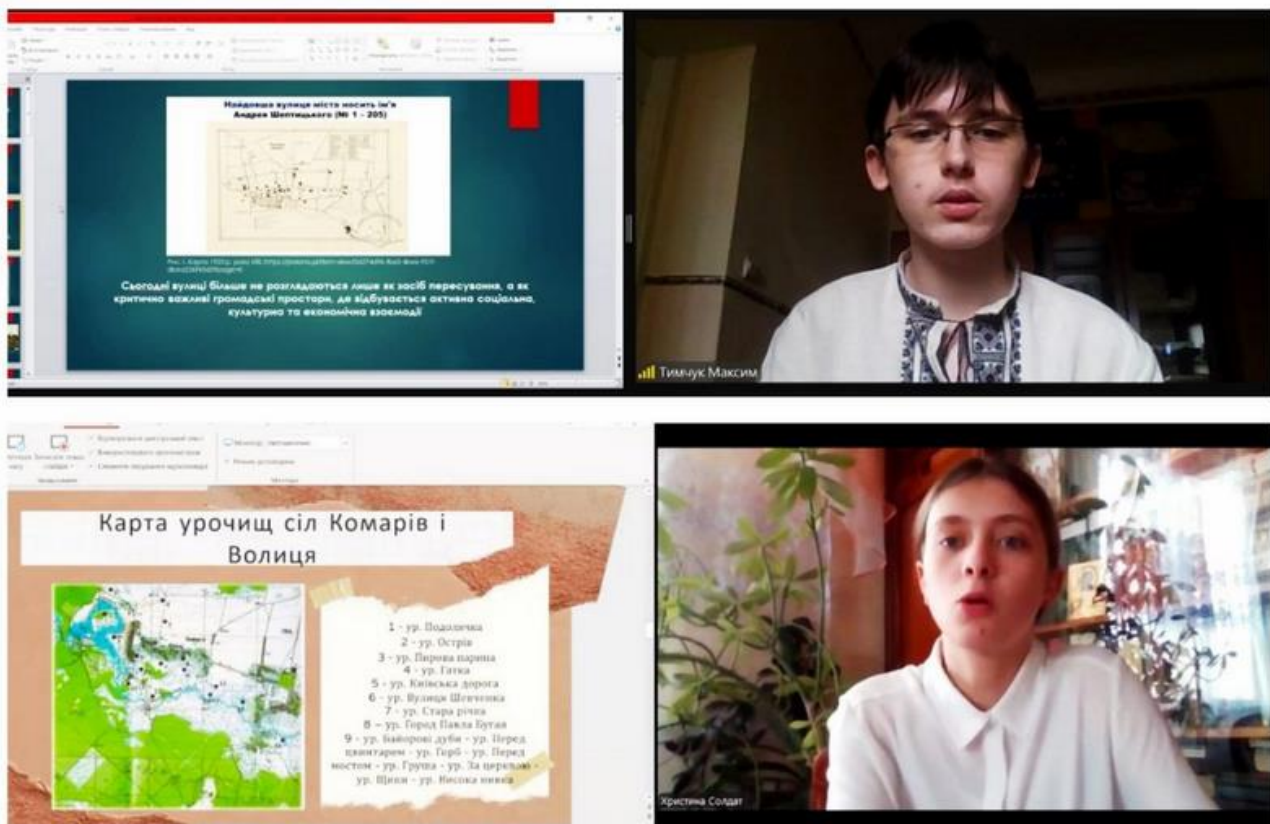
ЗАМІСТЬ ПІСЛЯСЛОВА ...

27 березня 2025 р. в онлайн-форматі пройшла обласна учнівська науково-практична конференція «Моя мала Батьківщина: топонімічний ландшафт поселення». Конференція організована на пошанування пам'яті професора Львівського національного університету імені Івана Франка, доктора географічних наук, професора, Заслуженого діяча науки і техніки України, завідувача кафедри економічної і соціальної географії, багатолітнього наукового очільника відділення наук про Землю КЗ ЛОР «Львівська обласна Мала академія наук учнівської молоді» Олега Івановича Шаблія (1935-2023). Організатори конференції: КЗ ЛОР «Львівська обласна Мала академія наук учнівської молоді» (ініціатор конференції – методист, керівник відділення наук про Землю, *Любомира Шевчук*), географічний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка.




З вітальними словами до учасників конференції звернулися: доц. *Галина Лабінська*, яка означила вагомість топонімічних досліджень в умовах збереження історико-культурної спадщини України; *Іванна Бородчук*, яка наголосила на важливості проведення краєзнавчих досліджень в сучасних умовах творення української державності; доц. *Володимир Біланюк*, який означив патріотичний та україноцентричний аспект вивчення топонімічної спадщини рідного краю; доц. *Ірина Гудзеляк*, яка розкрила внесок проф. Олега Шаблія в топонімічні дослідження України через призму наукової розвідки вченого «Село на Золотому Поділлі: Земля і Люди» (2011); *Любомира Шевчук*, яка наголосила на відкритості проф. Олега

Шабля до співпраці з учнівською молоддю – «малими академіками» та заохоченні їх до дослідження рідного краю; асист. *Любов Котик*, яка зосередила увагу на вивченні топоніміки власного краю та посиленні національної безпеки держави.

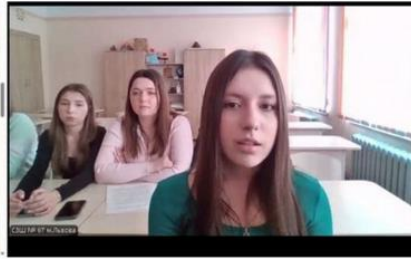


У науково-практичній конференції взяли участь 23 учасники, дослідження яких охопили значний пласт топонімічних пошуків: топонімічний ландшафт окремих поселень (с. Полтва, селище Рудно, с. Раденичі, с. Оглядова, м. Кременець, м. Трускавець, м. Рудки, селище Клевани, с. Загір'я, м. Дрогобич); топонімія м. Львова і мікрорайонів (мікрорайон Майорівка, м. Львів); топонімія адміністративних та геокультурних районів (Дрогобиччина); мікротопоніми (с. Нове Село); годоніми поселень (м. Сокаль); взаємозв'язок топонімічної пам'яті й екологічної ситуації та культури краю (Дрогобиччина); історико-культурні аспекти формування топонімів (м. Стрий); гідроніми та поліонімність річки (р. Себечівка); етнографія й топонімія (Сокальська ТГ); взаємозв'язок природничої географії й топонімії (с. Комарів, с. Волиця); перенайменування поселень (м. Шептицький) тощо.

ІСТОРІЯ ТА КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА




- Перші згадки про Рудно датуються 1461 роком. Селище змінювалося з плином історії, що вплинуло на його архітектуру та культуру.
- Однією з найважливіших пам'яток Рудно є церква Покрови Пресвятої Богородиці ПЦУ, збудована у 1935 році. Ця церква є чудовим прикладом галицької архітектури.




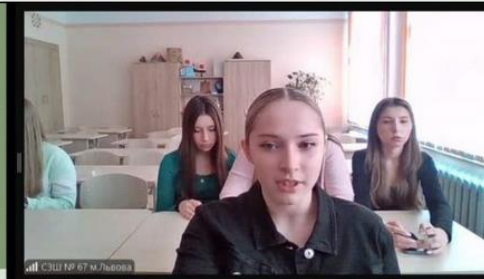
Костел благовіщення

Костел - римско-католицький храм, збудований у 1610 році. Костел Благовіщення є популярним туристичним об'єктом, який приваблює туристів своєю історією та архітектурою.



Церква Різдва Христового

Церква Різдва Христового — православний храм, збудований у 1777 році. Є важливим релігійним центром для місцевих жителів. Церква має характерну для класицизму прямокутну форму з куполом.

Ойконіми та Урбаніми



Трускавець
Назва міста, можливо, походить від назви племен Етрусків, що колись мешкали на цій території.

Новірка
Велика лісова поляна, яка отримала назву від того, що місля скасування кріпостного права селянам заборонили жемлю.

Урбаніми
Бульвар Героїв, вулиця Івана Франка, проулок Тихий, майдан Незалежності, Алені Слави та Пам'яті.



Ключів і Новий Двір

Найбільш відомі історичні назви поселень на території сучасного міста — с.Ключів і поселення Новий двір. Походження назви Ключів невідоме, але є припущення, що вона пов'язана з родиною польських шляхтичів Ключ, які оселилися на Львівщині в середині XIV ст. Назва Новий двір є типовим апелятивом, що виник від загальної назви "двір", поширеної в Польщі та Україні в XV-XVIII ст. Перша письмова згадка про нього датується 1613 роком.




Найвідоміші урочища

Урочище Байорові дуби

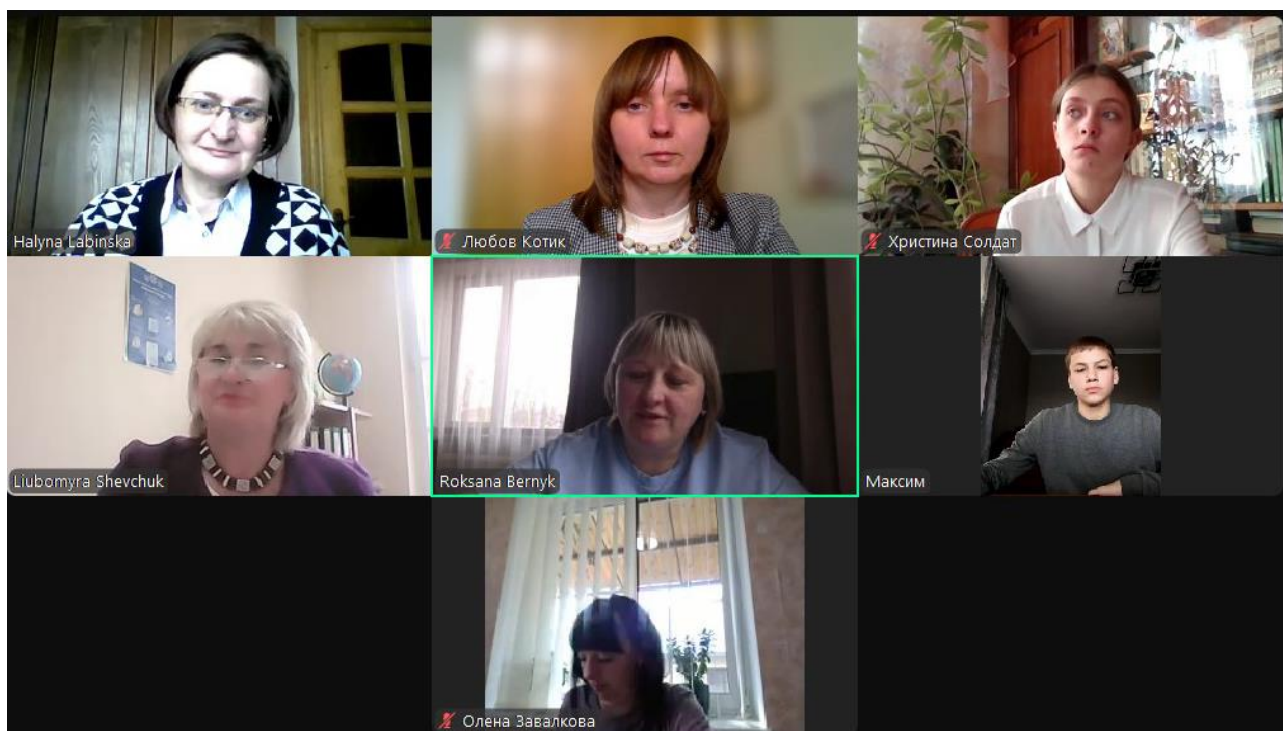
знаходиться на південь від села, на широкому рівному плато, обмеженому з півдня руслом і заплавою р. Білий Стік, з півночі — старицею Білого Стока. Орієнтир — два великих дуби у полі. Розмір пам'яток 300 x 150 м.




Урочище Город Василя Бугая

знаходиться на південній околиці села, на пологому схилі першої надзаплавної тераси старого русла р. Білий Стік. Урочище тягнеться від городу Василя Бугая вздовж берега річки смугою розміром 200x60 м.

Широка географія учасників конференції: КЗ «Сокальська Мала академія наук учнівської молоді імені Ігоря Богачевського» (вчителі – *Світлана Мусій, Мирослава Багрій, Мирослава Бик*), СЗШ № 67 м. Львова (вчитель – *Світлана Кліщ*), Стрийський ліцей «Гімназія імені Андрея Шептицького» (вчитель – д.ф., *Альона Завалкова*), Раденицька гімназія Мостиської міської ради (вчитель – *Марія Городечна*), ЗЗСО І-ІІІ ст. с. Оглядів Радехівської ТГ (вчитель – *Василина Паньків*), ЛУГГ імені Олени Степанівни, м. Львів (вчитель – *Ольга Іванович*), СЗШ № 3 м. Трускавець (вчитель – *Оксана Гнатишин*), Стронятинський ЗЗСО І-ІІ ст. Куликівської селищної ради (вчитель – *Роксана Берник*), Ліцей імені Володимира Жеребного м. Рудки (вчитель – *Сергій Ванівський*), Гімназія № 2 Шептицької міської ради (вчитель – *Тетяна Новікова*), КЗ ЛОР «Львівська обласна Мала академія наук учнівської молоді» (викладачі ЛНУ ім. І. Франка – асист. *Любов Котик*, інж. *Наталія Касянюк*).



Наукова конференція пройшла у руслі плідної дискусії, обміну думок, здобутків та досвіду краєзнавчих досліджень. Ставлячи собі за мету активізацію топонімічній й краєзнавчих досліджень учнівської молоді Львівщини через пошанування пам'яті й переосмислення наукових топонімічних, суспільно-географічних і краєзнавчо-географічних напрацювань проф. Олега Шаблія,

конференція висвітлила нагальність та необхідність збереження нематеріальної культурної спадщини України. У процесі узагальнення здобутків конференції та підведення її підсумків, здобувачі освіти й наукові керівники підняли проблеми поглиблення досліджень з топоніміки, етнографії рідного краю, фольклористики, історико-географічних особливостей розвитку поселень у різні часові періоди, загосподарювання території, документування споминів старожилів, збереження й цифровізації приватних та громадських архівів, відеофіксації розвитку поселення та повсякденної життєдіяльності його мешканців тощо. Ці та багато інших проблем й аспектів наукових досліджень означили тематику майбутніх учнівських конференцій. Вони, за пропозицією натхненника конференції – п. *Любомири Шевчук* та підтримки учасників будуть провадитися щорічно весною у руслі загальної теми «Моя мала Батьківщина: географо-краєзнавчі дослідження».

Дякуємо учасникам конференції за плідну працю з популяризації топоніміки й географічного краєзнавства та примноження наукових напрацювань з досліджень рідного краю, за збереження й збагачення культурної спадщини України!

*Любов Котик,
асистент кафедри економічної
і соціальної географії імені професора Олега Шаблія,
керівник гуртка «Економічна географія» Львівської обласної МАН*

м. Львів, 10 квітня 2025 р.

ЗМІСТ

| | |
|---|-----|
| <i>Лабінська Галина</i> Топонімічний ландшафт поселення, як актуальний напрямок дослідження (на прикладі села Заставне Львівської області)..... | 5 |
| <i>Каиуба Роман, Котик Любов</i> Майорівка: топонімічний ландшафт мікрорайону Львова..... | 13 |
| <i>Явний Олег, Новікова Тетяна</i> Топоніми Шептицького. Історія виникнення назв і перейменування міста..... | 33 |
| <i>Карпінський Лев, Завалкова Альона</i> Історико-культурні аспекти топоніміки міста Стрия та околиць | 37 |
| <i>Лецюк Святослав, Гнатишин Оксана</i> Топоніми міста Трускавця..... | 42 |
| <i>Мончук Максим, Берник Роксана</i> Дослідження мікротопонімів села Нове Село Куликівської ТГ | 48 |
| <i>Березяк Степан, Котик Любов, Касянюк Наталія</i> Топоніміка села Полтва Красненської селищної громади Львівської області | 53 |
| <i>Креденс Богдан, Шарко Тетяна, Паньків Васирина</i> Топоніми села Оглядів Радехівської ТГ..... | 74 |
| <i>Папіш Данило, Ванівський Сергій</i> Топоніми міста Рудки Рудківської ТГ | 81 |
| <i>Бачинська Іванна, Багрії Мирослава</i> Годоніми міста Сокаля Сокальської ТГ..... | 84 |
| <i>Нідзельська Діана, Мусій Світлана</i> Місцеві легенди та перекази у топоніміці населених пунктів Сокальської ТГ | 89 |
| <i>Тимчук Максим, Мусій Світлана</i> Історія і сучасність центральної вулиці в місті Сокалі..... | 95 |
| <i>Кривенко Марія, Іванович Ольга</i> Топоніми міста Кременець Тернопільської області..... | 101 |
| <i>Козак Матвій, Городечна Марія</i> Топоніми села Раденичі | 106 |
| <i>Іваник Софія, Кліщ Світлана</i> Рудно | 111 |
| <i>Солдат Христина, Мусій Світлана</i> Урочища в топонімічній скарбниці сіл Комарів і Волиця | 113 |
| <i>Крупська Вікторія, Бик Мирослава</i> Річка-хамелеон: дослідження поліонімності річки Себечівки..... | 118 |
| <i>Котик Любов</i> Замість післяслова | 123 |

Наукове видання

**МОЯ МАЛА БАТЬКІВЩИНА:
ТОПОНІМІЧНИЙ ЛАНДШАФТ ПОСЕЛЕНЬ**

Матеріали обласної учнівської науково-практичної конференції
на пошанування пам'яті проф. Олега Шаблія
(м. Львів, 27 березня 2025 р.)

Художнє оформлення *Любомира Шевчук*

Комп'ютерне верстання *Любов Котик*

Формат 60x84_{1/8} Умовн. друк. арк. 15,28

Тираж 50 прим. Зам.

КЗ ЛОР «Львівська обласна Мала академія наук учнівської молоді»,
вул. Коперника, 42, м. Львів, 79000.

Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, м. Львів, 79000.

